

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
Факультет педагогіки, психології і професійної освіти
Кафедра педагогіки і освітнього менеджменту

Освіта

в європейському вимірі

Збірник наукових праць студентів і молодих учених

Вінниця-2026

Друкується за рішенням вченої ради

факультету педагогіки, психології і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

(протокол № 6 від 12 травня 2026 р.)

Рецензенти:

Столяренко Олена Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Дровозюк Лідія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри шкільної педагогіки, психології та окремих методик Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу

О-72 Освіта в європейському вимірі: Збірник IV науково-практичної конференції студентів і молодих учених Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (7 квітня 2026 р., м.Вінниця). Вип. 4. Вінниця: Твори, 2026. 125 с.

У збірнику представлено перспективні напрями модернізації навчання, викладання, професійної підготовки.

Для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти.

Редакційна колегія: Акімова О.В., Волошина О.В., Гарбар Ж.В., Герасимова І.Г., Губіна С.І. (головний редактор), Давидюк М.О., Мельник А.Б., Московчук О.С., Опушко Н.Р., Столяренко О.В., Фрицюк В.А. Верстка збірника здійснена з готових оригінал-макетів, наданих авторами а електронному вигляді. Відповідальність за зміст несуть автори статей.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Андрощук Катерина. Цифровізація іншомовної підготовки інженерів-будівельників: європейські практики та український досвід.....	5
Безмошук Дмитро. Формування культури спілкування майбутніх менеджерів.....	11
Бортнік Владислав. Соціальна активність молоді з інвалідністю у сфері дозвілля.....	17
Бугайчук Ігор. ШІ-компетентність як складова ІКТ-підготовки майбутнього вчителя в умовах цифрової трансформації освіти.....	22
Воліковська Софія. Організація роботи з дітьми та молоддю в Україні: сучасні підходи, виклики та перспективи.....	29
Гайдібаді Анна. Розробка стратегії цифрового просування закладу загальної середньої освіти.....	36
Зелінський Віталій. Ціннісні аспекти освіти в контексті євроінтеграції: аксіологічний підхід	44
Кириленко Володимир. Соціальна адаптація та самореалізація молоді з особливими освітніми потребами.....	47
Киця Ярослав, Бичко Дар'я. Криза навчальної мотивації в умовах воєнного часу: причини та шляхи подолання.....	3
Козачишен Павло. Інтеграція хмарних сервісів та штучного інтелекту в управлінський цикл керівника закладу освіти: виклики та перспективи.....	60
Курило Андрій. Соціально-педагогічні умови адаптації дітей, позбавлених батьківського піклування: виклики та стратегії в сучасній Україні.....	71
Персун Юрій. Соціально-педагогічні умови соціалізації молоді у кризових ситуаціях.....	77
Поліщук Катерина. Особливості профілактики тютюнопаління серед підлітків.....	83
Полянський Ігор. Підготовка майбутніх учителів до професійної мобільності.....	87
Рябчун Ганна. Роль соціальних мереж у розвитку критичного мислення та медіаграмотності майбутніх учителів іноземних мов.....	92
Солтус Микола. Використання хмарних сервісів у роботі адміністрації закладу загальної середньої освіти.....	96
Сорочан Юлія, Скупа Маша. Корекційно-педагогічна робота з подолання вестибулярних порушень та розвитку рівноваги у дітей з особливими освітніми потребами.....	105
Стребкова Марія. Зміст та структура соціальної адаптації дітей з особливими потребами у сфері здоров'я.....	111
Танадай Марія, Достовалова Катерина. Соціально-педагогічна підтримка сімей групи ризику.....	115
Ящук Богдана. Адаптаційний потенціал як предмет наукового психологічного аналізу.....	119

ПЕРЕДМОВА

Науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою наукової діяльності університету і першим етапом у підготовці наукових кадрів. Вона є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою, сприяє розширенню загального та професійного світогляду.

Дослідні роботи здобувачів вищої освіти ступенів вищої освіти бакалавра, магістра, доктора філософії різних спеціальностей Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського були представлені учасникам IV Науково-практичної конференції студентів і молодих учених «Освіта в європейському вимірі».

Матеріали, розміщені в збірнику, присвячені актуальним проблемам різних напрямків освіти. Так, роботи молодих дослідників висвітлюють актуальні питання історії педагогіки, дидактики, теорії виховання, освітнього менеджменту.

Збірник наукових праць студентів і молодих учених «Освіта в європейському вимірі» представляє інтерес як для широкого кола осіб, які цікавляться станом сучасної педагогічної науки, так і для фахівців різного рівня: науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, управлінців, соціальних працівників і фахівців суміжних галузей.

Катерина Андрощук,

здобувач ступеня вищої освіти «доктор філософії» ФПППО

Науковий керівник – проф. Фрицюк В. А.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ- БУДІВЕЛЬНИКІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Сучасний етап розвитку вищої технічної освіти характеризується активною цифровізацією навчального процесу, що зумовлена глобалізаційними процесами, інтеграцією у європейський освітній простір та потребами ринку праці. Особливого значення набуває цифрова трансформація іншомовної підготовки майбутніх інженерів-будівельників, оскільки їхня професійна діяльність безпосередньо пов'язана з використанням міжнародних стандартів, цифрових технологій проектування та міжкультурної комунікації.

У країнах Європейського Союзу цифровізація освіти має системний і стратегічний характер, що забезпечується низкою програмних документів, ініційованих European Commission. Ключовим орієнтиром є Digital Education Action Plan 2021-2027 [1], який визначає два базові пріоритети: розвиток високоефективної цифрової освітньої екосистеми та підвищення рівня цифрових компетентностей громадян. У межах цього плану акцент зроблено на модернізації інфраструктури закладів освіти, розширенні доступу до відкритих освітніх ресурсів (OER), впровадженні змішаного та дистанційного навчання, а також підготовці викладачів до використання цифрових технологій. Важливим доповненням є також European Education Area, спрямована на формування єдиного освітнього простору, де цифрові інструменти забезпечують мобільність студентів і взаємне визнання результатів навчання.

У контексті іншомовної підготовки особливе значення мають інтегровані моделі навчання, зокрема CLIL та EMI. Підхід CLIL передбачає одночасне вивчення фахового змісту і мови, що дозволяє студентам опановувати професійну термінологію в автентичному контексті. Наприклад, під час вивчення дисциплін із будівельної механіки чи матеріалознавства англійська

мова використовується як засіб пізнання, а не як окремий предмет. Натомість ЕМІ орієнтується на викладання фахових дисциплін англійською мовою без спеціального акценту на мовному навчанні, що сприяє формуванню академічної та професійної мобільності студентів. Обидва підходи активно підтримуються цифровими технологіями: онлайн-курсами, відеолекціями, інтерактивними платформами, що забезпечують доступ до автентичних матеріалів і створюють умови для міжкультурної комунікації.

Ефективність цифровізації значною мірою забезпечується використанням сучасних інструментів, які інтегрують мовну та професійну підготовку. Одним із ключових є *Building Information Modeling (BIM)* – технологія інформаційного моделювання будівель, що дозволяє створювати цифрові моделі об'єктів із повним набором технічної інформації. Робота з *BIM* передбачає використання англійського інтерфейсу, технічної документації та стандартів, що природно інтегрує іншомовну підготовку у професійну діяльність студентів.

Важливу роль відіграють також онлайн-платформи, зокрема *Moodle* та *Coursera*. *Moodle* є системою управління навчанням (LMS), яка дозволяє організовувати курси, розміщувати навчальні матеріали, проводити тестування та здійснювати контроль знань. *Coursera*, у свою чергу, надає доступ до курсів провідних університетів світу, значна частина яких орієнтована на технічні спеціальності та викладається англійською мовою, що сприяє формуванню професійної іншомовної компетентності.

Цифрові бібліотеки стандартів є ще одним важливим ресурсом, оскільки забезпечують доступ до міжнародних нормативних документів (ISO, EN, ASTM), які широко використовуються у будівельній практиці. Робота з такими ресурсами формує у студентів навички аналізу технічної документації та розуміння професійного дискурсу.

Серед професійного програмного забезпечення особливе місце займають продукти компанії *Autodesk*, зокрема *Autodesk Revit*, а також рішення від *Trimble*. *Revit* використовується для проєктування будівельних об'єктів і роботи з BIM-моделями, тоді як *Trimble* пропонує інструменти для геодезії, управління

будівництвом і цифрового моделювання. Усі ці програми мають англomовний інтерфейс і документацію, що створює природне іншомовне середовище професійної діяльності.

Таким чином, поєднання стратегічних європейських ініціатив, інтегрованих освітніх підходів (CLIL, EMI) та сучасних цифрових інструментів забезпечує ефективну модель іншомовної підготовки майбутніх інженерів-будівельників, у якій мова функціонує як невід'ємний компонент професійної діяльності.

В українському освітньому просторі процес цифровізації іншомовної підготовки майбутніх інженерів-будівельників дійсно демонструє позитивну динаміку, особливо в умовах широкого впровадження дистанційного та змішаного навчання. Заклади вищої освіти активно використовують системи управління навчанням, зокрема *Moodle*, *Google Classroom*, *Microsoft Teams*, що дозволяє організувати освітній процес у синхронному й асинхронному форматах [2, с. 30]. Важливим інструментом стали також масові відкриті онлайн-курси на платформах типу *Coursera* та *edX*, які забезпечують доступ до автентичного англomовного контенту технічного спрямування. Поряд із цим активно використовуються відеолекції, інтерактивні вправи, цифрові симуляції, а також ресурси професійного спрямування, що формують іншомовну компетентність у контексті майбутньої діяльності.

Водночас процес цифровізації іншомовної підготовки в Україні супроводжується низкою системних проблем. Однією з ключових є обмежений доступ до ліцензованих професійних ресурсів і програмного забезпечення. Значна частина сучасних інструментів, які використовуються в європейських університетах (зокрема ВІМ-системи або спеціалізовані бази стандартів), є платними, що ускладнює їх повноцінне впровадження у вітчизняних ЗВО. Це знижує можливості інтеграції автентичних матеріалів і наближення навчання до реальних умов професійної діяльності.

Ще однією проблемою є недостатній рівень міждисциплінарної інтеграції. У багатьох випадках іншомовна підготовка залишається

відокремленою від фахових дисциплін, що знижує її практичну цінність. Викладання англійської мови часто орієнтоване на загальні мовні навички, а не на формування професійної комунікативної компетентності, необхідної для роботи з технічною документацією, стандартами чи проектами. Це свідчить про потребу ширшого впровадження інтегрованих підходів, зокрема CLIL та EMI.

Суттєвим викликом є також рівень цифрової компетентності викладачів. Хоча за останні роки спостерігається значний прогрес, не всі викладачі достатньо впевнено використовують сучасні цифрові інструменти, інтерактивні технології та онлайн-ресурси. Часто це пов'язано з браком системної підготовки, перевантаженістю викладачів або відсутністю методичної підтримки щодо використання цифрових ресурсів у викладанні іноземних мов професійного спрямування [3].

Окремо варто відзначити технічні та інфраструктурні труднощі, які особливо загострилися в умовах воєнного стану: нестабільний доступ до інтернету, обмеженість технічного забезпечення, нерівні можливості студентів щодо використання цифрових ресурсів [5, с. 357]. Усе це впливає на якість освітнього процесу та ускладнює впровадження інноваційних форм навчання.

Попри зазначені проблеми, в Україні вже реалізується низка кроків, спрямованих на покращення ситуації. Зокрема, відбувається активне впровадження цифрових освітніх платформ, розвиток університетських репозитаріїв, створення електронних курсів ESP, використання відкритих освітніх ресурсів (OER). Значна увага приділяється підвищенню кваліфікації викладачів через участь у міжнародних проектах, вебінарах, програмах академічної мобільності та стажуваннях. Поступово розширюється практика використання автентичних матеріалів: технічних текстів, відеоінструкцій, професійних кейсів, що сприяє наближенню навчання до реальних умов діяльності інженера [4, с. 30-31].

Перспективи розвитку цифровізації іншомовної підготовки в Україні пов'язані з комплексною модернізацією освітнього середовища. Насамперед це передбачає розширення доступу до міжнародних цифрових ресурсів і

програмного забезпечення через партнерства з компаніями та участь у грантових програмах. Важливим напрямом є розвиток міждисциплінарної інтеграції, що дозволить поєднати мовну та фахову підготовку в єдиному освітньому просторі. Не менш значущим є системне підвищення цифрової та методичної компетентності викладачів, а також розроблення національних рекомендацій щодо використання цифрових технологій у викладанні ESP.

Отже, цифровізація іншомовної підготовки в Україні перебуває на етапі активного становлення: з одного боку, вже сформовано базову інфраструктуру та накопичено певний досвід, з іншого – існує потреба в системних змінах, які дозволять наблизити освітній процес до європейських стандартів і забезпечити підготовку конкурентоспроможних інженерів-будівельників, здатних ефективно працювати в умовах глобалізованого професійного середовища.

Порівняльний аналіз європейських практик і українського досвіду дає змогу окреслити системні напрями модернізації іншомовної підготовки майбутніх інженерів-будівельників. Передусім ідеться про необхідність цілеспрямованого розвитку цифрового освітнього середовища закладів вищої освіти, яке має включати інтегровані платформи для роботи з автентичними професійно орієнтованими матеріалами (технічними стандартами, ВІМ-документацією, відеоресурсами тощо) та забезпечувати їх дидактичну структуру і доступність.

Важливим напрямом є поглиблення міждисциплінарної інтеграції шляхом поєднання іншомовної та фахової підготовки на основі підходів CLIL і EMI, що дозволяє трансформувати англійську мову з навчальної дисципліни на інструмент професійної діяльності. Це передбачає системне залучення автентичних ресурсів у викладання профільних дисциплін і моделювання реальних професійних ситуацій.

Не менш значущим є розширення доступу до міжнародних цифрових ресурсів і професійних баз даних, що містять актуальні технічні стандарти, наукові публікації та програмне забезпечення. У цьому контексті перспективним є розвиток партнерств із міжнародними організаціями та

освітніми платформами, а також активніше використання відкритих освітніх ресурсів.

Окремий акцент слід зробити на підвищенні рівня цифрової та методичної компетентності викладачів, що передбачає їхню підготовку до використання сучасних онлайн-інструментів, інтерактивних технологій та автентичних матеріалів у навчальному процесі. Це може реалізовуватися через системні програми підвищення кваліфікації, міжнародні стажування та участь у міжуніверситетських проєктах.

Перспективним напрямом є також впровадження проєктно-орієнтованого навчання із використанням цифрових технологій, що дозволяє поєднати мовну підготовку з розв'язанням реальних інженерних завдань (аналіз технічної документації, розроблення проєктів, підготовка презентацій англійською мовою). Такий підхід сприяє формуванню не лише мовних, а й професійних, аналітичних і комунікативних компетентностей.

Отже, цифровізація іншомовної підготовки виступає не лише інструментом удосконалення освітнього процесу, а й стратегічною умовою формування конкурентоспроможного інженера-будівельника, здатного ефективно функціонувати в міжнародному професійному середовищі. Використання європейського досвіду у поєднанні з урахуванням національних особливостей дозволяє забезпечити якісну модернізацію системи підготовки фахівців. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у розробленні цілісних моделей інтеграції цифрових технологій і автентичних ресурсів у процес іншомовної підготовки з урахуванням специфіки будівельної галузі та сучасних вимог ринку праці

Список використаних джерел

1. European Commission. Digital Education Action Plan 2021-2027. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2021. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/33b83a7a-ddf9-11ed-a05c-01aa75ed71a1>

2. Андрощук К. М. Цифрові інструменти для роботи з автентичними технічними текстами у підготовці майбутніх інженерів-будівельників. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. 2025. Вип. 78. С. 26-34. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-78-26-34>
3. Гурська, О. А., Самборська, О. В., Йордан, Г. М. Використання цифрових технологій у педагогічному процесі для індивідуалізації навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 14. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14587060>.
4. Зеленін Г. Система роботи з автентичними матеріалами у процесі викладання англійської мови майбутнім інженерам-педагогам. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2019. № 62. С. 53-59. DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2019-62-53-59>
5. Озарчук І., Костик Є. Формування іншомовного освітнього середовища в умовах ЗВО. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Вип. 73, том 2. С. 356-362. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-2-55>

*Дмитро Безмощук,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО
Науковий керівник – доц. Губіна С.І.*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Впродовж багатьох років людському чинникові в бізнесі надавалася другорядна роль, підпорядкована фінансовим і виробничим завданням компанії. Останнім часом таке ставлення почало змінюватися. Актуальною проблемою сучасного менеджменту є активізація людських ресурсів для досягнення успіху організації. Нова сучасна модель, що відображає зростаючу інтеграцію економічних та соціальних процесів, ставить перед менеджером

також і соціальні завдання – забезпечення зайнятості гуманізацію умов праці, розширення участі в управлінні.

Однією з особливостей праці сучасного управлінця є постійна взаємодія з іншими людьми. І саме спілкування виступає основним інструментом роботи менеджера. Майстерність в професії менеджера тісно пов'язана з вмінням мистецького володіння засобами та техніками спілкування. Тому серед інших загальних умінь менеджера великий інтерес становить культура його спілкування.

Жоден менеджер не зможе досягти своєї професійної мети без комунікативних умінь, які є найважливішим аспектом в його роботі і передбачають здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Культура спілкування передбачає вміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню; формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки у процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

У наш час важко назвати більш важливу і багатогранну сферу діяльності, ніж управління або менеджмент, від якого в значній мірі залежать і ефективність виробництва, і якість обслуговування населення. Оволодіння основами сучасного менеджменту – важкий, багатоплановий процес, який оцінюється фахівцями з різних боків. Одні вважають, що менеджером потрібно народитися, другі, – що *менеджмент* це така ж наука, як наприклад фізика чи біологія, так чи інакше формування менеджера здійснюється через активне навчання і самовдосконалення.

Менеджер – це людина, яка професійно здійснює управлінські функції. Поняття “менеджер” у сучасному розумінні – це керівник або фахівець, який займає постійну посаду та має повноваження в сфері прийняття рішень з конкретних видів діяльності підприємства, що функціонує у ринкових умовах. У даний час використовується широке трактування терміну “менеджер” – і як керівника, і як працівника апарату управління, що займає постійну посаду і має повноваження в області прийняття рішень по конкретних видах діяльності організації.

В умовах докорінної перебудови всіх сторін життя суспільства, утвердження Української держави на міжнародному рівні надзвичайно гостро виступає проблема професіоналізму в усіх сферах буття: в політиці, економіці, освіті, виробництві і ін. Отже виникає гостра соціальна потреба в ефективній підготовці нового типу спеціалістів – професійних менеджерів з розвинутим економічним і творчим мисленням, адже менеджер визначає спрямованість і характер діяльності своєї організації, стиль взаємодії в організації.

Психологічні особливості діяльності менеджерів в організаціях представлені значною кількістю як зарубіжних (Р. Блейк, У. Бреддік, М. Вудкок, Дж. Грейсон, К. О’Дейл, П. Дикон, В. Зігерт, К. Кіллен, С. Ковалевські, Г. Кунц, С. О’Доннел, Ф. Хедурі, Ф. Фостер, Х. Хекхаузен та ін.), російських (Є. Вендров, Ф. Генев, М. Грачев, Ф. Карпов, Ю. Козелецький, Ю. Красовський, Л. Кудряшова, Ю. Кулюткін, В. Лебедев, А. Пригожин, О. Свенцицький та ін.), так і вітчизняних досліджень (О. Бондарчук, О. Брюховецька, В. Жигалов, М. Михайленко, Ю. Палеха, Л. Карамушка, В. Терещенко, Л. Шимановська, Ф. Хмель, Г. Щокін та ін.).

Одним з найважливіших факторів формування особистості менеджера є *спілкування*, оскільки діяльність, яка пов’язана з одержанням інформації, займає 90% робочого часу сучасного менеджера. Взаємодія менеджера з людьми різними за віком, статтю, фахом, посадою, досвідом є основним соціально-психологічним механізмом його діяльності. Тому головним чинником

підвищення ефективності менеджерської роботи є *формування культури спілкування управління*.

Для даного дослідження важливе значення мали праці, в яких висвітлено особливості комунікативної функції діяльності менеджера та ділового спілкування (Г.Бороздіна, О.Брюховецька, І.Гічан, М.Дороніна, Ю.Жуков, Ю.Жолобов, М.Каган, В.Казміренко, М.Лукашевич, О.Лунєва, Є.Міщич, І.Осечинська, А.Панасюк, Б.Поршнєв, Є.Руденський, Г.Троцко, І.Трубавіна, Г.Чайка) [4].

Комунікація менеджера переважно являє собою взаємодію з персоналом організації з метою:

- одержання або повідомлення інформації, необхідної для якісного виконання функціональних і посадових обов'язків;
- власне впливу, тобто керування поведінкою людей, їхнім станом і відношенням до цілей, задач і інших особливостей життєдіяльності організації;
- задоволення власної потреби людини в спілкуванні [2].

Можна припустити, що сучасний менеджер достатньо здібний, щоб розвинути в себе високу комунікативну продуктивність, навіть якщо він не є "генієм спілкування".

Проведений аналіз основних підходів до вивчення психологічних особливостей формування культури спілкування менеджерів визначив потребу проведення спеціального емпіричного вивчення цього феномену у сучасних менеджерів.

У процесі емпіричного дослідження рівнів сформованості культури спілкування менеджерів ми використали такі методики: *методика визначення комунікативних та організаторських здібностей – КОЗ-1* спрямована на визначення рівнів розвитку комунікативних та організаційних здібностей, пов'язаних з особливостями спілкування учасників комунікації; *методика оцінки потреби в спілкуванні В. Ряховського* яка допомагає визначити рівень комунікабельності досліджуваних та їх потребу в спілкуванні; *методика оцінки*

самоконтролю у спілкуванні М. Снайдера спрямована на визначення рівня комунікативного контролю; методика "*Чи вмієте Ви слухати?*", яка дозволяє визначити, чи гарний ви співрозмовник з точки зору вміння слухати [1].

Результати проведеного емпіричного дослідження комунікативних та організаторських здібностей, оцінки потреби в спілкуванні, рівня комунікативного контролю в спілкуванні та вміння слухати дозволили зробити висновки про те, що культура спілкування у досліджуваних менеджерів розвинуті недостатньо: переважна більшість досліджуваних менеджерів має середній (58,7% від загальної кількості респондентів) і низький (23,1% досліджуваних) рівень сформованості культури спілкування. І лише 18,2% досліджуваних менеджерів були віднесені до групи з високим рівнем сформованості культури спілкування.

Розглядаючи формування культури спілкування менеджерів як умову підвищення ефективності професійної діяльності слід зазначити, що аналіз наукової літератури та аналіз практики управлінської діяльності актуалізує необхідність комунікативного навчання менеджерів організацій.

Аналіз існуючої на даний момент практики професійної підготовки менеджерів свідчить про наявність низки недоліків у їх комунікативній підготовці. При підготовці менеджерів недостатня увага приділяється саме комунікативному аспекту управлінської діяльності, що викликає ряд проблем, які проявляються в сфері взаємостосунків і особливо гостро відчуваються молодими управлінцями на початку професійної діяльності.

Існує суперечність між соціальними вимогами до професіоналізму менеджерів, з одного боку, та рівнем їх комунікативної підготовленості до управлінської взаємодії з іншими учасниками управлінського процесу. Маючи ґрунтовну спеціальну підготовку, вони часто виявляються неготовими до налагодження взаємостосунків із підлеглими, допускають ряд серйозних прорахунків і помилок в організації управлінського спілкування [3].

Тому провідним напрямком в загальній системі психологічного навчання кадрів управління постає комунікативна підготовка менеджерів, формування

культури їхнього спілкування. Як наслідок, серед труднощів, які відчувають менеджери в реальному управлінському процесі, одне з перших місць посідають комунікативні труднощі: невміння вибирати оптимальний стиль спілкування, відсутність навичок і вмінь впливати на людей, несприятливий соціально-психологічний клімат в організації тощо. Названі труднощі не лише не сприяють ефективності управлінської діяльності, а й призводять до зниження посадового авторитету керівника і його професійну деформацію. Також, при підготовці менеджерів недостатня увага приділяється оснащенню їх психологічними знаннями взагалі та знаннями про власні особливості спілкування.

Отже, культура спілкування більшості менеджерів потребує покращення через підвищення професійної комунікативної компетентності управлінців.

Список використаних джерел

1. Губіна С. І. Основи педагогічних вимірювань і моніторингу якості освіти: методичні рекомендації. Вінниця, 2018. 64 с.
2. Холковська І.Л., Волошина О.В., Губіна С.І. Основи педагогічної майстерності: навчальний посібник. Вінниця. 2019. 270 с.
3. Цуприк С. І. Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів до формування здорового способу життя у вихованців літніх оздоровчих таборів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* 2011. № 35. С. 161-165.
4. Hubina S. Teaching activities self-regulation by means of art therapy. *Science and Education*, 2017, № 11, P.114-119.
5. Oliinyk T., Mishchenko O., Ievliev O., Saveliev D., Hubina S. Inclusive education in Ukraine: conditions of implementation and challenges. *Cadernos de Educação, Tecnologia e Sociedade.* 2023. Vol. 16. No. se2. P. 50-62. URL: <https://www.brajets.com/index.php/brajets/article/view/1286>

*Владислав Бортнік,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО,
Науковий керівник – проф. Столяренко О. В.*

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

Військові дії і реформи освіти в Україні потребують особливої уваги до патріотичного виховання здобувачів вищої освіти. Сьогодні це є і запорукою суспільно-політичного розвитку нашої держави, і фактором національної безпеки України. Тому завданням вищої школи є визначення пріоритетів виховання патріотизму як складової світогляду здобувача освіти, виховання почуття відповідальності за майбутнє, приклади історичного надбання, в тому числі й на науковій ниві.

Аналіз сучасного українського суспільства з позицій соціально-філософської науки виявляє низку складних викликів як матеріального, так і духовного характеру, які можуть загрожувати формуванню України як цілісної та незалежної держави. Серед таких викликів особливе місце займає проблема патріотичного виховання – формування свідомого громадянина та патріота України. Колись патріотизм був центральним напрямом виховної діяльності, однак у сучасних умовах він дедалі більше сприймався формально і втрачав свою значущість у процесі підготовки молоді. Це породжувало відчуження від ідеї патріотизму та сумнів у необхідності розвитку такої особистісної якості. Та негативним фактором, що дав позитивний результат, стало повномасштабне вторгнення, що, власне, і посприяло гострішому відчуттю необхідності виховувати покоління у патріотичному дусі.

Перед сучасною Українською державою стоїть завдання відновити та модернізувати національно-патріотичне виховання, підвищивши його рівень відповідно до сучасних наукових і культурних стандартів. У період, коли молоді люди здебільшого зосереджуються на матеріальному забезпеченні та особистому добробуті, важливо творчо опиратися на історичний досвід

попередніх поколінь, формуючи нову парадигму патріотичного виховання як цілісного процесу розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дозволив виокремити теоретичні аспекти патріотичного виховання, які свого часу розробляли українські педагоги: Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, А. Макаренко, К. Ушинський, В. Сухомлинський, О. Духнович. Аналіз сучасної наукової літератури показує, що проблема патріотичного виховання залишається актуальною і висвітлюється у працях вчених А. Афанасьєвої, А. Богульського, О. Гонтар, О. Жаровської, В. Решетняка, В. Ряшка, В. Сергієнка, В. Середи, О. Стьопіної, Н. Шаповалової, М. Стельмаховича та ін.

За останнє десятиліття було виконано ряд дисертаційних досліджень з проблем патріотичного виховання, авторами яких є О. Абрамчук, О. Жаровська, Г. Коваль, А. Максютів, В. Мірошніченко, В. Одарченко, І. Середя. Разом із тим, на цьому етапі проблема патріотичного виховання у закладах освіти на прикладі викладання дисциплін професійної підготовки залишається висвітленою лише частково, вона не була об'єктом спеціального наукового дослідження з метою визначення виховного потенціалу навчальних дисциплін і потребує більшої уваги.

Мета дослідження полягала також у розкритті потенціалу дисциплін професійної підготовки як складової виховного процесу серед здобувачів вищої освіти в процесі викладання дисциплін професійно-практичної підготовки.

Актуальність виховання патріотизму серед здобувачів вищої освіти обумовлена високим рівнем їх інтелектуального потенціалу і значною соціальною активністю. У соціумі здобувачі освіти є соціальною групою, яка за своїм суспільним становищем найближча до інтелігенції і в майбутньому здобувачі вищої освіти будуть висококваліфікованими фахівцями в різних галузях. Саме тому здобувачі вищої освіти є тим соціальним прошарком суспільства, який має бути об'єктом патріотичного виховання.

Зараз патріотичному вихованню молоді надається особливо велике значення. Проводяться заходи, приурочені до державних свят і пам'ятних дат,

ведеться пропаганда досягнень української науки, культури і державності, українського спорту, трудових звершень громадян, розповідях про загиблих патріотів України.

Мета патріотичного виховання полягає у формуванні в нашому суспільстві особистостей високої соціальної активності, відповідальних, духовних, які володіють позитивними якостями і здатні проявити їх у творчому процесі в інтересах України для забезпечення її життєво важливих інтересів та сталого розвитку.

Виходячи з вищесказаного, патріотичне виховання покликане стати окремою системою виховання особистості. Що ж таке «патріотизм» і що означає бути патріотом своєї Батьківщини? Незважаючи на відносну зрозумілість цього терміна, який найчастіше трактується як любов до Батьківщини, історично сформувалися різні точки зору щодо цього поняття.

Патріотизм українців – це сукупність моральних і політичних принципів, соціальне відчуття, в основі якого є любов до України і здатність підпорядкувати свої особисті інтереси державним інтересам. Патріотизм включає в себе гордість за наукові, технічні, спортивні досягнення, а також культуру своєї Вітчизни, бажання оберігати ці культурні особливості, ідентифікацію себе з іншими українцями, прагнення захищати інтереси Держави і свого народу.

Історичним джерелом патріотизму є столітнє і тисячолітнє існування окремих держав, які формували любов до своєї землі, рідної мови, народних традицій. В умовах створення національних держав патріотизм є важливою складовою частиною суспільної свідомості, яка відображає загальнонаціональні моменти в розвитку конкретної держави.

Кожна людина мріє бути таким патріотом, який знає, що своєю повсякденною працею робить важливий внесок у розвиток мистецтва, культури, науки, освіти, медицини тощо.

Нажаль у цей час світогляд здобувачів вищої освіти відрізняється прагматичним ставленням до освіти, спрямованим на отримання престижної

спеціальності як засобу досягнення матеріальних благ і високого соціального статусу, споживчим та пасивним ставленням до культури, прихильністю ідеалам кар'єризму і соціальної успішності. Однозначно оцінити ці риси досить складно, але необхідно відзначити, що саме в період студентських років формується ціннісна і професійна орієнтація.

Патріотизм – високоморальне почуття, важлива частина ціннісної структури особистості будь-якого громадянина. М. Стельмахович зазначає, що не існують національні хімія, фізика, математика, біологія чи кібернетика. Зате ті науки, що стосуються етносу, мови, історії, матеріальної і духовної культури, географії, літератури є національними. Проте ми вважаємо, що формування у студентської молоді соціально значущих патріотичних якостей і ціннісних установок має здійснюватися не тільки через вивчення гуманітарних дисциплін, що вважається загальноприйнятим і значення гуманітарних дисциплін у цьому питанні важко переоцінити, а також у процесі вивчення базових загальнонаукових дисциплін.

У зв'язку з потребою узгодження прогностичного теоретичного пошуку сучасного історико-педагогічного знання, його нормативно-правової бази (Закон України (ЗУ) «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019р. № 2704-VIII, ЗУ «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті» від 09.04.2015р. № 314, Лист Глави Адміністрації Президента України від «Про залучення учасників АТО, яким присвоєно звання Герой України, та членів родин загиблих військовослужбовців, яким це звання присвоєно посмертно, до проведення заходів з національно-патріотичного виховання» від 09.03.2016р. № 46-01/530, Листи Кабінету Міністрів(КМ) України «Про заходи з увічнення пам'яті захисників України на період до 2025 року» від 20 січня 2021 р. № 37-р, «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» від 09 жовтня 2020 р. № 1233-р, «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» від 3 жовтня 2018 р. № 710-р, «Про затвердження плану заходів щодо

популяризації державних символів України, виховання поваги до них у суспільстві», «Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті ВРУ з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму від 22 грудня 2015 року на тему: «Формування патріотизму та національної свідомості дітей та молоді в сучасних умовах», Концептуальними засадами розвитку патріотичного виховання (Постанова КМ «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки» від 9 жовтня 2020 р. № 932, Наказ МОН України «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641» і додаток до наказу зі змінами (Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України) від 29.07.2019 р. № 1038, Закон України «Про вищу освіту» (2014) зі змінами (28.05.2023р.), з ретроспективним творчим мисленням педагогічних набутків України тема дослідження становить особливу актуальність.

За умов становлення суверенної Української держави проблеми духовного відродження практичного формування національної культури виходять на перший план. Фундаментальні дослідження, присвячені цінностям наукового знання, належать таким українським філософам, соціологам та психологам як В. Бакіров, І. Бичко, Г. Заїченко, П. Гнатенко, І. Мороз, Є. Подольській, Е. Семенюк, О. Токовенко, В. Шевченко та іншим.

У нашому дослідженні здійснено комплексний теоретико-методологічний та експериментальний аналіз проблеми патріотичного виховання здобувачів в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Ордіна Л. Методологічні засади формування культуротворчого середовища закладу вищої освіти. UKRLOGOS Group. 2021. 35 с.
2. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Наказ МОН України від 16 червня 2015 року № 641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15> (дата звернення: 19.10.2025).

3. Скрипник Л. Педагогічні умови організації інформаційно-консультативного середовища закладу профтехосвіти. Кривий ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2023. 275 с.

4. Столяренко О., Столяренко О., Пінаєва О., Пінаєв О. Молодь і суспільство в умовах технократичних змін і перспективи гуманістичних тенденцій розвитку. *Педагогіка безпеки*, Том 10, вип. 1, с. 33–40, Київ 2025

5. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В., Московчук О. С., Магас Л. М. Створення освітнього середовища для розвитку соціальної компетентності здобувачів освіти через проектну культурно-дозвілєву діяльність. «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка»): журнал. 2025. № 11(57) С. 1354–1366.

6. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://drive.google.com/file/d/1a5ON59us5c7phf2PM9vYZ-J677AaJW3w/view> (дата звернення: 19.10.2025).

Ігор Бугайчук,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр» ФПППО

Науковий керівник – проф. Фрицюк В. А.

ІІІ-КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІКТ-ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Технології штучного інтелекту (ШІ) швидко інтегруються в освітнє середовище та стають звичним інструментом педагогів. За даними всеукраїнського дослідження, ініційованого Projector Creative & Tech Institute, МАН України та Factum Group, 68 % учителів знайомі з ChatGPT, а більшість із тих, хто його використовував, оцінюють цей досвід як успішний [5, с. 2]. Це свідчить про те, що ШІ вже увійшов до педагогічної практики – незалежно від того, чи готові до цього самі педагоги. Цифровізація вищої освіти вимагає від педагога не лише базового володіння програмами, а й формування цифрової

культури – здатності критично й відповідально взаємодіяти з технологіями та розвивати на їхній основі професійно важливі компетентності [1, с. 12]. У цьому контексті постає нагальна потреба виокремити ШІ-компетентність як самостійний і ключовий складник ІКТ-підготовки майбутнього вчителя.

Цифрова трансформація освіти як контекст формування ШІ-компетентності вчителя. Цифровізація освіти – це глибока системна трансформація, що охоплює зміст, методи, організаційні форми та саму роль педагога в освітньому процесі. Вона спрямована на побудову екосистеми цифрових рішень, створення безпечного електронного освітнього середовища та забезпечення необхідної цифрової інфраструктури освітніх закладів [1, с. 11]. На думку О. Біляковської, ключовим результатом цього процесу є формування у майбутніх учителів цифрової культури, що дає змогу оптимально використовувати нові технології та розвивати фахову компетентність [1, с. 12–13]. З огляду на це, зміна ролі педагога є принципово важливою: він більше не транслює знання здобувачам вищої освіти, а стає проєктувальником освітнього процесу [1, с. 12]. Це ставить нові вимоги до здатності не лише користуватися ШІ-сервісами, а й розуміти їхній педагогічний потенціал. Під ШІ-компетентністю вчителя розуміємо його здатність критично, етично й ефективно застосовувати інструменти штучного інтелекту у професійній діяльності. Ця компетентність логічно доповнює традиційну ІКТ-підготовку вчителя. Дослідження засвідчують суперечливу картину. З одного боку, вчителі активно залучають ШІ-інструменти для підготовки до занять [5, с. 2]. З іншого боку, рівень глибокого розуміння технологій залишається недостатнім: опитування здобувачів вищої освіти спеціальності «Середня освіта (інформатика)» показало, що підхід Retrieval-Augmented Generation (RAG) був відомий лише 25 % опитаних, а переважна більшість не мала практичного досвіду його застосування [9, с. 257]. Більшість здобувачів вищої освіти мають фрагментарне розуміння сучасної архітектури генеративного ШІ: їм бракує уявлення про повний цикл запиту, семантичний пошук, embedding-векторизацію та обмеження мовних моделей [9, с. 258]. Слід враховувати й

специфіку українського контексту: необхідність збереження безперервності освіти в умовах воєнного стану. Вітчизняні заклади вищої освіти переживають повторну хвилю випробувань, вирішуючи проблеми дистанційного навчання студентів-переселенців [1, с. 11]. Дослідники М. Мар'єнко та В. Коваленко наголошують, що для формування ШІ-компетентності важливо розуміти базову типологію: виокремлюють ШІ на основі правил та ШІ на основі машинного навчання [4, с. 51]. Тому це розмежування є фундаментальним для майбутнього фахівця, який прагне відповідально інтегрувати технології у практику.

Згідно з дослідженнями В. Уманець, І. Шахіної та Б. Розпутньої, ШІ-компетентність має три взаємопов'язані складники: технічний, педагогічний та етико-правовий [8, с. 164–165]. Відповідно, кожна з цих груп є необхідною умовою для повноцінного використання штучного інтелекту. Д. Шемет зазначає, що доцільно виокремлювати чотири ключові архітектурні підходи: базова LLM-модель, retrieval-only, fine-tuning та Retrieval-Augmented Generation (RAG) [9, с. 259–260]. З огляду на це, для освітнього застосування саме RAG вирізняється найвищим потенціалом, оскільки здатний формувати відповіді на основі актуального й перевіреного контенту та демонструє високу прозорість джерел [9, с. 261]. Технічний складник слугує фундаментом для педагогічно обґрунтованого застосування технологій. Учитель, що розуміє відмінність між «галюцинаціями» мовної моделі та достовірною відповіддю, здатен критично оцінювати ШІ-контент і навчати цьому своїх учнів, формуючи їхню інженерну грамотність [9, с. 258].

Педагогічний складник охоплює здатність інтегрувати ШІ-інструменти в навчальний процес. Дослідження К. Певень, Н. Хміль та Н. Макогончук доводять, що у процесі навчання продуктивними є п'ять основних типів ШІ-технологій: системи адаптивного навчання, чат-боти, технології автоматичного оцінювання, аналітика даних, а також візуалізація даних [7, с. 310–311]. Отже, генеративний ШІ стає повноцінним когнітивним партнером, який дозволяє здобувачеві вищої освіти змістити акцент із пошуку правильної відповіді на дослідження структури самої задачі [3, с. 42]. Такий підхід трансформує

майбутнього фахівця з пасивного спостерігача на розробника навчального контенту, що відповідає вимогам STEM-освіти [3, с. 45]. Як стверджують В. Уманець, І. Шахіна та Б. Розпутня, до ключових педагогічних можливостей ШІ належать: індивідуалізоване навчання, автоматизована перевірка, моделювання педагогічних ситуацій, аналіз успішності студентів та підтримка професійного розвитку педагогів [8, с. 165–166]. Завдяки цьому ці інструменти здатні суттєво оптимізувати роботу вчителя.

Зафіксовано, що 45,9 % здобувачів вищої освіти не можуть однозначно відповісти, чи є використання ШІ порушенням академічної доброчесності [6, с. 75]. Спираючись на дані Європейської мережі академічної доброчесності (ENAI), С. Паламар та М. Науменко підкреслюють, що незадеклароване та несанкціоноване використання ШІ-інструментів для отримання академічних кредитів може розглядатися як форма академічної неправомірної поведінки [6, с. 77]. А. Коломієць та О. Кушнір виокремлюють такі ключові ризики використання ШІ: порушення академічної доброчесності, соціальна нерівність у доступі, скорочення викладацьких посад, труднощі у розвитку комунікативних навичок та загрози конфіденційності [2, с. 48–49]. Отже, використання технологій потребує суворого регламентування, а розуміння цих ризиків є невід'ємною частиною компетентності.

Формування ШІ-компетентності вимагає комплексного методичного підходу, що поєднує три напрями:

- Практико-орієнтований підхід. Принципова особливість полягає в переході від споживацького до проєктувального ставлення до ШІ. Одним із базових умінь стає промпт-інжиніринг [3, с. 41]. Доцільним форматом є навчання через створення освітнього RAG-бота: лекція про принципи роботи, лабораторна робота зі створення базового чат-бота та розробка навчального сценарію [9, с. 267]. Архітектура системи охоплює повний цикл: від завантаження PDF-документів до генерації відповідей, що дозволяє продемонструвати механізми embedding, семантичного пошуку та формування

запиту [9, с. 264]. Це дозволяє здобувачам вищої освіти глибоко зрозуміти зв'язки між чисельними методами та їх програмною реалізацією [3, с. 45].

- STEM-інтегрований підхід. Генеративний ШІ у поєднанні з системами комп'ютерної математики стає інструментом мислення та візуалізації [3, с. 42]. Показовим прикладом є використання GenAI для покрокової побудови інтерактивної моделі алгоритму градієнтного спуску: студент разом з ШІ-асистентом конструює анімацію мінімізації функції та усвідомлює математичну суть процесу [3, с. 45]. Для забезпечення етичного впровадження використовується мнемоніка F.A.S.T.E.R. (справедливість, підзвітність, безпека, прозорість, освіченість, релевантність) [3, с. 46].

- Підхід на засадах відкритої науки. Відкриті дані, SMART-дані та FAIR-дані критично важливі для глибокого навчання нейронних мереж [4, с. 50]. Практичний вимір полягає у формуванні навичок роботи з онлайн-репозиторіями. ШІ-інструменти доступні через смартфони та планшети, що важливо в умовах обмеженого доступу до ресурсів [4, с. 49]. М. Мар'єнко та В. Коваленко вказують на те, що використання згенерованих ШІ зображень має сім переваг для педагогів, зокрема: збагачення пояснень, уникнення проблем з авторськими правами, візуалізація подій та усунення дефіциту матеріалів [4, с. 51–52]. Проте вчителям слід усвідомлювати можливу низьку якість таких зображень і формувати критичне ставлення до них.

Формування ШІ-компетентності в Україні відбувається у надзвичайно складних умовах. Вітчизняні заклади переживають проблеми дистанційного навчання здобувачів вищої освіти, велика кількість яких стала переселенцями [1, с. 11]. Нестабільне електропостачання та психологічний тиск вимагають від майбутніх фахівців адаптивності. У цих умовах ШІ-компетентність набуває виміру практичного виживання: автоматизація рутинних завдань і швидка підготовка матеріалів стають критично цінними. Водночас зростає спокуса порушення академічної доброчесності. Серед ключових викликів: нерівність доступу до технологій [7, с. 314]; недостатня підготовка педагогів щодо архітектури ШІ [9, с. 258]; відсутність інституційних правил [6, с. 77; 2, с. 52].

Для подолання цих викликів В. Уманець, І. Шахіна та Б. Розпутня пропонують здійснити системний перегляд програм із залученням ІТ-компаній [8, с. 167–168]. Зважаючи на це, необхідно наскрізно інтегрувати ІІІ-компонент в усі дисципліни. Окремого значення набуває промпт-інжиніринг [3, с. 41]. Стратегічним вектором є формування мета-компетентностей: здатності швидко вчитися та приймати обґрунтовані рішення.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі висновки. По-перше, ІІІ-компетентність є невід'ємним і самостійним складником сучасної ІКТ-підготовки майбутнього вчителя, що передбачає здатність критично й етично відповідально взаємодіяти з технологіями. По-друге, структура ІІІ-компетентності охоплює три взаємопов'язані складники: технічний (розуміння структури), педагогічний (здатність інтегрувати ІІІ у навчальний процес) та етико-правовий (дотримання академічних норм). Жоден із цих складників не може бути ефективним без інших. По-третє, формування ІІІ-компетентності вимагає комплексного методичного підходу: практико-орієнтованого (від користувача до проєктувальника освітнього процесу), STEM-інтегрованого (ІІІ як когнітивний партнер) та підходу на засадах відкритої науки (робота з відкритими даними). Нарешті, «ІІІ-грамотний» учитель – це педагог із системним баченням цифрового світу, здатний формувати таке ж мислення у своїх учнів. Підготовка саме таких майбутніх фахівців є одним із ключових завдань сучасної педагогічної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Біляковська О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2023. Вип. 210. С. 10–14. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-10-14>
2. Коломієць А. М., Кушнір О. І. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2023. Вип. 70. С. 45–57. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-70-45-57>

3. Кондратенко Т. В. Штучний інтелект у STEM-орієнтованому навчанні комп'ютерної математики майбутніх учителів інформатики і математики. Вища школа. 2026. № 1(226). С. 40–47. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-1\(226\)-40-47](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2026-1(226)-40-47)
4. Мар'єнко М. В., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38. № 1. С. 48–53. <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-007>
5. Назар М. М. Штучний інтелект: на початку ери нових можливостей системи освіти. Вісник НАПН України. 2024. 6(2). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6224>
6. Паламар С. П., Науменко М. С. Штучний інтелект в освіті: використання без порушення принципів академічної чесності. Освітологічний дискурс. 2024. № 1(44). С. 68–83. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.15>
7. Певень К. О., Хміль Н. А., Макогончук Н. В. Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання: аналіз технологій для забезпечення ефективності індивідуальної освіти. Перспективи та інновації науки. 2023. № 11(29). С. 306–316. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11\(29\)-306-316](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-306-316)
8. Уманець В. О., Шахіна І. Ю., Розпутня Б. М. Підготовка майбутніх учителів інформатики до використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2024. Вип. 72. С. 162–170. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-72-162-170>
9. Шемет Д. А. Підготовка майбутніх учителів інформатики до інтеграції штучного інтелекту у навчальний процес на прикладі чатбота. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2025. № 19. С. 255–271. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2025.1917>

*Софія Воліковська,
здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО
Науковий керівник – проф. Столяренко О. В.*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах державотворення, європейської інтеграції та соціально-політичних трансформацій особливої ваги набуває питання ефективної організації роботи з дітьми та молоддю. Молоде покоління виступає стратегічним ресурсом держави, важливим чинником її інноваційного розвитку, економічної стабільності та соціальної згуртованості. В умовах воєнного стану, демографічних змін, цифровізації суспільства та глобалізаційних процесів соціально-виховна робота з дітьми та молоддю потребує модернізації змісту, форм і методів діяльності. Вона має бути спрямована не лише на виховання та освіти, а й на формування стійкості, громадянської відповідальності, критичного мислення та соціальної активності. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації молодіжної політики до сучасних викликів та формування ефективних механізмів підтримки дітей і молоді в Україні.

Робота з дітьми та молоддю в сучасному науковому дискурсі розглядається як багатовимірна система соціально-педагогічної діяльності, що охоплює освітні, соціальні, психологічні, культурні та економічні аспекти життєдіяльності молодшої людини. Її основною метою є створення сприятливих умов для всебічного розвитку особистості, формування ключових компетентностей, ціннісних орієнтацій та активної громадянської позиції. Ключовою особливістю сучасного підходу є орієнтація на особистість молодшої людини, врахування її потреб, інтересів, індивідуальних особливостей та життєвого контексту. Ключову роль у цій системі відіграє молодіжна робота – специфічний вид діяльності, що виходить за межі формальної освіти й виховання. Вона охоплює широке коло питань: від створення умов для самореалізації до підтримки громадських ініціатив, від психологічного супроводу до організації змістовного дозвілля. Головне завдання такої

діяльності – допомогти молодій людині віднайти своє місце в суспільстві, сформувати життєві компетентності, навчитися робити усвідомлений вибір і відповідати за нього. Варто наголосити, що процес соціалізації молодого покоління відбувається під впливом багатьох чинників: сім'ї, однолітків, цифрового простору, громади. Саме тому молодіжна робота потребує системного підходу та тісної координації між різними інституціями – державними органами, місцевою владою, громадськими організаціями, молодіжними центрами. Лише за умови їхньої узгодженої діяльності можна забезпечити комплексну підтримку дітей та молоді, особливо тих, хто опинився в складних життєвих обставинах.

У світовій практиці поняття «робота з молоддю» немає єдиного уніфікованого визначення. Кожна країна формує власне розуміння цієї діяльності, виходячи з історичних, культурних, релігійних та суспільних особливостей. Як зазначається в резолюціях Європейської Ради, спільним для європейського підходу є розуміння молодіжної роботи як діяльності, що базується на принципах неформального та інформального навчання, здійснюється поза межами формальної освіти та передбачає активну участь самої молоді у співпраці з фахівцями. В окремих країнах – Австрії, Німеччині, Ірландії, Норвегії, Румунії, Естонії – ця діяльність регулюється на рівні спеціальних законів. В Україні молодіжна робота набула законодавчого визначення з прийняттям Закону «Про основні засади молодіжної політики» (2021 рік). Згідно з цим документом, вона розглядається як діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом із ними або в їхніх інтересах, із застосуванням інструментів спільного прийняття рішень. Координацію цієї діяльності на державному рівні здійснює Міністерство молоді та спорту України.

Закон визначає основні цілі та завдання молодіжної роботи. Серед них – сприяння особистісному розвитку та самореалізації молоді; формування загальнолюдських, загальнокультурних і національних цінностей; розвиток

ключових компетентностей – громадянських, соціальних, комунікативних, підприємницьких. Окрема увага приділяється підтримці волонтерства, вуличних культур, неформальних молодіжних об'єднань, програм національних та міжнародних обмінів, молодіжного туризму. Важливим напрямом є впровадження програм професійної орієнтації, популяризація здорового і безпечного способу життя, культури здоров'я. Молодіжна робота також передбачає організацію змістовного дозвілля, культурний та емоційний розвиток особистості. Особливого значення в сучасних умовах набувають завдання підтримки дітей та молоді, які проживають на тимчасово окупованих територіях, а також внутрішньо переміщених осіб. Закон також закріплює необхідність впровадження інклюзивного підходу та забезпечення рівного доступу кожної молодої людини до якісних послуг і можливостей, які надає молодіжна робота.

Важливим напрямом сучасної молодіжної роботи є створення умов для неформальної освіти – тренінгів, майстер-класів, молодіжних обмінів, волонтерських програм. Така діяльність дозволяє молодим людям розвивати критичне мислення, комунікативні навички, вміння працювати в команді, набувати досвіду самоорганізації та відповідальності. Молодіжні центри та простори стають осередками, де ці можливості стають доступними для широкого кола молоді, незалежно від її соціального статусу чи місця проживання.

Соціальний напрям діяльності пов'язаний із підтримкою дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах. В умовах війни особливої актуальності набувають питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб, надання психологічної допомоги, соціальної адаптації, запобігання маргіналізації молоді. Молодіжна робота в цьому контексті виступає як інструмент соціальної інклюзії, що дозволяє залучити різні категорії молоді до активного суспільного життя, допомогти їм подолати ізоляцію, знайти нові соціальні зв'язки. Робота молодіжних центрів, громадських організацій,

соціальних служб спрямована на забезпечення рівного доступу до ресурсів і можливостей для всіх.

Психологічна складова сьогодні виходить на перший план. Підлітки та молодь живуть у стані хронічного стресу, спричиненого війною, невизначеністю майбутнього, інформаційним перевантаженням. Молодіжна робота дедалі більше інтегрує психологічні програми – від екстреної кризової допомоги до довгострокової підтримки, тренінгів стресостійкості, навчання навичок саморегуляції. Важливо, щоб у кожному молодіжному центрі, при кожній громадській ініціативі були фахівці, здатні надати кваліфіковану допомогу, або хоча б просто вислухати, підтримати, бути поруч.

Громадянське виховання в сучасних умовах набуває нового змісту. Воно ґрунтується не на формальних заходах, а на формуванні активної громадянської позиції, відповідальності за розвиток громади та держави. Молодіжна робота створює для цього унікальні можливості: через волонтерські проекти, участь у прийнятті рішень на місцевому рівні, підтримку молодіжних ініціатив, розвиток лідерських якостей. Саме така діяльність сприяє формуванню соціальної згуртованості, національної ідентичності та відповідального ставлення до майбутнього країни.

Організація молодіжної роботи на рівні територіальної громади потребує особливої уваги. Вона передбачає координацію адміністративної та практичної діяльності різних суб'єктів: органів місцевого самоврядування, державних установ, громадських організацій, молодіжних ініціатив, приватного сектору. Ефективність такої діяльності можлива лише за умови налагодженої взаємодії між усіма учасниками. Важливим компонентом є також створення умов для залучення самої молоді до формування та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Скоординована діяльність різних суб'єктів дозволяє забезпечити комплексний підхід до підтримки молоді, ефективне використання наявних ресурсів, реалізацію молодіжних програм та ініціатив у різних сферах – зайнятості, культурі, соціальному захисті, дозвіллі.

Забезпечення системної молодіжної роботи в громаді передбачає кілька ключових умов. По-перше, це координація діяльності різних структур, щоб уникнути дублювання функцій і неефективного використання ресурсів. По-друге, запровадження системного підходу до роботи з молоддю з використанням ресурсної бази різних установ – молодіжних центрів, бібліотек, спортивних клубів, будинків культури. По-третє, забезпечення організаційної та фінансової підтримки молодіжних ініціатив, що дозволяє молоді реалізовувати власні проєкти і відчувати себе повноправними учасниками суспільного життя. І нарешті – належне інформаційне забезпечення, формування інформаційного простору щодо можливостей молодіжної роботи та участі молоді в житті громади.

Поряд із позитивними зрушеннями, система підтримки дітей та молоді стикається з низкою серйозних викликів. Найбільш загрозливим є вплив воєнних подій на психоемоційний стан молодого покоління. Молодіжна робота має відповідати на цей виклик посиленням психологічної складової, розширенням мережі психологічних служб при молодіжних центрах, впровадженням програм подолання травматичного досвіду. Соціально-економічні труднощі – обмежені можливості працевлаштування, низький рівень доходів, відсутність доступного житла – спонукають молодь до пошуку кращих перспектив за кордоном. Міграційні процеси призводять до відтоку найбільш активної частини молоді, що становить серйозну загрозу для майбутнього країни. У цьому контексті молодіжна робота має пропонувати альтернативи – підтримку підприємницьких ініціатив, профорієнтаційні програми, створення умов для самореалізації в Україні. Окремим викликом є цифрове середовище, яке, відкриваючи широкі можливості, водночас створює ризики маніпуляцій, кібербулінгу, інформаційної залежності. Молодіжна робота має формувати медіаграмотність, критичне мислення, відповідальну цифрову культуру, навчати розпізнавати маніпуляції та протистояти їм.

Подальший розвиток системи підтримки дітей та молоді потребує комплексних змін. Насамперед це модернізація молодіжної інфраструктури –

розширення мережі молодіжних центрів та просторів, забезпечення їх доступності для всіх категорій молоді, створення умов для неформальної освіти, комунікації, самореалізації. Важливим напрямом є вдосконалення механізмів оцінювання якості молодіжної роботи, запровадження системи показників, що враховують не лише кількісні, а й якісні результати – реальні зміни в житті молоді, рівень задоволеності, сформованість компетентностей. Посилення психологічної підтримки, розвиток медіаграмотності, підтримка молодіжних ініціатив, міжнародна співпраця з такими організаціями, як ЮНІСЕФ та Європейський Союз, – усе це складові ефективною молодіжної роботи, здатної відповідати на виклики сучасності. Інвестиції в молодь – це не просто видатки, це стратегічні вкладення в майбутнє України, в її здатність до післявоєнного відновлення та сталого розвитку.

Висновки. По-перше, робота з дітьми та молоддю в сучасній Україні давно перестала бути просто «вихованням» чи «освітою». Сьогодні це складний, багаторівневий механізм, який має охоплювати всі сфери життя молодої людини: її психологічний стан, соціальні зв'язки, можливості для розвитку, громадянську позицію, дозвілля і навіть економічну самостійність. Головне, що має бути в центрі цієї системи, – не формальні показники, а сама людина з її потребами, проблемами та прагненнями.

По-друге, ключовим інструментом реалізації молодіжної політики виступає молодіжна робота. Її особливість – у добровільності, орієнтації на неформальне навчання, активній участі самої молоді. Саме через молодіжну роботу можна досягти того, чого не дає формальна освіта: допомогти молодій людині знайти себе, навчитися відповідальності, розвинути лідерські якості, стати активним учасником суспільного життя, а не пасивним спостерігачем.

По-третє, ефективність молодіжної роботи неможлива без тісної координації між різними інституціями. Держава, місцева влада, громадські організації, молодіжні центри, бізнес – усі вони мають діяти узгоджено, доповнюючи один одного. Особлива роль тут належить територіальним громадам, адже саме на місцевому рівні молодь може реально впливати на

прийняття рішень, реалізовувати власні проєкти, відчувати себе частиною спільноти.

По-четверте, сучасна ситуація в Україні ставить перед молодіжною роботою безпрецедентні виклики. Війна, травматичний досвід, вимушене переселення, економічна нестабільність, міграція, інформаційні маніпуляції – усе це вимагає швидкої та адекватної реакції. Молодіжна робота має стати тим простором, де молода людина може отримати не лише підтримку, а й реальні інструменти для подолання труднощів: психологічну допомогу, профорієнтацію, можливості для самореалізації, захист від маніпуляцій.

По-п'яте, попри всі труднощі, перспективи розвитку молодіжної роботи в Україні є досить оптимістичними. Розширення мережі молодіжних центрів, впровадження програм неформальної освіти, підтримка волонтерства, міжнародна співпраця – усе це створює фундамент для якісних змін. Головне, щоб ці зміни відбувалися не для звітності, а для реальної користі молоді. І найголовніше. Інвестиції в дітей та молодь – це не витрати, а наймудріші вкладення в майбутнє країни. Те, якою буде Україна через 10–20 років, визначається саме сьогодні – тим, які умови ми створимо для зростання нового покоління, чи зможемо ми почути його потреби, чи дамо йому інструменти для розвитку. Відповідальність за це лежить не лише на державі, а на кожному з нас. Бо справжня робота з молоддю – це не про політику і стратегії, а про людяність, увагу і щире бажання бути поруч.

Список використаних джерел

1. Андросович К. Особливості соціально- психологічної підтримки процесу соціалізації учнівського молоді. 2023. С.1-18. <https://dx.doi.org/10.33216/2219-2654-2023-61-2-18-35>
2. Масюк. О. Соціальна робота з молоддю як інструмент розвитку волонтерської діяльності 2024.С.1-6 <https://dx.doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.59>
3. Дзюба Н. Якість молодіжної роботи: підходи до оцінювання.2023 С. 46-50 <https://dx.doi.org/10.31654/2663-4902-2022-pp-4-7-16>

4. Костюк С. Алмаші С. Психологічний захист від маніпуляцій в освітній роботі з молоддю 2025 С. <https://dx.doi.org/10.33099/2617-6858-2025-84-2-87-96>
5. Приймак А.С. 2025-2026. Соціальний захист молоді в Україні <https://jgmth.donnu.edu.ua/article/view/19214>
6. Трут. Н. 2026. С. Формування лідерських якостей у молодіжних спільнотах УГКЦ: богословські основи та сучасні <https://er.ucu.edu.ua/items/e88bb15c-8ada-4786-a6f2-5d7b32cb5f93>

Анна Гайдібаді,

здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Науковий керівник – доц. Гарбар Ж.В.

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ЦИФРОВОГО ПРОСУВАННЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Цифрова трансформація освітньої галузі та перехід до моделі «гроші ходять за учнем» докорінно змінили підходи до управління закладами загальної середньої освіти. У сучасних умовах школа перестає бути лише державним інститутом і стає активним суб'єктом ринку освітніх послуг, де репутація та інформаційна присутність у мережі напряму впливають на її життєздатність.

Цифровізація освітнього середовища здійснюється з метою підвищення ефективності освітнього процесу, покращення доступу до знань та створення більш гнучкого і адаптивного середовища навчання [4, с. 7].

Процес цифрової трансформації освітньої галузі охоплює всю систему комунікацій закладу, де цифрова присутність стає первинним критерієм оцінки якості освітнього менеджменту з боку батьків та громади. У таких умовах хаотична публікація новин чи формальне ведення сайту вже не виконують своїх завдань. Виникає гостра потреба у переході до системної стратегії цифрового просування, яка перетворює розрізнені онлайн-інструменти на єдиний механізм формування бренду школи. Саме така стратегія дозволяє закладу не просто

пасивно інформувати про свою діяльність, а активно транслювати свою унікальність, виграючи конкуренцію за довіру абітурієнтів у насиченому інформаційному просторі.

Стратегія цифрового просування закладу загальної середньої освіти – це комплексний документ та план дій, що визначає, як школа створює, розвиває та підтримує свій позитивний імідж у цифровому просторі для взаємодії з батьками, учнями та громадою.

Актуальність розробки стратегії цифрового просування ЗЗСО обумовлена такими чинниками:

– трансформація споживчої поведінки стейкхолдерів та зміна моделі вибору школи («Спочатку Google, потім візит»). Для сучасних батьків (покоління міленіалів та зумерів) цифровий профіль закладу є первинним джерелом інформації. Відсутність системної комунікації в інтернеті або застарілий веб-ресурс школи сприймаються як показник низької якості освітнього менеджменту;

– відсутність цифрових ресурсів (комп'ютерів, доступу до Інтернету, системи управління навчанням або шкільних навчальних платформ), а також їх неналежну або низьку якість, що заважає їхнім закладам реалізовувати свій потенціал у здійсненні освітнього процесу. В Україні понад 75% учнів навчаються в закладах, в яких наявна ця проблема [1, с. 158];

– посилення конкуренції на ринку середньої освіти. Розвиток приватного сектору та дистанційних платформ навчання вимагає від державних закладів пошуку унікальних ціннісних пропозицій (UVP) та їх ефективної трансляції через цифрові канали залучення. В умовах принципу «гроші ходять за учнем», наповнюваність класів напряму впливає на бюджет закладу;

– необхідність забезпечення інформаційної відкритості. Відповідно до ст. 30 Закону України «Про освіту», заклади зобов'язані забезпечувати прозорість своєї діяльності. Якщо школа сама не створює контент про себе, інформаційне поле навколо неї заповнюється чутками та негативними відгуками. Цифрова стратегія дозволяє перетворити формальну звітність на дієвий інструмент

побудови довіри між школою та громадою;

– кризові виклики та безпековий аспект. В умовах воєнного стану цифрове просування стає інструментом інформування про безпекові умови (наявність та облаштування укриттів, алгоритми дій при тривогах, наявність альтернативних джерел живлення (генераторів) та зв'язку), що є критичним критерієм вибору закладу для батьків;

– формування освітнього бренду як управлінського ресурсу. Школа – це екосистема. Цифрові інструменти допомагають тримати зв'язок із випускниками (які стають меценатами) та залучати батьків як партнерів до розвитку закладу, а не просто споживачів послуг. Сильні, креативні вчителі хочуть працювати в сучасних закладах із прогресивним іміджем. Цифрове просування школи – це також маркетинг роботодавця. Отже, системний маркетинг дозволяє закладу залучати не лише учнів, а й висококваліфіковані педагогічні кадри та позабюджетні інвестиції (гранти, меценатську допомогу), що є основою стратегічного розвитку школи.

Головна мета стратегії цифрового просування закладу загальної середньої освіти – забезпечити стабільний набір учнів, залучити найкращих педагогів та сформувати спільноту лояльних батьків (амбасадорів закладу).

Основні складові стратегії цифрового просування закладу загальної середньої освіти наведені в табл. 1.

Таблиця 1.

Основні складові стратегії цифрового просування
закладу загальної середньої освіти

Складові	Зміст
Позиціонування (унікальність)	Чітке формулювання переваг школи (наприклад: «Школа повного дня», «STEM-орієнтований ліцей», «Заклад із найбезпечнішим укриттям у районі»)
Управління точками дотику	Системна робота з усіма цифровими каналами: – офіційний сайт – не лише для наказів, а як зручний сервіс для вступу; – соціальні мережі (FB, Instagram, TikTok) – для трансляції «живого» життя закладу;

	– Google Maps – робота з рейтингом та відгуками
Контент-маркетинг	Створення корисного та цікавого контенту (поради вчителів, успіхи учнів, відеоекскурсії), що формує довіру ще до візиту в школу
Комунікаційна політика	Правила реагування на коментарі (і позитивні, і негативні) та швидке консультування батьків у мережі
Реклама (за потреби)	Налаштування точкового показу інформації про набір у класи саме тим батькам, які живуть поруч
Аналітика	Відстеження результатів (наприклад, скільки батьків прийшло на день відкритих дверей після реклами в соціальних мережах)

До переваг стратегії цифрового просування закладу загальної середньої освіти науковці відносять економію часу та витрат, підвищення ефективності праці, розвиток працівників [3]. Онлайн-навчання, змішане навчання, візуалізація, віртуалізація та доповнена реальність можуть відігравати важливу роль у забезпеченні можливостей для навчання в межах формальної освіти [5]. Отже, ці можливості треба використовувати для побудови сучасного, інноваційного цифрового освітнього середовища

Покрокова дорожня карта розробки такої стратегії включає шість етапів:

1. Аналітичний етап розпочинається з комплексного цифрового аудиту закладу, що передбачає технічну перевірку офіційного сайту на предмет швидкості завантаження сторінок, коректності відображення на мобільних пристроях та актуальності контенту. Паралельно здійснюється оцінка активності школи у соціальних мережах, аналізується періодичність публікацій та рівень залученості аудиторії, а також проводиться моніторинг позицій у пошуковій системі Google, зокрема перевірка рейтингу закладу на картах та аналіз тональності відгуків користувачів. Наступним кроком є детальне дослідження мікрорайону та прилеглої території для ідентифікації прямих і опосередкованих конкурентів, серед яких можуть бути приватні ліцеї, гімназії або центри позашкільного розвитку, з обов'язковим виявленням їхніх цифрових переваг, таких як зручні форми онлайн-запису чи активна медійна присутність. Завершується аналітична підготовка глибокою сегментацією цільової аудиторії, де окремо вивчаються потреби батьків майбутніх першокласників, чий запит

зосереджений на фізичній безпеці дитини та особистості першого вчителя, батьків учнів середньої ланки, які пріоритезують якість позакласної роботи та психологічний клімат у класах, а також старшокласників, чий вибір закладу визначається ефективністю підготовки до національного мультипредметного тесту та наявністю реальних програм профорієнтації.

2. Формування унікальної ціннісної пропозиції (UVP) передбачає трансформацію стандартних освітніх послуг у конкретні переваги, які школа транслюватиме через цифрові канали комунікації. Процес розпочинається з виокремлення ключових диференціаторів закладу, де безпековий аспект стає базовим елементом просування через демонстрацію сучасного облаштування укриттів, наявності автономних джерел живлення та чітких алгоритмів дій під час надзвичайних ситуацій. Інноваційна складова пропозиції фокусується на висвітленні технічного забезпечення, зокрема наявності STEM-лабораторій, спеціалізованих кабінетів та досвіду використання платформ дистанційного навчання чи елементів штучного інтелекту в освітньому процесі. Окремий акцент робиться на психологічній атмосфері та корпоративній культурі закладу, що передбачає публічну презентацію дієвих механізмів протидії булінгу, роботи служб медіації та активного учнівського самоврядування. Завершується етап формулюванням результативно-орієнтованих показників, де через конкретні цифри та кейси демонструється успішність випускників, середні бали тестувань та перемоги у наукових конкурсах, що в сукупності створює цілісний образ школи як ефективного середовища для гармонійного розвитку особистості.

3. Формування екосистеми цифрових каналів. Формування цілісної екосистеми цифрових каналів передбачає об'єднання розрізнених онлайн-платформ у єдину мережу, де центральним інформаційним хабом виступає офіційний сайт закладу, оптимізований не лише для публікації нормативної звітності, а й для зручної навігації абітурієнтів через функціональні розділи про вступ та умови навчання. Паралельно з веб-ресурсом розбудовується комунікаційна присутність у соціальних мережах, де для взаємодії з

батьківською спільнотою та місцевою громадою використовується Facebook як майданчик для офіційних повідомлень і презентації професійних здобутків педагогів, тоді як Instagram та TikTok залучаються для демонстрації «людського обличчя» школи через динамічні відеоогляди шкільних буднів, челенджі та творчі проекти учнів. Завершується побудова цифрової архітектури впровадженням оперативних каналів інформування у месенджерах, таких як Viber або Telegram, що забезпечують миттєву доставку критично важливого контенту та підтримують постійний зв'язок зі стейкхолдерами в режимі реального часу.

4. Контент-стратегія полягає у розробці детального контент-плану, який структурує інформаційні потоки закладу та забезпечує системність комунікації через чіткий розподіл публікацій за їхніми функціональними типами. Основу стратегії складає інформаційний контент, що займає близько третини загального обсягу та спрямований на задоволення базових запитів аудиторії щодо процедур вступу, розкладу роботи гуртків, особливостей шкільного меню та актуальних новин навчального процесу. Паралельно з ним впроваджується блок експертних публікацій, де педагоги, психологи та адміністрація закладу діляться професійними порадами, методичними лайфхаками чи рекомендаціями щодо виховання та навчання, тим самим формуючи образ школи як експертного хабу. Завершальним елементом стратегії стає інтерактивний та емоційний контент, який через опитування, прямі ефіри з керівництвом закладу, залаштунки шкільного життя та відеозвіти з позакласних заходів сприяє максимальному залученню стейкхолдерів і вибудовуванню живої, довірливої комунікації між школою та її цифровою спільнотою. Освітні заклади можуть використовувати досвід великих міжнародних компаній для просування власних освітніх продуктів, при цьому акцент має робитися на персоналізації маркетингового контенту [2, с. 99].

5. Інструменти залучення та просування. П'ятий етап реалізації стратегії зосереджується на застосуванні конкретних інструментів активного залучення аудиторії, де ключову роль відіграє налаштування локального таргетингу в

соціальних мережах Facebook та Instagram, що дозволяє демонструвати рекламні оголошення про набір у класи чи дні відкритих дверей безпосередньо батькам, які територіально проживають у радіусі кількох кілометрів від закладу. Паралельно з цим впроваджуються заходи з пошукової оптимізації (SEO), спрямовані на виведення офіційного сайту школи у верхні позиції видачі Google за ключовими запитами мешканців району, що забезпечує стабільний потік органічного трафіку від зацікавлених користувачів. Завершується етап розбудовою системи «цифрового сарафанного радіо», де через активне залучення лояльних батьків-амбасадорів та випускників до поширення важливого контенту створюється ефект віральності, що суттєво знижує вартість залучення одного учня та зміцнює репутацію закладу як відкритого та динамічного освітнього середовища.

6. Моніторинг та KPI (ключові показники) присвячений системному моніторингу та оцінці ефективності впроваджених заходів, що передбачає регулярний аналіз кількісних та якісних показників (KPI) для корегування подальшої комунікаційної діяльності закладу. Процес розпочинається з відстеження конверсії цифрових каналів у реальні дії, де ключовим критерієм успіху виступає динаміка зростання кількості запитів на вступ, поданих через сайт або повідомлення в соціальних мережах, а також рівень відвідуваності днів відкритих дверей за результатами рекламних кампаній. Важливою складовою етапу є моніторинг репутаційного індексу, що включає відстеження змін у рейтингу закладу на Google Maps та аналіз тональності згадок про школу в локальних спільнотах, що свідчить про зміцнення довіри з боку громади. Завершується оцінювання формуванням звітності щодо вартості залучення одного учня (CAC) та визначенням рівня лояльності батьків (NPS), що дозволяє адміністрації приймати обґрунтовані управлінські рішення для стратегічного розвитку освітнього бренду в довгостроковій перспективі.

Узагальнення всіх етапів розробки стратегії цифрового просування закладу загальної середньої освіти наведено у табл. 2.

Таблиця 2.

Стратегія цифрового просування
закладу загальної середньої освіти: етапи та зміст

Етап	Зміст діяльності	Ключові інструменти	Очікуваний результат
1. Аналітичний	Технічний аудит сайту, аналіз конкурентів та сегментація ЦА (батьки, учні)	Google Analytics, SimilarWeb, SWOT-аналіз	Карта «точок росту» та портрети ЦА
2. Ціннісна пропозиція	Формування унікальних переваг (безпека, STEM, атмосфера, результати НМТ)	UVP-матриця, сторітелінг	Чіткий офер, що диференціює школу
3. Екосистема каналів	Інтеграція сайту, соціальних мереж (FB, Insta, TikTok) та месенджерів у єдину мережу	CMS, SMM-панелі, Google My Business	Єдине інформаційне поле закладу
4. Контент-стратегія	Розподіл публікацій на інформаційні, експертні, репутаційні та інтерактивні	Контент-план, рубрикатор	Постійна залученість та довіра аудиторії
5. Інструменти залучення	Налаштування локального таргету, SEO-оптимізація та партнерства	Ads Manager, Google Ads, SEO-ядро	Ріст охоплення та потік нових заявок
6. Моніторинг та KPI	Оцінка вартості залучення учня, аналіз відгуків та конверсії	KPI-дашборди, NPS-опитування	Корекція стратегії на основі даних

Впровадження стратегії цифрового просування перетворює заклад загальної середньої освіти з пасивного об'єкта інформування на активного суб'єкта освітнього ринку. Це дозволяє закладу не лише виконувати вимоги щодо прозорості, а й ефективно формувати власний бренд, що є критичним у ситуації посилення конкуренції.

Таким чином, розробка та впровадження стратегії цифрового просування є необхідною умовою ефективного функціонування сучасного закладу загальної середньої освіти, забезпечуючи його конкурентоспроможність та відповідність запитам цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Бичко Г., Вакуленко Т., Лісова Т., Мазорчук М., Терещенко В., Раков С., Горох В. та ін. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / за ред. В. Терещенка та І. Клименко. Київ : Український центр оцінювання якості освіти, 2023. 395 с.
2. Дьячук І.В. Просування освітніх послуг ЗВО: підвищення ефективності digital-маркетингу через індивідуалізацію та персоналізацію. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 96-101.
3. Крамаренко І.С., Фонарюк О.В., Зацерківна М.О. Цифровізація освіти – нові виклики та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2 (7). С. 392-404.
4. Ляшенко О., Спірін О., Литвинова С., Пінчук О., Овчарук О., Сухіх А. Концептуальні засади цифровізації освітнього середовища закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2024. Т. 102. № 4. С. 1-25.
5. Ямполь Ю. Використання інформаційно-цифрових технологій для покращення менеджменту якості освіти в закладах загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2024. Т. 102. № 4. С. 148–162.

Віталій Зелінський,

здобувач ступеня вищої освіти «доктор філософії» НІАД

Науковий керівник – проф. Волошина О. В.

ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Сучасні процеси глобалізації та європейської інтеграції висувають нові вимоги до системи освіти, яка відіграє ключову роль у формуванні ціннісних орієнтирів особистості. У цьому контексті аксіологічний підхід стає особливо актуальним, адже він дозволяє не лише передавати знання та навички, а й виховувати громадян зі стійкими моральними принципами, готових до активної

участі в житті суспільства. Європейська інтеграція передбачає гармонізацію освітніх стандартів, орієнтацію на демократичні цінності, права людини, толерантність і культурну різноманітність.

Аксіологічний підхід у концепції виховання – це своєрідна філософсько-педагогічна стратегія, яка «...ґрунтується на ідеї пріоритету загальнолюдських цінностей і самоцінності кожної особистості та визначає перспективи подальшого вдосконалення системи освіти й оптимального використання педагогічних ресурсів відповідно до вимог сучасного суспільства» [4, 182].

Гуманістично орієнтовану концепцію освітнього процесу визначають як стратегічну програму якісної зміни освіти на всіх її рівнях, що передбачає формування у здобувачів освіти вміння орієнтуватися в соціальних і соціально-політичних процесах, свідоме формування власної думки, яка ґрунтується на розумінні та переосмисленні історичних явищ, моральних цінностей і досягнень [1].

Основним поняттям в аксіології є поняття цінності, що визначає соціокультурну сутність навколишнього середовища; явища, які мають позитивне або негативне значення для особистості та суспільства в цілому. У контексті такого бачення до розуміння цінностей відносять позитивні якості, факти, явища. З позиції ціннісних орієнтирів людина створює власне життя, у якому визначає: що саме вона дає життю; що вона бере від життя; у чому полягає її призначення.

Гуманізація та гуманітаризація освітнього процесу передбачає історичне підґрунтя: важлива здатність аналізувати події з різних позицій, усвідомлювати передумови появи конкретного явища, розуміти періодичність його розвитку. [3]. Педагогічна аксіологія визначає особливості взаємодії педагога зі здобувачами освіти, адже необхідним є не тільки процес формування компетентностей здобувачів освіти, а й цілий спектр важливих цінностей, необхідність їх розвитку. В закладі освіти важливо сформувати у здобувачів освіти вміння орієнтуватися в суспільному житті, усвідомлювати його

багатогранну й ціннісну неоднорідність. Рівень сформованості цього вміння є показником вихованості особистості [5]. Визначення концептуальних засад процесу виховання безпосередньо пов'язаний і з застосуванням психологічних механізмів аналізу складових процесу навчання, упровадження технології гуманізації освітнього процесу [2].

Враховуючи, що педагогіка розвитку базується на методологічних засадах практичної психології, у якій знаходять практичне відображення теоретичні концепти культурно-історичної психології, загальнопсихологічної теорії діяльності, положення історико-еволюційного підходу, визначимо засади сучасної системи освіти. Доцільно актуалізувати такі важливі напрями: перехід від моделі адаптивно-дисциплінарного характеру відносин «педагог-учень» до компетентнісного підходу; перехід від когнітивної педагогіки, спрямованої на акумуляцію знань, до педагогіки цінностей, педагогіки партнерства; реалізація проєктів, спрямованих на формування життєвої мотивації дитини та парадигму «освіта впродовж життя»; зміна ролі здобувача освіти від об'єкта пізнання та виховання до суб'єкта, активного учасника освітнього процесу; зміна методики проведення занять: від монологу педагога до кооперації та співпраці; відмова від авторитарно-наказової моделі комунікації, спрямування до відкритого, рекомендаційного спілкування; орієнтація на дитиноцентризм, на відміну від диктату суспільної доцільності та школоцентризму.

Перевагами впровадження аксіологічного підходу в освітній процес є: спрямованість життєвої траєкторії до ціннісно-рефлексивного особистісного рівня у контексті поєднання мети й способів її досягнення; здатність знаходити не одне, а декілька альтернативних рішень; прийняття змісту базових цінностей (допомога, справедливість тощо) у контексті розвитку активності особистості – мотивації, сприйняття оточення, самооцінювання, психологічного захисту. Результатом цього процесу є формування нонконформістської особистості, яка нестандартно мислить, готова до суспільно корисних змін в оточенні.

Отже, в контексті аксіологічної парадигми освітній процес розглядаємо як створення особливого ціннісного середовища, у якому здобувач освіти формує свою життєву траєкторію, корелює власні дії з цінностями самопізнання, самооцінювання та саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Бельдій А.О., Волошина О.В. Пінаєва О.Ю. Функції деонтологічного компоненту у структурі професіоналізму майбутніх медичних сестер. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 662-673. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-662-672](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-662-672).

2. Волошина О. В., Андреева В. І. Деонтологічна культура як складова професійної готовності вчителя. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 52. С. 11–15.

3. Ткачова Н. О., Ткачов А. С. Система ціннісних індикаторів поліпшення якості вищої освіти. *Педагогіка та психологія: зб. наук. пр. Хар. нац. нац.пед. ун-ту*. 2019. Випуск 61.С. 180-191.

4. Dmitrenko, N. Ye., Voloshyna, O. V., & Pinaieva, O. Yu. (2022). Simulation Game in Quasi-Professional Training of Pre-Service Teachers. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*, Мукачєво. 8(2), 33-39. DOI: 10.52534/msu-pp.8(2).2022.33-39.

Володимир Кириленко,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Науковий керівник – проф. Столяренко О. В.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасне суспільство переживає період інтенсивних змін, які ставлять перед ним низку викликів у сфері соціальної адаптації та реабілітації молоді. Масштабні трансформації у економічній, політичній та технологічній сферах

суттєво впливають на стан соціального благополуччя певних груп молоді, особливо тих, хто стикається з проблемами емоційного, соціального чи психологічного характеру. Ситуація в Україні та світі демонструє наявність актуальної потреби у розвитку та впровадженні ефективних програм соціально-виховної діяльності та реабілітації молоді з особливими освітніми проблемами для забезпечення їхнього повноцінного інтегрованого розвитку у суспільство.

Зростаючі випадки виключення зі суспільства, залучення до небажаних або небезпечних соціальних груп, зловживання наркотиками, проблеми з психічним здоров'ям, а також інші форми соціальних викликів ставлять під загрозу не лише саму особистість молодої людини, але й стабільність суспільства в цілому. Тому вивчення та розробка ефективних стратегій соціально-виховної діяльності та реабілітації молоді є надзвичайно важливим завданням для підтримки сталого розвитку суспільства.

Одним із ключових є розгляд інтегрованого підходу до соціально-виховної діяльності, що враховує комплексність проблем молоді та їх зв'язок з соціально-економічним середовищем. Дослідження виокремлює нові методи та інструменти для ефективної роботи з молоддю, спрямовані на покращення їхнього соціального статусу та інтеграцію у суспільство.

Також, робота зосереджується на аналізі впливу різних факторів на процес соціальної реабілітації молоді, що відкриває можливості для розробки більш ефективних програм та стратегій в цій сфері. Вивчення взаємозв'язку між психологічними, соціальними та культурними аспектами реабілітації розширює наші знання про найбільш ефективні методи впливу на проблемну молодь та сприяє підвищенню якості соціальних послуг для них.

Розуміння особливостей та потреб молоді дозволить підвищити ефективність соціально-виховної роботи та реабілітаційних програм, сприяючи їхній успішній інтеграції в суспільство.

Проблеми психічного здоров'я та психосоціальна адаптація є серйозними викликами, з якими стикається сучасна молодь. Зростаючий рівень стресу,

тривожності, депресії та інших психічних розладів відображається на їхньому загальному самопочутті та здатності до адаптації у суспільстві.

Психічне здоров'я молоді є важливим аспектом їхнього загального благополуччя та життєвої задоволеності. Однак, сучасна молодь стикається зі значною кількістю факторів, які можуть негативно впливати на їхнє психічне здоров'я. Відносини з рідними, стресові ситуації в особистому житті, навчання, професійні проблеми та соціальна ізоляція - усе це може призводити до розвитку психічних розладів серед молоді.

Психосоціальна адаптація також є важливою складовою успішного функціонування молоді в суспільстві. Не в усіх випадках молоді люди можуть впоратися зі стресом та викликами, з якими вони зіштовхуються у повсякденному житті. Брак підтримки, навички управління стресом та невміння розв'язувати конфлікти можуть ускладнювати їхню психосоціальну адаптацію.

Значний вплив на психічне здоров'я та психосоціальну адаптацію молоді має також сучасне інформаційне середовище. Соціальні мережі, інтернет, мобільні додатки - все це може викликати в молоді відчуття невпевненості, порівняння з іншими, страх відсутності успіху та відчуття відстороненості від реального життя.

Проблеми психічного здоров'я та психосоціальна адаптація молоді мають серйозні наслідки для їхнього довгострокового благополуччя та розвитку. Від негативних емоційних станів та психічних розладів може страждати як їхнє особисте життя, так і їхня успішність в навчанні та професійному розвитку.

Для вирішення проблеми психічного здоров'я та психосоціальної адаптації молоді необхідно розвивати та підтримувати програми психосоціальної підтримки та консультування, забезпечувати доступність до психологічної допомоги та реабілітаційних послуг, сприяти створенню безпечного та підтримуючого середовища для молоді, а також забезпечувати доступність до інформації та ресурсів щодо збереження психічного здоров'я. Тільки за таких умов можна забезпечити оптимальні умови для психологічного та соціального розвитку молоді.

Соціальна ізоляція та відчуття самотності є також серйозними проблемами, які впливають на молодь у сучасному суспільстві. Зростаюча відстань між людьми, зміни у способах спілкування та зменшення участі у громадському житті можуть призводити до відчуття відчуження та ізоляції серед молоді.

Соціальна ізоляція може мати негативний вплив на психічне та фізичне здоров'я молоді. Відчуття відокремленості від інших людей може призводити до стресу, тривоги та депресії. Ізольованість від соціальних контактів може також впливати на фізичне здоров'я, збільшуючи ризик розвитку хронічних захворювань та інших проблем зі здоров'ям [46 ,с. 35].

Відчуття самотності є ще однією серйозною проблемою, яка впливає на молодь. Відсутність підтримки та близьких стосунків може призводити до відчуття внутрішньої пустки та невпевненості. Велика кількість молодих людей сьогодні відчуваються самотніми навіть у світі, де технології забезпечують безліч можливостей для віртуального спілкування [51].

Соціальна ізоляція та відчуття самотності можуть мати серйозні наслідки для молоді. Вони можуть призводити до зниження самооцінки, відчуття безнадійності та втрати мотивації. Це, в свою чергу, може впливати на їхню здатність до навчання, працевлаштування та здорового розвитку.

Для вирішення проблеми соціальної ізоляції та відчуття самотності серед молоді необхідно створювати умови для активної соціальної взаємодії та включення в громадське життя. Це може включати в себе організацію групових заходів та заходів спільної діяльності, створення молодіжних центрів та клубів, а також підтримку ініціатив, спрямованих на підтримку соціальних контактів та розвиток соціальних навичок.

Громадські організації та неурядові організації, які спеціалізуються на роботі з проблемною молоддю, відіграють ключову роль у соціально-виховній діяльності та реабілітації цієї категорії осіб. Вони забезпечують широкий спектр послуг і програм, спрямованих на вирішення різноманітних проблем, з якими стикається молодь.

Однією з ключових функцій таких організацій є надання психологічної підтримки та консультування молоді, яка перебуває у складних життєвих ситуаціях. Вони створюють безпечне середовище, де молодь може відчутти підтримку та знайти відповіді на свої запитання та проблеми.

Крім того, громадські організації забезпечують можливості для навчання та розвитку молоді. Вони організують тренінги, семінари, майстер-класи та інші навчальні заходи, спрямовані на підвищення навичок і компетенцій молоді в різних сферах життя.

Також важливою складовою роботи громадських організацій є соціальна адаптація та інтеграція проблемної молоді у суспільство. Вони надають підтримку у пошуку роботи, організації дозвілля та відпочинку, а також допомагають у вирішенні життєвих питань.

Громадські організації та активно співпрацюють з урядовими структурами, іншими громадськими організаціями, місцевими громадами та бізнес-середовищем у вирішенні проблем молоді. Ця співпраця сприяє ефективному використанню ресурсів та максимальному покриттю потреб цільової аудиторії. Важливо також відзначити, що громадські організації постійно адаптують свою роботу до змін у суспільстві та потребах молоді. Вони стежать за трендами, впроваджують нові методи та підходи, щоб надавати якісні та ефективні послуги.

Програми з професійної підготовки та підтримки зайнятості для молоді грають важливу роль у соціально-виховній діяльності та реабілітації проблемної молоді. Ці програми спрямовані на надання молоді необхідних навичок, знань та підтримки для успішного вступу на ринок праці та подальшої кар'єрної успішності.

Такі програми можуть включати в себе навчальні курси, тренінги та семінари з різних галузей, які готують молодь до конкретних професій або ринкових потреб. Вони надають практичні навички, а також допомагають у вирішенні питань щодо пошуку роботи, створення резюме, підготовки до співбесіди тощо.

Крім того, програми з професійної підготовки часто включають елементи підтримки зайнятості, такі як стажування, практики, можливості волонтерства або програми підтримки молодих підприємців. Це допомагає молоді отримати не лише теоретичні знання, а й практичний досвід, який є важливим при вступі на ринок праці.

Такі програми можуть бути реалізовані як у рамках урядових ініціатив, так і за участю громадських організацій та неурядових організацій. Вони часто співпрацюють з роботодавцями, громадськими партнерами та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення максимального покриття потреб молоді в професійній підготовці та зайнятості.

Успіх таких програм часто залежить від їхньої доступності та реалізації на місцевому рівні. Важливо забезпечити, щоб програми були доступними для різних категорій молоді, включаючи тих, хто знаходиться у складних життєвих ситуаціях або має особливі потреби.

Програми соціальної реабілітації для молоді, яка пережила травми чи насильство, є важливим інструментом у соціально-виховній діяльності та реабілітації проблемної молоді. Однією з таких програм є програма «Твоя допомога», яка діє у багатьох містах України та надає комплексну підтримку молоді, яка стала жертвою насильства. Ця програма включає в себе консультування та психологічну допомогу, юридичну підтримку, а також можливості для соціальної адаптації та реінтеграції у суспільство.

Ще однією програмою є «Перезавантаження», що реалізується у співпраці з місцевими установами охорони здоров'я та громадськими організаціями. Ця програма надає молоді можливість отримати доступ до медичної допомоги, психологічної підтримки та реабілітаційних послуг після пережитого травматичного досвіду.

Список використаних джерел

1. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології. К., 2021. 486 с.

2. Маруніч В. В., Шевчук В. І., Яворенко О. Б. Методичний посібник з питань реабілітації інвалідів. Вінниця: О. Власюк, 2016. 212 с.
3. Мороз В. «Про школи соціальної реабілітації: їх сучасне становище і перспективи (реабілітація малолітніх злочинців)». *Право України*. 2021. № 7. С. 86-88.
4. О. Столяренко, О. Столяренко, О. Пінаєва, Б. Пінаєв. Молодь і суспільство в умовах технократичних змін і перспективи гуманістичних тенденцій розвитку. *Педагогіка безпеки*, Том 10, вип. 1, с. 33–40, Київ 2025
5. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В., Московчук О. С., Магас Л. М. Створення освітнього середовища для розвитку соціальної компетентності здобувачів освіти через проектну культурно-дозвілєву діяльність. «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка»): журнал. 2025. № 11(57) С. 1354–1366
6. Черненко М. І. Медико-соціальна і психологічна реабілітація хворих та інвалідів. Варшава. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2017. 608 с.
7. Шеремет Ю. І. Соціальна адаптація до ринкових умов. Вінниця: Континент-ПРИМ, 2020. 36 с.

Ярослав Киця,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФМФКН,

Дар'я Бичко,

здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФМФКН,

Науковий керівник – ст.викл.Мельник А.Б.

КРИЗА НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, створило безпрецедентні виклики для всіх сфер суспільного життя, і освітня галузь зазнала одних із найбільш відчутних

трансформацій. Майже два мільйони з 3,8 мільйона учнів українських шкіл навчалися в онлайн- або змішаному форматі через закриття понад 2 300 шкіл у прифронтових зонах станом на 2023 рік [6, с. 43]. Руйнування освітньої інфраструктури, масове вимушене переселення, системні перебої з електропостачанням та інтернетом, постійні повітряні тривоги – все це формує контекст, у якому навчальна мотивація здобувачів освіти зазнає глибокої кризи.

Зниження мотивації до навчання є не лише індивідуальною проблемою окремого учня чи студента, а системним явищем, що загрожує якості людського капіталу країни в довгостроковій перспективі. Вчителі фіксують стійке погіршення навчальних результатів учнів та зниження їхньої мотивації як один із ключових викликів, що посилюється у період війни [6]. Дослідження, проведені у 2022–2024 роках, підтверджують тенденцію до наростання апатії, тривожності та емоційного виснаження серед здобувачів освіти всіх рівнів [2; 4; 5].

Метою дослідження є аналіз основних причин кризи навчальної мотивації в умовах воєнного часу та визначення шляхів її подолання з урахуванням специфіки української освітньої ситуації.

У сучасній педагогіці та психології навчальна мотивація розглядається як складна система спонукань, що визначають спрямованість, активність та стійкість навчальної діяльності. Прийнято розрізняти внутрішню мотивацію, засновану на пізнавальному інтересі, задоволенні від самого процесу навчання та прагненні до саморозвитку, та зовнішню, зумовлену оцінками, соціальним схваленням, матеріальними стимулами тощо [4, с. 37]. Саме внутрішня мотивація є більш ефективною, оскільки забезпечує довготривалі результати та визначає готовність здобувача долати труднощі й спрямовувати зусилля на досягнення освітніх цілей [4, с. 37]. Водночас для її збереження критично важливими є відчуття свободи вибору та контролю над власною діяльністю, переживання власної ефективності у навчанні, а також належність до спільноти та підтримка значущих соціальних зв'язків. Війна руйнує кожен з цих складових: здобувачі втрачають відчуття контролю через невизначеність та

зовнішні обставини, переживання власної ефективності знижується через систематичні перебої в освітньому процесі, а соціальні зв'язки порушуються внаслідок переселення та ізоляції.

Аналіз наукових джерел та реалій освітнього процесу дає змогу систематизувати основні чинники зниження навчальної мотивації здобувачів освіти в Україні.

Дослідження засвідчили, що переважна більшість здобувачів вищої освіти перебувають у стані підвищеної тривожності, яка суттєво впливає на їхню когнітивну сферу та здатність до ефективної навчальної діяльності [2, с. 28–29]. Психоемоційний стан, ускладнений симптомами посттравматичного стресового розладу, депресії та емоційного виснаження, істотно знижує концентрацію уваги, працездатність і пізнавальну активність. Студентська молодь є особливо вразливою групою, оскільки перебуває на етапі становлення особистості й професійної ідентичності, і вплив травматичного досвіду може мати пролонговані наслідки для їхнього розвитку [5, с. 148].

Масове вимушене переміщення створило ситуацію, за якої мільйони здобувачів освіти були вирвані з усталеного навчального процесу. Вимушено переміщені українські здобувачі освіти та педагоги стикаються з додатковими бар'єрами: мовними, культурними, адміністративними, що ускладнюють їхню інтеграцію в освітній процес як в Україні, так і в країнах ЄС [1, с. 96]. О. Половко та С. Глотов на основі якісного дослідження свідчень здобувачів Київського національного університету імені Тараса Шевченка констатують, що повномасштабне вторгнення змусило університети перейти на дистанційне навчання, проте постійні повітряні тривоги, відключення електроенергії та проблеми з інтернетом унеможливають повноцінний доступ здобувачів вищої освіти до віртуальних аудиторій, що штовхає їх до ізольованого самонавчання [7, с. 7].

Перехід на дистанційний формат, який став необхідним з міркувань безпеки, супроводжується низкою демотивуючих чинників. В умовах дистанційного навчання під час війни традиційні методи мотивування стають

малоефективними, а сам формат породжує специфічні проблеми: обмеженість живого спілкування, труднощі із самоорганізацією, технічні перешкоди, пов'язані з перебоями в електро- та інтернет-постачанні [3, с. 120–121].

Перевантаження повітряними тривогами та перебуванням в укриттях – специфічна для українських реалій проблема безпосередньо впливає на організацію та ефективність навчального процесу. Здобувачі освіти змушені переривати заняття, спускатися в укриття, де умови для продуктивного навчання зазвичай відсутні. Систематичне порушення режиму навчальної діяльності призводить до фрагментарності освітнього процесу та формує у здобувачів відчуття безглуздості зусиль.

Війна суттєво погіршила матеріальне становище значної частини українських сімей, що змінює ієрархію потреб відповідно до моделі А. Маслоу: коли базові потреби у безпеці та фізичному виживанні не задоволені, потреба в самоактуалізації та пізнанні відходить на другий план. За результатами опитування, проведеного О. О. Піменовою та О. М. Гапончуком, серед факторів, що найбільше знижують бажання здобувачів освіти до активної участі в навчальному процесі, найвагомішою виявилася взаємодія з педагогом – його професійність, емпатичність та ставлення до здобувачів (39 % респондентів), далі – власні індивідуальні особливості здобувачів (25 %) та воєнний стан в Україні (24 %) [4, с. 39].

Переселення, дистанційне навчання та обмеження пересування руйнують соціальні зв'язки, які є потужним мотиваційним ресурсом, особливо для молоді. Втрата відчуття належності до навчальної спільноти підриває потребу у зв'язаності – одну з ключових складових внутрішньої мотивації.

Усвідомлення масштабу та глибини мотиваційної кризи зумовлює необхідність розробки комплексних стратегій її подолання, що враховують специфіку воєнного часу.

Першочерговим завданням є організація системного психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти. Дослідження У. Б. Михайлишин зі співавторами засвідчило надзвичайно високу поширеність емоційних

симптомів стресу серед студентів: від 66,7 % до 95,8 % респондентів повідомляли про занепокоєння, підвищену тривожність, зниження почуття впевненості в собі та втрату інтересу до життя [2, с. 30]. Автори наголошують на необхідності особливої уваги до психологічного стану здобувачів освіти в умовах воєнного часу [2, с. 28]. Це означає, що психологічна допомога має бути не епізодичною, а вбудованою в повсякденну освітню практику: тренінги стресостійкості, групи взаємопідтримки, індивідуальне консультування мають стати невід'ємною складовою освітнього процесу.

Адаптація педагогічних методів до нових реалій є ще одним важливим напрямом. М. Москалюк та Н. Москалюк обґрунтовують ефективність таких підходів, як гейміфікація навчального процесу, використання інтерактивних цифрових інструментів, проєктне навчання та мікронавчання – подання навчального матеріалу невеликими, логічно завершеними блоками, що знижує когнітивне навантаження та дає відчуття прогресу [3, с. 123–124]. Важливу роль відіграє також забезпечення якісного зворотного зв'язку, що підтримує відчуття компетентності у здобувачів.

Створення безпечного освітнього середовища – як фізично, так і психологічно – є базовою умовою для відновлення мотивації. Облаштування укриттів як повноцінних навчальних просторів, забезпечення їх необхідним обладнанням та інтернет-зв'язком може суттєво знизити деструктивний вплив повітряних тривог на освітній процес. Водночас психологічна безпека передбачає створення атмосфери прийняття, де здобувач не боїться зізнатися у труднощах, помилитися чи попросити про допомогу.

Підтримка автономії здобувачів є ключовим механізмом відновлення внутрішньої мотивації. В умовах, коли зовнішні обставини обмежують свободу вибору, особливо важливо надавати здобувачам можливість обирати теми для проєктів, формат виконання завдань, темп опанування матеріалу. Індивідуальна освітня траєкторія, гнучкий графік, можливість впливати на процес навчання – все це сприяє відновленню відчуття контролю та відповідальності за власний розвиток.

Роль педагога в умовах воєнного часу суттєво трансформується. Викладачі мають бути не лише джерелом знань, а й емоційним ресурсом для здобувачів, демонструючи емпатію, терпіння та готовність до гнучкого реагування на потреби аудиторії. Дослідження О. О. Піменової та О. М. Гапончука засвідчили, що взаємодія з педагогом – його професійність, емпатичність, ставлення до студентів – є одним із найважливіших факторів, що заохочують до активної участі в навчальному процесі [4, с. 39]. Це вимагає відповідної підготовки та підтримки самих педагогів, які також перебувають у стресовому стані.

Використання цифрових інструментів підтримки мотивації набуває особливого значення в умовах дистанційного та змішаного навчання. Інтерактивні платформи, системи відстеження прогресу, елементи гейміфікації (бали, рейтинги, досягнення), онлайн-спільноти – все це може частково компенсувати дефіцит живого спілкування та створити додаткові мотиваційні стимули. Цифровізація освітнього процесу в умовах кризи потребує не просто технічного забезпечення, а й системного перегляду педагогічних підходів з урахуванням соціально-емоційних потреб здобувачів [6, с. 48].

Міжнародний контекст кризи мотивації також заслуговує на увагу.

О. Половко та С. Глотов, спираючись на порівняльний аналіз досвіду університетів в Афганістані, Ємені та Сирії, зазначають, що війни та збройні конфлікти створюють подібні виклики для вищої освіти на всіх рівнях – адміністративному, педагогічному, економічному та соціальному [7, с. 3].

Т. О. Кириченко наголошує на потенціалі міжнародної співпраці для обміну досвідом підтримки переміщених здобувачів та розвитку програм академічної мобільності [1, с. 97].

Криза навчальної мотивації в умовах воєнного часу є комплексним явищем, зумовленим взаємодією психологічних, педагогічних, соціальних та економічних чинників. Хронічний стрес і психотравматизація, руйнування освітньої інфраструктури, проблеми дистанційного навчання, систематичні перерви через повітряні тривоги, економічна нестабільність та соціальна

ізоляція – кожен із цих факторів окремо здатний знизити мотивацію, а їх кумулятивний вплив створює системну кризу, що потребує цілеспрямованих зусиль для подолання.

Ключовими рекомендаціями для педагогів та освітніх менеджерів є: впровадження системного психолого-педагогічного супроводу як невід’ємної складової освітнього процесу; адаптація методів навчання з використанням гейміфікації, проєктного та мікронавчання; створення безпечного середовища з повагою до емоційного стану здобувачів; підтримка автономії через гнучкість, вибір та індивідуальну траєкторію; переосмислення ролі педагога як емоційного та мотиваційного ресурсу; ефективне використання цифрових інструментів із урахуванням соціально-емоційних потреб.

Перспективи подальших досліджень пов’язані з емпіричною перевіркою ефективності окремих мотиваційних стратегій у специфічних умовах воєнного часу, вивченням довготривалих наслідків мотиваційної кризи для академічних досягнень та професійного самовизначення здобувачів освіти, а також з розробкою інтегрованих моделей мотиваційної підтримки, що поєднують психологічний, педагогічний та цифровий компоненти.

Список використаних джерел

1. Кириченко Т. О. Виклики інтеграції вимушено переміщених українських студентів та педагогів у країнах ЄС. *Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір* : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 жовт. 2024 р. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2024. С. 96–97.

2. Михайлишин У. Б., Сухан В. С., Анталовці О. В. Психологічний стан здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 2. С. 27–33.

3. Москалюк М., Москалюк Н. Підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання під час військових дій. *Науковий вісник*

Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 60. С. 118–127.

4. Піменова О. О., Гапончук О. М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *Габітус. 2023. Вип. 47. С. 36–39.*

5. Прокоф'єва Л. Особливості психологічного стану студентської молоді в умовах війни. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. 2024. Т. 92, № I (2). С. 146–156.*

6. Avsheniuk N., Seminikhyna N. Evolving challenges in Ukrainian education: a comparative study of teacher perspectives. *Journal of e-Learning and Knowledge Society. 2025. Vol. 21, No. 1. P. 42–50.*

7. Polovko O., Glotov S. The educational process of Ukrainian university students following the full-scale Russian invasion. *London Review of Education. 2023. Vol. 21, No. 1. Article 31.*

***Павло Козачишен,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО
Науковий керівник – доц. Гарбар Ж.В.***

ІНТЕГРАЦІЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІНСЬКИЙ ЦИКЛ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний етап цифровізації освіти вимагає від менеджера переходу від фрагментарного використання комп'ютерних технологій до розбудови цілісної цифрової екосистеми. Впровадження хмарних сервісів та елементів штучного інтелекту (AI) стає визначальним чинником трансформації традиційного адміністрування у модель Data-Driven Management – управління на основі реальних даних. Р. Моцик, Н. Коломієць та О. Ящук зазначають, що хмарні сервіси забезпечують основу для формування інтегрованого цифрового освітнього простору [2].

Інтеграція хмарних сервісів у професійній діяльності менеджера освітнього закладу – це створення єдиного цифрового робочого простору, де

обробка, зберігання та обмін інформацією відбуваються на віддалених серверах, доступних через інтернет із будь-якого пристрою. Для керівника це означає перехід від локального керування документами на окремих комп'ютерах до побудови гнучкої екосистеми, що об'єднує адміністрацію, педагогів та батьків у режимі реального часу.

Ключовим аспектом такої інтеграції є впровадження платформ на кшталт Google Workspace for Education або Microsoft 365, які дозволяють менеджеру автоматизувати до 70% рутинних операцій. Це включає спільне редагування наказів і планів, миттєвий збір даних через онлайн-форми та хмарне збереження архівів, що мінімізує ризики втрати документації та забезпечує повну прозорість управлінського циклу.

Ключові переваги інтеграції хмарних сервісів в управлінський цикл наведені в табл. 1, яка наочно демонструє, як хмарні технології трансформують рутинні процеси на ефективну цифрову систему.

Таблиця 1

Ключові переваги інтеграції хмарних сервісів в управлінський цикл

Перевага	Сутність та механізм реалізації	Результат для менеджера
Спільний документообіг	Організація одночасної роботи адміністрації та педагогів над наказами, планами й положеннями в режимі реального часу	Виключення дублювання версій документів, економія часу на погодженнях та відсутність «паперового хаосу»
Централізована аналітика	Автоматизований збір даних через хмарні форми (Google Forms тощо) з їхньою миттєвою візуалізацією у вигляді діаграм та таблиць	Можливість оперативно виявляти «вузькі місця» (проблеми з відвідуваністю, спад динаміки успішності) та приймати обґрунтовані рішення
Мобільність управління	Створення «цифрового кабінету» керівника на базі хмарних сховищ, доступ до якого забезпечений 24/7 з будь-якого пристрою	Повна керованість закладом освіти незалежно від фізичного місцеперебування менеджера, що критично в умовах дистанційної роботи

Ключові переваги інтеграції сучасних інформаційних технологій в управлінський цикл керівника полягають насамперед у докорінній зміні самої

природи адміністрування, де на зміну суб'єктивному досвіду приходять точна аналітика реальних даних. Використання хмарних сервісів дозволяє менеджеру вибудувати єдиний цифровий простір закладу, у якому процес підготовки наказів, звітів чи навчальних планів стає колективним та миттєвим, повністю нівелюючи проблему втрати інформації чи дублювання застарілих версій документів. Завдяки автоматизації рутинних операцій у системах типу АСУ та синхронізації з державними комплексами АІКОМ, керівник закладу освіти вивільняє до 70% свого робочого часу, який раніше витрачався на механічний збір статистики, і спрямовує його на стратегічне лідерство та розвиток людського капіталу.

Інтеграція елементів штучного інтелекту додає управлінню прогностичного характеру, адже інтелектуальні алгоритми здатні виявляти приховані закономірності в успішності учнів або ефективності вчителів, що дозволяє менеджеру діяти на випередження та запобігати кризовим ситуаціям ще до їх виникнення. Мобільність, яку дарують хмарні технології, забезпечує керівнику безперервний доступ до «цифрового кабінету» з будь-якої точки світу, що є критично важливим для збереження керованості закладом у нестабільних умовах чи під час дистанційного навчання. Крім того, цифровізація комунікаційних каналів робить діяльність адміністрації абсолютно прозорою для батьківської громади та держави, що суттєво підвищує довіру до закладу, зміцнює його репутацію та, як доводить досвід кращих ліцеїв Вінниці, безпосередньо конвертується у високі показники академічної успішності випускників на іспитах.

В табл. 2 наведені показники економічної та операційної ефективності, які наочно демонструють вигоду для бюджету та часового ресурсу закладу освіти.

Таблиця 2

Економічна та операційна ефективність інтеграції хмарних сервісів

Параметр ефективності	Традиційний метод (паперовий)	Хмарна інтеграція (цифровий)	Результат для бюджету та часу
Витрати на	Друк наказів, звітів, планів у декількох	Електронне погодження та	Економія до 80% витрат на папір, тонер та

папір та друк	копіях щодня	зберігання документів у хмарі	обслуговування техніки
Час на збір звітності	Ручне зведення даних з паперових журналів (дні/тижні)	Автоматична генерація звітів через хмарну аналітику (BI)	Скорочення часу на підготовку статистичних форм на 60–70%
Координація нарад	Фізична присутність усіх учасників, паперові протоколи	Відеозв'язок та онлайн-протоколювання в реальному часі	Зниження організаційних витрат часу адміністрації на 40%
Архівування та пошук	Фізичні площі для архівів, ручний пошук документів у теках	Миттєвий контекстний пошук у хмарному сховищі за ключовими словами	100% надійність збереження даних та миттєвий доступ до інформації за минулі роки
Ліцензійне забезпечення	Купівля індивідуальних пакетів ПЗ для кожного комп'ютера	Використання безкоштовних або пільгових пакетів (Google for Education)	Зменшення витрат на програмне забезпечення до 0 грн (для державних закладів)

Інтеграція хмарних сервісів перетворює витратну частину бюджету (папір, ремонт техніки, понаднормові години секретаріату) на інвестицію в розвиток, вивільняючи ресурси для модернізації навчальних кабінетів та професійного стимулювання вчителів.

Штучний інтелект у професійній діяльності сучасного менеджера освіти поступово перетворюється з інноваційного експерименту на незамінного стратегічного асистента, здатного докорінно змінити архітектуру управлінських процесів. Головна цінність інтеграції інтелектуальних алгоритмів полягає у переході від ретроспективного аналізу, що лише констатує минулі події, до предиктивного моделювання, яке дозволяє керівнику діяти на випередження. Як стратегічний партнер, штучний інтелект бере на себе складну когнітивну роботу з обробки великих масивів даних, виявляючи приховані закономірності в академічній успішності, відвідуваності та професійній активності колективу, що раніше залишалися поза зоною уваги через обмеженість людського ресурсу.

У ролі аналітичного асистента нейромережі здатні здійснювати глибокий моніторинг освітнього середовища, автоматично сигналізуючи менеджеру про потенційні ризики, як-от ймовірність зниження якості знань у певних класах

або професійне вигорання окремих педагогів. Це дає змогу впроваджувати стратегію індивідуалізованого підходу не лише до учнів, а й до вчителів, пропонуючи їм персоналізовані траєкторії розвитку на основі аналізу їхніх реальних дефіцитів у навичках. Використання генеративного штучного інтелекту для підготовки стратегічної документації, наказів, планів розвитку та сценаріїв офіційних заходів дозволяє менеджеру зосередитися на творчій складовій лідерства та безпосередній комунікації, перекладаючи технічне оформлення смислів на цифрові алгоритми.

Стратегічна роль штучного інтелекту також проявляється у розбудові «розумної комунікації» закладу, де інтелектуальні чат-боти забезпечують цілодобову підтримку батьків та абітурієнтів, формуючи позитивний цифровий імідж ліцею та знімаючи інформаційну напругу з адміністрації. О. Наливайко та А. Малютіна виявили значний потенціал чат-ботів у покращенні комунікації між вчителями та учнями. Чат-боти забезпечують доступ до навчальних матеріалів, розкладів занять та організаційної інформації в неробочий час, що сприяє безперервності навчального процесу [4]. Таким чином, штучний інтелект як стратегічний асистент не замінює керівника, а значно розширює його управлінський інтелект, дозволяючи бачити заклад як цілісну, динамічну систему, де кожне рішення є науково обґрунтованим, прозорим та спрямованим на довгостроковий успіх усієї освітньої громади.

В табл. 3 систематизовано конкретні алгоритми штучного інтелекту, що вже сьогодні інтегруються в роботу менеджера освітнього закладу для автоматизації та прогнозування процесів.

Таблиця 3

Аналіз алгоритмів ШІ в управлінському циклі закладу освіти

Напрямок інтеграції	Тип алгоритму ШІ	Механізм дії	Результат для менеджера
Предиктивна аналітика успішності	Алгоритми класифікації та регресії	Аналіз історичних даних Е-журналів (оцінки, відвідуваність) для виявлення закономірностей спаду успішності	Автоматичне виявлення учнів «групи ризику» ще до завершення семестру та призначення консультацій

Оптимізація розкладу	Генетичні алгоритми / Евристичний пошук	Обробка тисяч комбінацій для створення розкладу з урахуванням кабінетів, навантаження вчителів та санітарних норм	Мінімізація «вікон» для вчителів та раціональне використання аудиторного фонду (особливо у великих ліцеях)
Адміністративна рутинна	Генеративні моделі (LLM) (ChatGPT, Claude)	Обробка природної мови для створення чернеток наказів, звітів, планів та сценаріїв за запитом	Скорочення часу на підготовку документації на 30–50%; швидка адаптація текстів під стандарти
Комунікація з громадою	NLP-алгоритми (Чат-боти)	Розпізнавання суті запитань батьків та учнів і надання миттєвих відповідей на базі бази знань закладу	Цілодобова підтримка (24/7), розвантаження секретаріату від типових запитів (правила прийому, меню тощо)
Професійний розвиток кадрів	Рекомендаційні алгоритми	Аналіз цифрового профілю вчителя в LMS та підбір актуальних курсів підвищення кваліфікації	Створення індивідуальних траєкторій розвитку для кожного педагога на основі реальних дефіцитів навичок
Моніторинг безпеки	Комп'ютерний зір (Computer Vision)	Аналіз відеопотоку з камер для ідентифікації сторонніх осіб або фіксації нетипової поведінки	Підвищення рівня фізичної безпеки учасників освітнього процесу та миттєве сповіщення про інциденти

Інтеграція цих алгоритмів перетворює менеджмент із реактивного (реагування на проблеми, що вже сталися) на проактивний (запобігання проблемам на основі прогнозів). Це дозволяє керівнику зосередитися на стратегічному лідерстві, передавши складну технічну аналітику штучному інтелекту.

Ефективність використання алгоритмів ШІ безпосередньо залежить від ступеня їх інтеграції в щоденні робочі процеси: від простого генерування текстів наказів до стратегічного прогнозування розвитку закладу на основі великих даних. Це дозволяє класифікувати професійну діяльність керівника за рівнями цифрової трансформації – від базового використання чат-ботів до побудови комплексної моделі «Розумної школи». Таке структурування допомагає менеджеру чітко визначити поточну позицію закладу та

спроєктувати дорожню карту переходу до більш складних, системних рішень у сфері штучного інтелекту».

Рівні інтеграції штучного інтелекту (ШІ) в освітній менеджмент – це етапи поступового впровадження інтелектуальних технологій в управлінську діяльність, що відображають шлях закладу від простого використання окремих інструментів до створення комплексної «розумної» системи управління. Вони характеризують глибину цифрової трансформації, де ШІ поступово переходить від ролі простого редактора текстів до стратегічного аналітичного асистента керівника.

Класифікація за рівнями складності та ступенем інтеграції технологій у щоденні процеси дозволяє менеджеру чітко визначити, на якому етапі цифрової трансформації перебуває його заклад. Рівні впровадження штучного інтелекту в управлінську діяльність наведені в табл. 4.

Базовий та середній рівні доступні кожному менеджеру вже сьогодні без додаткових витрат. Вони допомагають подолати «бюрократичний тиск». Високий та стратегічний рівні потребують інтеграції ШІ безпосередньо в інформаційні системи закладу освіти. Розуміння рівнів інтеграції ШІ має для менеджера освітнього закладу не лише теоретичне, а й глибоке практичне значення, оскільки дозволяє структурувати процес цифрової трансформації та уникнути хаотичного впровадження технологій.

Класифікація за рівнями дозволяє менеджеру чітко визначити поточну точку розвитку закладу («де ми зараз») та спроєктувати конкретні кроки для переходу на наступний етап («куди ми йдемо»). Це перетворює цифровізацію на керований процес із зрозумілими індикаторами успіху.

Таблиця 4

Рівні інтеграції штучного інтелекту в освітній менеджмент

Рівень впровадження	Основні інструменти	Функціональна роль менеджера	Результат для закладу
Базовий (Епізодичний)	ChatGPT, Claude, Google Gemini, Canva Magic	Використання ШІ як «розумного блокнота» для написання листів, постів у соцмережі та чернеток	Пришвидшення підготовки текстів та презентацій на

		наказів	30–40%
Середній (Функціональний)	Gamma, Perplexity AI, AI-модулі в Google Forms/Sheets	Використання ШІ для аналізу анкетування батьків, створення візуального контенту та пошуку нормативної бази	Якісна візуалізація звітів та обґрунтованість планів роботи кафедр
Високий (Системний)	AI-модулі в АСУ (nz.ua, Atoms), чат-боти в Telegram	Побудова автоматизованої комунікації з батьками та аналіз успішності через алгоритми Е-журналів	Цілодобова підтримка громади та виявлення «груп ризику» серед учнів на основі даних
Стратегічний (Smart School)	Предиктивна аналітика (Big Data), AI-оптимізатори розкладу	Прийняття стратегічних рішень на основі прогнозів ШІ щодо кадрового навантаження та результатів НМТ	Проактивне управління: запобігання проблемам до їх виникнення та персоналізація навчання

Керівник розуміє, що для базового рівня достатньо безкоштовних інструментів та базового інструктажу персоналу. Натомість стратегічний рівень потребує інвестицій у спеціалізоване ПЗ та системне навчання кадрів. Це дозволяє раціонально розподіляти кошти та уникати зайвих витрат на інструменти, якими колектив ще не готовий користуватися.

На кожному рівні менеджер ідентифікує специфічні загрози. Якщо на базовому рівні це «галюцинації» нейромереж у текстах наказів, то на системному та стратегічному – це вже питання кіберзахисту великих масивів даних (Big Data) та етики алгоритмів. Розуміння рівнів дає менеджеру інструмент для оцінки власної ефективності. Перехід від використання ШІ як «розумного редактора» до предиктивної аналітики (прогнозування результатів НМТ чи успішності) свідчить про зростання професійної майстерності та перехід до моделі Data-Driven Management.

Поступове проходження рівнів дозволяє менеджеру м'яко адаптувати колектив до змін, знижуючи рівень техностресу. Керівник виступає як цифровий лідер, який не просто нав'язує технології, а демонструє їхню вигоду на кожному етапі розвитку школи.

Таким чином, рівні інтеграції ШІ виступають для менеджера як навігаційна система, що дозволяє перетворити освітній заклад на сучасну, прозору та конкурентоспроможну «Розумну школу».

Для впровадження штучного інтелекту в роботу менеджера освітнього закладу не завжди потрібні дорогі розробки – багато потужних інструментів доступні безкоштовно та можуть бути інтегровані в управлінський цикл уже зараз. Використання безкоштовних платформ штучного інтелекту в щоденній практиці менеджера освітнього закладу відкриває широкі можливості для оптимізації управлінських циклів без необхідності додаткового фінансування. Найбільш універсальними інструментами на сьогодні є генеративні моделі, такі як ChatGPT від OpenAI або Claude від Anthropic, які фактично виконують роль інтелектуальних асистентів у роботі з текстами. Керівник може використовувати їх для швидкої підготовки проєктів наказів, розробки положень про внутрішню систему забезпечення якості освіти або навіть для аналізу об'ємних звітів від методичних об'єднань, виокремлюючи з них лише ключові показники та висновки. Google Gemini інтегрується з Google Документами та Таблицями. Це дозволяє автоматизувати обробку результатів опитувань батьків або вчителів безпосередньо в хмарному сховищі. Canva Magic Design дозволяє генерувати професійні презентації, оголошення про набір до перших класів або яскраві звіти для соціальних мереж. Для цього не потрібні навички професійного дизайнера. Поєднання цих ресурсів дозволяє керівнику сформувати «цифровий офіс». Рутинна робота з документами та інформацією перекладається на алгоритми. Це вивільняє час для спілкування з колективом та стратегічного планування розвитку освітнього закладу.

Майбутнє освітнього управління нерозривно пов'язане з перетворенням штучного інтелекту на повноцінного інтелектуального асистента керівника, що дозволить перейти від простої констатації минулих подій до моделювання майбутніх результатів. Використання великих даних (Big Data) відкриває перед менеджером можливість здійснювати прогностичну аналітику, яка автоматично виявлятиме «групи ризику» серед учнів ще на етапі перших ознак зниження

мотивації, що дозволить вчасно коригувати навчальні траєкторії.

Попри очевидні технологічні переваги, інтеграція інновацій в управлінський цикл закладу освіти супроводжується низкою серйозних викликів, які менеджер має враховувати у своїй стратегії. Першочерговим завданням стає забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних у хмарних сховищах, оскільки перехід до цифрового діловодства автоматично робить заклад вразливим до фішингових атак та несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації учнів і персоналу. Не менш гострим є кадровий бар'єр, що проявляється у різному рівні цифрової грамотності педагогів та виникненні «техностресу» через необхідність постійного опанування нових інструментів. Чимало вчителів не повною мірою готові до ефективного використання інноваційних технологій у навчальному процесі, особливо в умовах змішаного чи дистанційного навчання [1, с. 1444]. Необхідно забезпечити безперервний професійний розвиток учителів у сфері цифрових технологій, їхню методичну готовність до роботи з хмарними інструментами та наявність чітких алгоритмів застосування цих технологій на уроках [1, с. 1446]. Окремо слід відзначити недостатній рівень цифрової культури самих учнів, тому що без належних навичок безпечної і продуктивної роботи в цифровому середовищі вони не можуть повною мірою скористатися перевагами хмарних технологій [3, с. 10–11]. Менеджмент закладу часто стикається з проблемою цифрового розриву, коли застаріла матеріально-технічна база або нестабільний інтернет нівелюють переваги найсучаснішого програмного забезпечення. Крім того, впровадження алгоритмів штучного інтелекту ставить перед керівником складні етичні питання щодо прозорості прийняття рішень та недопущення цифрової дискримінації, адже автоматизовані системи прогнозування успішності не повинні перетворюватися на інструмент стигматизації окремих учнів. У сфері операційного менеджменту штучний інтелект дозволить створювати динамічні розклади, що миттєво адаптуються до змін у реальному часі, враховуючи індивідуальні графіки вчителів та енергоефективність приміщень. Зрештою, ШІ стане потужним інструментом персоналізації

професійного розвитку педагогів, оскільки система зможе аналізувати цифрові сліди вчителів у LMS та пропонувати кожному саме ті тренінги та вебінари, які закривають їхні індивідуальні професійні дефіцити.

Таким чином, інтеграція штучного інтелекту обіцяє перетворити школу на «розумну екосистему», де управлінські рішення є точними, людяними та орієнтованими на максимальний успіх кожного вихованця.

Інтеграція хмарних технологій та ШІ перетворює менеджерську діяльність на високотехнологічний сервіс. Досвід провідних закладів освіти підтверджує, що цифрова зрілість керівника є фундаментом академічного успіху всього закладу. Майбутнє освітнього менеджменту – у симбіозі людського лідерства та інтелектуальних обчислювальних потужностей.

Список використаних джерел

1. Мізюк В.А., Яценко О.І., Кожухар Ж.В. Інтеграція хмарних сервісів у викладання інформатики: сучасні дидактичні можливості та проблеми реалізації. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 9 (39). С. 1438- 1450. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-1438-1450](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-1438-1450)
2. Моцик Р., Коломієць Н., Ящук О. Використання хмарних сервісів у створенні ефективного цифрового освітнього середовища. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. № 38. С. 157–170. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-157-170>
3. Олефіренко Н., Добрунов О. Цифровий педагогічний інструментарій підтримки спільної діяльності учнів у навчанні інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2025. Т. 106, № 2. С. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v106i2.5974>
4. Nalyvaiko O., Maliutina A. Use of chat bots in the educational process of a higher education institution. *Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2021. № 48. P. 117–122. DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2021-48-14>

Андрій Курило,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Науковий керівник – проф. Столяренко О. В.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядається комплекс соціально-педагогічних умов, що забезпечують ефективну соціальну адаптацію дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. На основі аналізу праць сучасних дослідників та міжнародних стратегій, виокремлено ключові чинники успішної інтеграції дитини в суспільство, зокрема в умовах війни та деінституціоналізації.

Вступ. Криза та актуальність соціальної адаптації. Проблема соціальної адаптації дітей, які залишилися без опіки батьків, завжди посідала центральне місце в педагогічній науці. Однак сьогодні вона набула критичної гостроти. Як зазначає Є. Яцун (2024), сучасні складні життєві обставини, в яких опиняються діти, вимагають не просто стандартного догляду, а створення специфічних соціально-педагогічних умов, які б компенсували відсутність родинного тепла та забезпечили повноцінний розвиток особистості [1].

Соціальна адаптація – це не лише звикання до нових умов життя, а складний процес інтеграції дитини в систему суспільних відносин, засвоєння нею соціальних норм та ролей. Для дитини, яка втратила сім'ю, цей процес є травматичним і потребує фахового супроводу. Актуальність теми підсилюється зобов'язаннями України перед міжнародною спільнотою, зокрема в межах Європейської стратегії прав дитини (European Commission, 2021), яка наголошує на праві кожної дитини на захист від бідності та соціальної ізоляції через механізм «Європейської гарантії для дітей» [9].

1. Теоретичні засади соціально-педагогічної адаптації. Процес соціалізації дітей-сиріт у сучасній Україні має свої особливості, зумовлені як історичною спадщиною інтернатних закладів, так і сучасними

трансформаціями. Дослідниця А. Івакіна (2021) підкреслює, що соціально-педагогічні умови – це не просто зовнішні обставини, а цілеспрямовано створена система взаємодії між вихователем та вихованцем, спрямована на формування життєвої компетентності дитини [2]. За Івакіною, основними компонентами цих умов є:

- психоемоційна підтримка, що дозволяє дитині подолати депривацію.
- стимулювання соціальної активності, аби дитина не була пасивним об'єктом допомоги, а ставала суб'єктом власного життя.
- Формування позитивного образу майбутнього. Важливо розуміти, що адаптація не закінчується моментом влаштування дитини в установу чи сім'ю. Це тривалий шлях, який вимагає від педагогів глибокого розуміння травми.

2. Від інституціоналізації до сімейних форм опіки: стратегічний вимір Світовий досвід, підкріплений звітами UNICEF (2023) , однозначно свідчить: майбутнє соціального захисту – за відмовою від великих інтернатів (деінституціоналізація) [8]. У документі «Ending the institutionalization of children and keeping families together » наголошується, що навіть найкращий заклад не може замінити дитині сім'ю. Інституційне середовище часто стає бар'єром для нормальної адаптації, створюючи ефект «соціального кокона». В Україні цей перехід досліджують Т. Тюріна та О. Кінаш (2022). Вони аналізують стан та перспективи розвитку сімейних форм опіки (прийомні сім'ї, ДБСТ), зазначаючи, що саме сімейне середовище є тією ключовою «педагогічною умовою», яка дозволяє дитині природним шляхом засвоювати соціальний досвід [5]. Однак перехід до сімейних форм потребує не лише політичної волі, а й підготовки самих батьків-вихователів.

3. Специфіка адаптації в прийомній сім'ї та ДБСТ Коли ми говоримо про прийомну сім'ю, соціально-педагогічна діяльність набуває нових форм. Н. Коловоротна та Н. Єсіна (2024) акцентують увагу на тому, що адаптація в родині – це двосторонній процес [3]. Дитина адаптується до нових правил, а сім'я – до особливостей дитини, яка часто має негативний попередній досвід.

До ключових умов успішної адаптації в сім'ї за Н. Коловоротною та Н. Єсіною належать:

- створення атмосфери довіри та безпеки, де дитина не боїться помилитися.
- чітке визначення соціальних ролей (хто є батьками, якими є обов'язки кожного члена родини).
- наявність зовнішнього соціального супроводу, щоб прийомні батьки не залишалися сам на сам із кризовими ситуаціями [3]. Особливо складною є адаптація для дітей з числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО). І. Литяга та С. Ситняківська (2024) у своєму дослідженні вказують, що діти-сироти ВПО проходять «подвійну адаптацію»: до втрати батьків (або зміни статусу) та до втрати звичного середовища проживання. У дитячих будинках сімейного типу (ДБСТ) для таких дітей важливою умовою стає збереження їхньої ідентичності та водночас інтеграція в нову громаду [6].

4. Роль територіальної громади в соціалізації дітей Соціальна робота не повинна замикатися в межах однієї квартири чи установи. С. В. Глюза (2025) на прикладі Луцької територіальної громади демонструє, як місцеві ініціативи можуть стати фундаментом для підтримки дітей, позбавлених піклування [4]. Основні напрямки діяльності громади включають: Створення інклюзивного простору для позашкільної освіти. Залучення дітей до волонтерських та молодіжних проєктів громади. Організація професійної орієнтації, що є критичним для підлітків-сиріт, які готуються до самостійного життя.

5. Трансформація системи соціального захисту дітей-сиріт в умовах війни Повномасштабна війна внесла радикальні корективи в освітній та виховний процеси. Як стверджують Д. Тихонова та В. Божко (2025) , система соціального захисту дітей-сиріт в Україні сьогодні переживає етап вимушеної, але необхідної трансформації. Основний акцент змістився з «планового супроводу» на «кризове реагування» [7]. Д. Тихонова та В. Божко виокремлюють три ключові виклики, що впливають на соціальну адаптацію:

- реактивна мобільність: Масова евакуація вихованців інтернатів та ДБСТ за кордон або у безпечніші регіони країни руйнує сталі соціальні зв'язки.

- вторинна травматизація: Дитина, яка вже пережила втрату батьків, змушена знову стикатися зі страхом смерті, обстрілами та невизначеністю.

- дефіцит фахівців: Велика кількість соціальних педагогів та психологів сама опинилася в статусі ВПО, що створює розрив у безперервності педагогічного супроводу. У цих умовах педагогічною умовою номер один стає створення «простору стабільності». Педагог має стати для дитини точкою опори, що не змінюється, незалежно від зовнішніх обставин. Це вимагає від спеціалістів володіння навичками першої психологічної допомоги та знаннями з травма-інформованого навчання.

6. Технології соціально-педагогічного супроводу: від теорії до практики
Для успішної адаптації дітей, позбавлених піклування, недостатньо лише формального виконання державних програм. Потрібні живі, гнучкі методики. Орієнтуючись на дослідження Є. С. Яцун (2024), можна виділити кілька ефективних технологій [1]: Арт-терапевтичні методи: Малювання, ліплення та казкотерапія дозволяють дітям висловити те, що вони не можуть передати словами через віковий бар'єр або психологічну заблокованість. Тьюторство та менторство: Залучення успішних дорослих (волонтерів, представників громади), які стають для дитини значущими дорослими поза межами закладу чи сім'ї. Цифрова соціалізація: В умовах дистанційного навчання (що особливо актуально для прифронтових територій) важливо навчити дитину безпечній поведінці в мережі та використанню технологій для самоосвіти. Важливим аспектом, на якому наголошує С. В. Глюза (2025), є проєктна діяльність у межах територіальної громади [4]. Коли дитина-сирота бере участь у створенні муралу в місті, висадженні дерев або волонтерському зборі, вона відчуває свою причетність до суспільства. Це лікує «синдром непотрібності», який часто супроводжує дітей у закладах.

7. Підготовка до самостійного життя як фінальний етап адаптації.
Соціальна адаптація вважається завершеною тоді, коли випускник інтернатного закладу чи прийомної сім'ї здатен самостійно функціонувати в соціумі. Проте статистика показує, що саме цей перехід є найбільш критичним. А. Івакіна

(2021) зазначає, що педагогічні умови мають включати формування «життєвого кошика» навичок: Фінансова грамотність: Вміння розподіляти бюджет, розуміння податкової системи та банківських інструментів. Побутова автономія: Від приготування їжі до базового ремонту житла та оплати комунальних послуг. Правова обізнаність: Знання своїх прав на житло, пільги та освіту [2]. Згідно з положеннями EU Strategy on the Rights of the Child (2021), соціальний супровід не повинен припинятися в день 18-річчя. Європейська модель передбачає плавний перехід (leaving care), де молода людина отримує підтримку наставника ще протягом кількох років після виходу в самостійне життя [9].

8. Міжнародний досвід та його імплементація в український контекст
Документи UNICEF (2023) акцентують увагу на важливості підтримки біологічних сімей для запобігання сирітству [8]. «Keeping families together» – це стратегічна педагогічна умова. Якщо соціальний педагог може вчасно виявити кризову сім'ю та надати допомогу, дитина не потрапить до системи соціального захисту. Для України важливо інтегрувати міжнародні стандарти, зберігаючи власний унікальний досвід подолання криз. Т. Тюріна та О. Кінаш (2022) пропонують розширити мережу малих групових будинків (МГБ), які поєднують у собі переваги сімейного виховання та професійного педагогічного нагляду [5]. Це особливо актуально для дітей зі складними порушеннями розвитку або для великих груп рідних братів і сестер, яких важко влаштувати в одну прийомну сім'ю.

Підводячи підсумки, варто зазначити що соціально-педагогічна адаптація дітей, позбавлених батьківського піклування, у 2024–2026 роках – це динамічний процес, що потребує поєднання академічних знань та емпатичного підходу. Аналіз праць С.Глюзи, А.Івакіної, Н.Коловоротної, Д.Тихонової, Є.Яцун [1, 2, 3, 4, 7] та інших дослідників дозволяє стверджувати:

- пріоритет сім'ї: Жодна інституція не забезпечує такої якості адаптації, як сімейні форми опіки.

- Громада як ресурс: Соціалізація неможлива без активного залучення територіальних громад.
- Травма-інформованість: В умовах війни кожен педагог має бути частково психологом, розуміючи вплив стресу на поведінку дитини.
- Комплексність: Соціальна адаптація – це не лише дах над головою, а й освіта, психологічна реабілітація та підготовка до професійного життя.

Україна впевнено рухається шляхом деінституціоналізації, проте цей шлях вимагає постійного наукового переосмислення та вдосконалення законодавчої бази, відповідно до вимог Європейського Союзу та потреб кожної конкретної дитини.

Список використаних джерел

1. Яцун Є. С. (2024). Соціально-педагогічні умови соціалізації дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. КДПУ.
2. Івакіна А. (2021). Соціально-педагогічні умови процесу соціалізації дітей-сиріт в сучасній Україні. ХДУ.
3. Коловоротна Н. А., Єсіна Н. О. (2024). Соціально-педагогічна діяльність з адаптації дітей-сиріт у прийомній сім'ї.
4. Глюза С. В. (2025). Соціальна робота з дітьми, які залишилися без батьківського піклування, в умовах Луцької територіальної громади. ВНУ.
5. Тюріна Т., Кінаш О. (2022). Стан та перспективи розвитку сімейних форм опіки в сучасній Україні. Львівська політехніка.
6. Литяга І., Ситняківська С. (2024). Соціальна адаптація дітей у сімейних дитячих будинках з числа ВПО. Житомирський держ. ун-т.
7. Тихонова Д., Божко В. (2025). Трансформація системи соціального захисту дітей-сиріт в умовах війни.
8. UNICEF Europe and Central Asia (2023). Ending the institutionalization of children and keeping families together.
9. European Commission (2021). EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee.

Юрій Персун,

здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Науковий керівник – доц. Губіна С.І.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Питання соціалізації молоді набуває особливого значення, оскільки для цього держава формує відповідні чинники впливу, зокрема, такі як школа, належна система охорони здоров'я та соціальні установи, та безпосередньо впливає на культурне та соціальне середовище і обсяг реальних можливостей. За умов організованої молодіжної ініціативи така політика ефективно діє на молоде покоління, що, зі свого боку, виступає важливим чинником соціального оновлення та запровадження нових цінностей та норм.

Період молодіжного життя позначений розвитком сфери впевненості в собі, волі та мотивації. У цьому віці завершується розвиток життєвої сили особистості, яка допомагає протистояти негативним впливам середовища. Проте здебільшого молоді важко конструктивно розв'язувати проблеми. Головною метою при цьому стає завдання навчити їх розв'язувати проблеми та долати труднощі. На цьому фоні дослідження соціально-педагогічних умов соціалізації молоді є особливо актуальною темою, зокрема, в умовах сьогодення [1, с. 63].

Окремі питання соціалізації молоді в умовах сьогодення лежать в основі досліджень багатьох науковців. Так, П.Сівчук стверджує, що соціалізація молоді має велике значення з точки зору важливості формування соціальних якостей, світогляду, ціннісних якостей і пріоритетів. На індивідуальному рівні вирішальними чинниками соціалізації молоді є сім'я, заклади освіти, засоби масової інформації, соціальні мережі тощо. Їх ролі постійно змінюються залежно від соціальної ситуації. Деякі чинники, наприклад сім'ї, втрачають виховну роль і, навпаки, різко посилюється вплив соціальних мереж на процес соціалізації молоді. Ці ж чинники впливають на соціалізацію як особистості, так і підлітків як соціальних груп [7, с. 10].

М.Цивін та О.Матвієнко наголошують, що результатом «добровільної» соціалізації молоді в періоди соціально-політичних криз може стати причина негативних суспільно-політичних орієнтацій та девіаційних моделей поведінки [8, с. 213].

С.Савченко пропонує трирівневу модель, яка відбиває нове уявлення про процес соціалізації молоді в умовах кризових явищ, зокрема в умовах гібридної війни, й уявляє поєднання трьох компонентів: 1) засвоєння соціальних норм, досвіду, цінностей, ролей, зв'язків, зразків поведінки тощо; 2) відтворення поведінки на основі власної діяльності; 3) створення чогось нового в соціальному середовищі (здатність до соціальних інновацій) [6, с. 89].

О.Караман та Я.Юрків стверджують, що вектор соціалізації молоді (просоціальний, асоціальний, антисоціальний, девіантний) залежить від особливостей взаємодії макро-, мезо-, мікрочинників впливу на особистість та психологічних особливостей особистості на певному віковому етапі [4, с. 68].

Перед сучасною соціально-педагогічною теорією і практикою постає завдання дослідити та розробити природу та механізми, за допомогою яких особистість під впливом зовнішніх негативних факторів стає жертвою несприятливих умов соціалізації. З огляду на це, соціально-педагогічні методи протидії повинні бути спрямовані на нейтралізацію або мінімізацію наслідків ворожого інформаційно-психологічного впливу та повернення особистості на успішні шляхи соціалізації [3, с. 53].

Сьогодні швидко змінюються всі соціальні відносини та соціальні системи, вивчення особливостей соціалізації молоді стає актуальним дослідницьким завданням, яке привертає увагу не лише науковців, а й практиків різного рівня. Соціалізація молоді починається з першого року життя і завершується часом її громадянської зрілості. Звичайно, набуті повноваження, права та обов'язки не означають повного завершення процесу соціалізації. Деякі аспекти залишаються у молоді на все життя. Основними етапами соціалізації молоді є дитинство, юність та дорослість.

У процесі соціалізації розвиваються соціальні якості, знання, вміння та пов'язані з ними навички ефективно брати участь у соціальних відносинах. Складні життєві ситуації вимагають від молоді високої стійкості. Стійкість є одним з особистих ресурсів, необхідних для конструктивного вирішення кризових ситуацій і відновлення внутрішньої рівноваги.

Процес соціалізації молоді з огляду на соціально-педагогічні умови має бути спрямований на формування особистостей, здатних пристосовуватися до умов, що постійно змінюються, і реалізовувати себе в цих умовах. Вирішальним у процесі соціалізації молоді є процес самовиховання. Результатом соціалізації є активне відтворення особистістю набутого соціального досвіду.

Соціалізація молоді відбувається через засвоєння загальноприйнятих у суспільстві соціальних норм і правил, що регулюють поведінку. Суспільство уставлене системою, складними механізмами охоплює всі сторони та напрямки педагогічних та організаційних форм процесу соціалізації. У часи відносно спокійного суспільного розвитку цей механізм працює злагоджено й цілеспрямовано [10, с. 51].

Важливим фактором успішної соціалізації є навчання молоді стати активним суб'єктом суспільного життя. Фактичне засвоєння індивідом соціального досвіду включає у свою структуру моменти активного пристосування до середовища не тільки в стінах сімейного кола чи закладу освіти, а й насамперед поза ними. Так формуються певні соціальні навички, пов'язані з постійною присутністю молоді в певному соціальному середовищі з певними цінностями, нормами та моделями.

Одним із головних результатів соціалізації молоді є процес, під яким розуміють формування необхідних суспільству якостей особистості в результаті засвоєння молодими людьми відповідних соціальних установок, цінностей, способів мислення та інших характерних для них соціальних якостей [9, с.114].

Важливим результатом соціалізації молоді є розвиток певної системи

особистісних якостей, що визначаються поняттям «соціальна зрілість», яка включає інтелектуальну, трудову, професійну, світоглядну, політичну, моральну та інші аспекти особистісної зрілості. При цьому під явищем зрілості розуміється певний етап розвитку процесу чи явища, що характеризується вищим досягненням якісних параметрів.

Студентський вік є сенситивним для засвоєння соціального досвіду і соціально значущої діяльності, оскільки характеризується наявністю внутрішньої потреби особистості співвідносити свої прагнення з інтересами суспільства. Вирішальним і позитивним чинником соціалізації студентської молоді в умовах навчання у закладі вищої освіти є наявність сприятливого освітнього середовища, створення можливостей для активної соціально орієнтованої діяльності та формування почуття спільності.

Так, поза сумнівом, студентська автономія є одним із багатьох засобів соціалізації. Засоби соціалізації визначаються як універсальні засоби, за допомогою яких відбувається процес соціалізації. Участь у студентському самоврядуванні дає можливість молоді активізувати певні механізми соціалізації. Традиційні механізми спонтанної соціалізації передбачають некритичне присвоєння норм і кодексів поведінки в найближчому сімейному оточенні. Визнання усталених норм поведінки, стереотипів соціальних ролей і переконань, закріплених сімейною поведінкою, може як сприяти, так і гальмувати подальший процес соціалізації, створюючи модель, зміст якої далекий від того, що пропонується у закладах вищої освіти. Інституційні механізми, тобто механізми соціалізації під впливом інституційних інститутів, є більш упорядкованими та усвідомленими, ніж традиційні механізми, завдяки їх інтегрованості в освітню систему закладів вищої освіти. У цьому контексті автономія студентів служить підвищенню ефективності соціально-педагогічних впливів [2, с. 83].

В інформаційному суспільстві дослідження питань соціалізації молоді набувають особливого значення. Підлітки, як частина суспільства, відчувають на собі всі соціальні та глобальні зміни, завдяки чому соціальний досвід,

прийнятий і трансформований під час соціалізації, відтворюється на рівні цінностей і поведінки. Водночас необхідно враховувати, що свідомість, мислення та поведінка, а також міжособистісні та групові стосунки молоді в інформаційному середовищі суттєво та швидко змінюються. У результаті молоді люди визнають свою суб'єктивність та інтегруються в суспільство, ставлячи їх у ситуацію, коли соціо-культурна та інформаційна динаміка прискорюється [5, с. 129].

Якщо говорити про соціалізацію молодого покоління, то етап професійного навчання та вступу на роботу є найважливішим етапом. У цій фазі формується впевненість у собі, соціальна свідомість і цінності, які визначають хід особистісного розвитку протягом життя. Ця фаза характеризується великою роллю педагогічного впливу. Суспільство, яке свідомо відмовляється від виконання своєї виховної функції за допомогою громадських інститутів, означає переважання деформованих аспектів соціалізації та адаптації. Особливу роль сьогодні на рівні професійної підготовки відіграє соціалізація під час навчання у закладах вищої освіти. Це пояснюється тим, що соціалізація під впливом таких аспектів характеризується значним педагогічним впливом на особистість.

Важливою педагогічною вимогою соціалізації молоді в кризовий період є соціально орієнтоване навчання як засіб успішної соціалізації, форма педагогічної діяльності, яка включає в освітній план певні педагогічні компоненти. Форми педагогічної або виробничої практики, соціально-виховної роботи повинні бути спрямовані на розвиток і формування соціальної зрілості, відповідальності та активності сучасного здобувача освіти.

Зрозуміло, що молодь, яка опинилася в складних життєвих ситуаціях, потребує глибокого розуміння суб'єктивної реальності, усвідомлення ситуації та динаміки. Якщо цього не відбувається, молодь може загинути, впасти у відчай, зациклитися на собі, виникнути недовіра і ворожнеча. Небезпека також полягає в тому, що зовні ці люди не дають приводу для занепокоєння, оскільки вони часто зберігають здатність чітко виконувати накази, слідувати

встановленим розпорядкам, адекватно реагувати на зауваження та посилювати тенденцію до конформізму.

Висновки. Таким чином, результати проведених досліджень дали підстави визначити, що соціалізація є одним із найважливіших чинників розвитку молоді. Соціалізована молодь повинна бути здатна до певного опору несприятливим умовам життя, агресивному суспільству, бути стійкою до кризових ситуацій. Визначено, що важливим фактором успішної соціалізації є навчання молоді стати активним суб'єктом суспільного життя. Окрім того, важливою педагогічною передумовою соціалізації молоді у кризовий період є соціально орієнтоване навчання, яке є педагогічним засобом успішної соціалізації.

Список використаних джерел

1. Губіна С.І., Персун Ю.В. Соціалізація дітей та молоді в сучасних умовах. *Безбар'єрний простір в освіті : нові вимоги, виклики та успішні практики: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції* (19 березня 2026 року, м. Рівне). / упоряд. Л. В. Антонюк, А. А. за ред. А. Л. Черній. Рівне: РОІППО, 2026. С.63-66.
2. Гук О., Чернуха Н. Соціалізація студентської молоді: вектори успіху. *Публічне урядування*. 2017. № 5 (10). С. 75-87.
3. Караман О. Л. Чинники абераційної соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України. *Вісник Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. 2017. № 7 (312). Ч. I. С. 52–67.
4. Караман О. Л., Юрків Я. І. Індивідуально-психологічні чинники абераційної соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України. *Освіта та педагогічна наука*. 2018. № 1. С. 66-75.
5. Прохоренко Т. Г. Соціалізація молоді в інформаційному суспільстві: особливості та ризики. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2016. Вип. 2(29). С. 128-134.
6. Савченко С. Особливості процесу соціалізації особистості в умовах гібридної війни в Донбасі. *Освітологія*. 2017. № 6. С. 86-91.

7. Сівчук П. І. Проблеми соціалізації молоді в умовах соціально-політичних трансформацій. *Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль, 2018. С. 10-11.

8. Цивін М. Н., Матвієнко О. В. Соціалізація молоді у періоди суспільно-політичних криз. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2015. № 1. С. 210-214.

9. Hubina S. Teaching activities self-regulation by means of art therapy. *Science and Education*, 2017, № 11, P.114-119.
<http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-11-doc/2017-11-st15>

10. Oliinyk T., Mishchenko O., Ievliev O., Saveliev D., Hubina S. Inclusive education in Ukraine: conditions of implementation and challenges. *Cadernos de Educação, Tecnologia e Sociedade*. 2023. Vol. 16. No. se2. P. 50-62.
URL: <https://www.brajets.com/index.php/brajets/article/view/1286>

*Катерина Поліщук,
здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО
Науковий керівник – доц. Губіна С.І.*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ТЮТЮНОПАЛІННЯ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Однією з важливих глобальних проблем сьогодення є поширення тютюнопаління серед підлітків. Більшість людей, які вживають тютюн, розпочали куріння саме в підлітковому віці. Це спричиняє швидке формування нікотинової залежності та ускладнює відмову від куріння у старшому віці. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я серед споживачів тютюну 6-8 % – діти підліткового віку. Палить кожен п'ятий п'ятикласник, майже половина восьмикласників. Відповідно до опитування ESPAD, досвід куріння сигарет є більш розповсюдженим у хлопців (56,2%), ніж у дівчат (45,1%). Така

сувора статистика свідчить про відсутність у підлітків розуміння та важливості відповідального ставлення до збереження та зміцнення власного здоров'я.

Куріння є фактором ризику для будь-якої інфекції нижніх дихальних шляхів. Кожна десята смерть від хвороб серця спричинена ним. Куріння є одним із ключових факторів ризику розвитку ішемічної хвороби серця, інсульту і хвороби периферичних судин [2, с. 14].

Значний вплив має куріння зокрема на організм підлітка:

1. Куріння провокує виникнення раку легенів та інших захворювання дихальної системи.
2. Куріння виснажує нервові клітини: підлітки стають неуважними, повільніше міркують і швидко стомлюються.
3. Куріння викликає патологію зорової кори, змінюючи відчуття кольору і зорового сприйняття в цілому, що може негативно вплинути на гостроту зору. Крім того, останнім часом окулісти ввели нове поняття – тютюнова амбліопія – яка виникає як наслідок інтоксикації при курінні.
4. Куріння серед підлітків часто несприятливо впливає на діяльність щитовидної залози, що веде за собою порушення сну, загального стану здоров'я.
5. Куріння передчасно зношує серцевий м'яз: за даними досліджень, ризик інсультів значно збільшується, якщо курити людина почала в підлітковому віці [8, с. 22-29].

Проте куріння, на думку підлітків, це шкідлива звичка, яка не несе сильної загрози. Підлітковий вік — це період пошуків способів виразити себе та свою унікальність, водночас відповідаючи тим чи тим уявленням про "крутих дорослих". Підлітки знаходять масу причин, щоб почати курити:

- наслідування старших товаришів, своїх «авторитетів», батьків;
- тиск з боку однолітків;
- відчуття новизни, інтересу;
- бажання «виділитися» і здаватися дорослішими;
- вплив фільмів та реклами;

- доступність і відносна дешевизна цигарок [3, с. 27].

Підліткам в міру своєї незрілості важко оцінити, чим небезпечне куріння. Вони живуть сьогоднішнім днем, не уявляють, що в якості наслідків куріння через 10-15 років виникають хронічні захворювання і недуги.

Попри Закон про заборону реклами сигарет, продажу сигарет неповнолітнім, а також куріння у громадських місцях чи закладах громадського харчування, ця проблема досі є актуальною для нашого суспільства.

Сучасний підхід до розв'язання даної проблеми передбачає пріоритет профілактичної роботи, основним об'єктом якої є школярі підліткового віку. Аналіз наукової літератури показав, що проблему профілактики тютюнопаління серед підлітків досліджено в різних аспектах.

Психолого-педагогічні дослідження проблеми тютюнозалежності учнів підліткового віку проведені в роботах Т.Андреєвої, Ю.Вишневського, Г.Гурко, І.Двойменного, О.Єлізарова, Е.Заборова, В.Лелекова, А.Меренкова, В.Москаленко, Г.Орлова, Б.Павлова. Вивчення впливу середовища закладу освіти на профілактику раннього тютюнопаління серед підлітків представлено в роботах Б.Лозового, І.Невського, В.Степанова.

Науковцями було теоретично обгрунтовано та розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з профілактики тютюнопаління підлітків, що передбачає здійснення комплексної діяльності за різними напрямками, залежно від об'єкта: з підлітками, їхніми батьками, педагогами [4, с. 35].

Шкода куріння для підлітка очевидна, але навіть, знаючи про наслідки, вони продовжують курити. Щоб ефективно боротися з цією проблемою, потрібно педагогам і батькам об'єднати методи і прийоми, спрямовані на те, як відучити підлітка від куріння. Важливим є:

1. Інформувати підлітків про куріння слід, застосовуючи диференційований підхід: доза інформації повинна відповідати зрілості сприйняття школярів.

2. Розглядати паління з позиції негативного впливу, пропонуючи альтернативну поведінку: що людина набуває за відсутності куріння.

3. Використовувати нестандартні методи впливу і подання інформації: фільми, наочні засоби.

4. Намагатися зацікавити підлітка, захопити його хобі, а ще краще заняттями спортом [7, с. 98].

Дотримання цих рекомендацій покращує рівень знань підлітків про шкоду тютюнопаління, підвищує рівень їхньої самооцінки, що в подальшому сприятиме свідомій поведінці, спрямованій на відмову від тютюнопаління.

Таким чином, проаналізувавши тютюнозалежність як гостру соціально-педагогічну проблему сьогодення, нами було визначено, що причин формування пристрасті до куріння цигарок в підлітковому віці багато, але найбільш поширені такі, як цікавість, приклад дорослих, друзів, вплив телебачення, кіно й т.д. Задля здійснення профілактики вживання підлітками тютюнових виробів доречним є формування та розвиток культури здоров'я серед підлітків шляхом організації їх життєдіяльності на позиціях здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. І. Якщо палять батьки. Київ : Основи, 2013. 42 с.
2. Артющкіна Л. М. Соціальний педагог школи : теорія і практика роботи : Навчально–метод. посібник для студентів спец-ті «Соціальна педагогіка». Суми : СумДПУ, 2014. 124 с.
3. Винда О. В. Профілактика визволення тютюнокуріння дітей і підлітків : збірник авторських програм та практичних рекомендацій для середніх навчальних закладів. Харків, 2020. С.5–48.
4. Губіна С. І., Каплінський А. С. Особливості формування в учнів здорового способу життя. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя* : Матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м.Вінниця, 29-30 листопада 2017 р.). Вінниця: ТОВ “Нілан ЛТД”, 2017. С. 34-37.

5. Губіна С. І. Особливості формування в учнів здорового способу життя. *Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту: матеріали XI Міжнародної наукової конференції пам'яті Анатолія Миколайовича Лапутіна (18-19 жовтня 2018 року, м. Чернігів)*; відп. ред. С. В. Гаркуша. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2018. С. 93-95.
6. Красовський К. С. Тютюн та здоров'я. К : Слово, 2014. 46 с.
7. Слепченко Н. С. Розповсюдженість тютюнопаління серед підлітків, та вивчення мотиваційних факторів, що призводять до нього. *Мат. наук.-практ. конф. «Організація токсикологічної допомоги в Україні»*. Київ, 2018. С. 154.
8. Формування здорового способу життя молоді : проблеми і перспективи / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко. К. : ВЦ Просвіта, 2020. 207 с.
9. Яременко О. О. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі: вживання, залежність, ефективна профілактика. Київ : Слово, 2015. 193 с.
10. Hubina S. Teaching activities self-regulation by means of art therapy. *Science and Education*, 2017, № 11, P.114-119.
<http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-11-doc/2017-11-st15>
11. Oliinyk T., Mishchenko O., Ievliev O., Saveliev D., Hubina S. Inclusive education in Ukraine: conditions of implementation and challenges. *Cadernos de Educação, Tecnologia e Sociedade*. 2023. Vol. 16. No. se2. P. 50-62. URL: <https://www.brajets.com/index.php/brajets/article/view/1286>

Ігор Полянський,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр» ФПППО

Науковий керівник – проф. Фрицюк В.А.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Сучасний етап розвитку української освіти позначений інтенсивними суспільними трансформаціями, цифровізацією освітнього простору,

посиленням євроінтеграційних процесів та викликами повоєнного відновлення. За таких умов до майбутнього вчителя висуваються нові вимоги: здатність гнучко реагувати на зміни, швидко опановувати інноваційні технології навчання, ефективно діяти в різних освітніх контекстах. Це зумовлює актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів до професійної мобільності як однієї з ключових якостей педагога нової генерації [1; 2].

У наукових дослідженнях професійну мобільність майбутніх учителів визначають як інтегровану, динамічну якість особистості, що проявляється у готовності до якісних змін, здатності швидко набувати й узагальнювати нові професійні компетентності, приймати рішення в нестандартних ситуаціях, адаптуватися до змінних умов освітнього середовища [1, с. 165; 3, с. 197]. Мобільність у педагогічній сфері трактується як особлива характеристика, яка формується впродовж навчання та виховання й суттєво впливає на професіоналізм майбутнього фахівця [2, с. 162; 4, с. 40]. Дослідники наголошують, що професійна мобільність майбутніх педагогів нерозривно пов'язана з їхньою готовністю до професійного саморозвитку, здатністю до самокорекції та рефлексії власної діяльності [2; 4; 6].

Підготовка майбутніх учителів до професійної мобільності має розглядатися як цілеспрямований процес, інтегрований у зміст, форми й методи фахової підготовки. Важливим завданням є оновлення змісту освіти з орієнтацією на компетентнісний підхід, модульність та міждисциплінарність. Підкреслюється доцільність включення до освітніх програм змістових блоків, спрямованих на формування готовності до змін, уміння діяти в ситуації невизначеності, опанування інноваційних педагогічних технологій [5, с. 3]. До навчальних планів варто включати дисципліни, що розкривають проблематику професійної та академічної мобільності, управління індивідуальною освітньою траєкторією, планування професійної кар'єри вчителя.

Не менш важливим чинником формування професійної мобільності є організація освітнього середовища закладу вищої освіти. Науковці наголошують, що продуктивному розвитку мобільності сприяє таке навчальне

середовище, у межах якого забезпечуються можливості для варіативності та вибору, створюються умови для активної позиції студента, підтримується його самостійність і відповідальність [6, с. 165]. Йдеться про розширення практик академічної мобільності, участь студентів у короткострокових програмах обміну, тренінгах, наукових заходах, професійних спільнотах, що дає змогу засвоювати різні моделі педагогічної діяльності та освітнього менеджменту [4, с. 42]. Важливим є також залучення майбутніх учителів до розроблення та реалізації соціально-освітніх і волонтерських проєктів, які формують гнучкість, комунікативну відкритість, здатність діяти в умовах змін.

Ключовою ланкою у формуванні професійної мобільності виступає педагогічна практика. Зміст і організація практики повинні забезпечувати поетапний перехід від спостереження за діяльністю вчителя до самостійного планування й реалізації навчально-виховного процесу [8, с. 16]. Ефективним є моделювання ситуацій, які вимагають від майбутнього фахівця гнучкого застосування різних методів і форм навчання, прийняття рішень у складних умовах, взаємодії з учнями, батьками, колегами. Такий підхід сприяє розвитку здатності до швидкої адаптації, опанування різних професійних ролей – від організатора навчальної діяльності до тьютора, фасилітатора групової роботи, модератора освітніх онлайн-платформ.

Важливою складовою професійної мобільності сучасного вчителя є цифрова компетентність. В умовах розширення змішаного та дистанційного навчання, використання електронних освітніх ресурсів здатність педагога працювати з цифровими технологіями, добирати й адаптувати електронні засоби навчання, організовувати взаємодію в онлайн-середовищі є необхідною передумовою його конкурентоздатності та мобільності [4, с. 44]. Під час фахової підготовки доцільно систематично залучати майбутніх учителів до використання платформ дистанційного навчання, сервісів для спільної роботи, цифрових інструментів оцінювання, що сприятиме формуванню готовності функціонувати в різних інформаційно-комунікаційних середовищах.

Окремої уваги потребує психолого-педагогічний вимір професійної мобільності. Наголошується, що мобільність майбутніх учителів безпосередньо пов'язана з їхньою внутрішньою готовністю до професійного саморозвитку, здатністю до саморегуляції, стресостійкістю, толерантністю до невизначеності [6, с. 165]. Підготовка до професійної мобільності має включати формування адекватної професійної «Я-концепції», розвитку навичок рефлексії, критичного мислення, конструктивної комунікації. У цьому контексті важливими є тренінги з розвитку емоційного інтелекту, курси з педагогічної психології, рефлексивні семінари, під час яких майбутні вчителі осмислюють власний досвід, вчаться приймати відповідальні рішення й оцінювати їхні наслідки.

У сучасних умовах перспективним напрямом є запровадження індивідуальних освітніх траєкторій майбутніх учителів. Організація навчання, що ґрунтується на принципах модульності, варіативності, уможлиблює вибір дисциплін і форм діяльності, які відповідають професійним планам і інтересам студента, сприяє активізації його самостійності та відповідальності за власний розвиток [3, с. 197]. Досвід показує, що можливість отримувати тьюторський супровід позитивно впливає на становлення професійної мобільності майбутніх педагогів як чинника їхньої готовності до виконання різноманітних професійних функцій у динамічному освітньому середовищі [2, с. 160].

Отже, підготовка майбутніх учителів до професійної мобільності є комплексним процесом, який передбачає оновлення змісту професійної освіти, створення відкритого та варіативного освітнього середовища, удосконалення системи педагогічної практики, розвиток цифрової компетентності та психолого-педагогічної готовності до змін. Професійна мобільність майбутнього вчителя постає як інтегральна якість, що забезпечує його здатність ефективно діяти в умовах реформування освіти, швидкої зміни технологій і соціальних викликів та є важливим чинником становлення фахівців нової генерації [7, с. 569].

Список використаних джерел

1. Каплінський В. В. Професійне становлення майбутнього вчителя в процесі загальнопедагогічної підготовки: теорія і практика: монографія. Вінниця: «Твори», 2018. 492 с. DOI: <https://doi.org/10.35433/2220-4555.16.2019.ped-2>
2. Кулінченко О. С. Сутність професійної мобільності як міждисциплінарного поняття. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2017. Вип. 2(3). С. 159-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2017_2%283%29__30
3. Пілецька Л. С. Професійна мобільність особистості: психологічний аспект аналізу. Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Сєверодонецьк, 2013. № 3. С. 197–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2013_3_35
4. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя: вектори наукових досліджень. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. № 25. С. 40–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2016_25_9
5. Професійна мобільність майбутніх педагогів як чинник становлення фахівців нової генерації. Збірник наукових праць. 2024. С. 2-5.
6. Пуляєва В. Професійна мобільність майбутніх учителів: сутність поняття. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. №8–9(134). С. 164-174.
7. Сушенцева Л. Л., Сушенцев О. О. Вплив професійної мобільності на конкурентоздатність фахівця на сучасному ринку праці. Молодий вчений. № 4 (31). Квітень, 2016. С. 568–572.
8. Тимченко О. В. Професійна мобільність – один із критеріїв якісної підготовки майбутніх педагогів. Народна освіта. 2019. № 3 (39). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5935

*Ганна Рябчун,
аспірант кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті,
Науковий керівник – проф. Фрицюк В.А.*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Соціальні мережі, які стали невід'ємною частиною життя сучасної молоді, можуть розглядатись не лише як засіб спілкування, а і ресурс для освітньої діяльності. Це зумовлює потребу в осмисленні їх ролі у формуванні критичного мислення та медіаграмотності майбутніх учителів іноземних мов.

До дослідження проблеми формування критичного мислення у здобувачів освіти у процесі професійної підготовки зверталися Г. Беленька, М. Варлакова, Л. Горохова, О. Дуброва, К. Костюченко, Т. Лагодич, С. Максименко, В. Надурак, О. Невмержицька, І. Ніколаєску, Т. Олійник, В. Петренко, А. Петрик, О. Пометун, О. Пономарьова, М. Починкова, Л. Руснак, П. Саух, Т. Сахнюк, Ю. Соловей, В. Соловієнко, І. Сущенко, С. Терно, А. Ткаченко, Т. Хачумян, І. Хоменко, В. Ягоднікова, Р. Алегре, П. Лопез, Р. Пачеко та ін. Теоретичні та практичні аспекти формування медіаграмотності та критичного мислення розглянуто у дослідженнях М. Антонченко, А. Дацюк, Т. Заїки, О. Лабенко, В. Степаненко, Н. Шакур та ін.

У контексті сучасних освітніх трансформацій критичне мислення визнається однією із основних навичок ХХІ століття та займає важливе місце серед компетентностей «4К» разом з креативністю, комунікацією та координацією. Формування критичного мислення позиціонується дослідниками, вчителями та розробниками державної політики в усьому світі як одне з провідних завдань в межах освітнього процесу, що підкреслюється у низці нормативних документів [9]. І. Ніколаєску та Ю. Соловей також

переконані, що воно є невід'ємною частиною ефективного вивчення навчальних дисциплін, тому що дозволяє студентам не просто запам'ятовувати інформацію, а усвідомлювати її зміст, оцінювати та інтегрувати у власну систему знань [6, с. 22]. Глобальні опитування регулярно відносять критичне мислення та аналітичне мислення до числа найбільш затребуваних навичок роботодавцями.

П. Фачіоне розуміє критичне мислення як цілеспрямоване, саморегульоване судження, яке призводить до інтерпретації, аналізу, оцінки та висновків, а також пояснення доказових, концептуальних, методологічних або контекстуальних міркувань, на яких ґрунтується це судження [10, с. 3].

Л. Паділья та ін. тлумачать критичне мислення як процес, який генерує обґрунтовані рішення, що містять навички та здібності, спрямований на навмисне міркування, що включає вирішення проблем, інтерпретацію інформації, і є більшим, ніж просто вправа; це спосіб життя [12, с. 835].

Трактування поняття «критичне мислення здобувачів вищої освіти» А. Дацюка подано у такому формулюванні: «це складна когнітивна та практична здатність, що передбачає свідомий, рефлексивний процес аналізу, оцінки та синтезу інформації для прийняття обґрунтованих рішень і розв'язання проблем у межах академічного та професійного середовища» [3, с. 319].

Зважаючи на роль соціальних медіа в сучасному житті, критичне мислення набуває конкретного сенсу саме в контексті медіаосвіти та медіаграмотності. Критичність мислення, за В. Мельничук та Л. Гороховою, є вагомою складовою технічних, політичних, правових заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки [5, с. 8]. О. Лабенко та ін. вважають, що розвиток критичного мислення – це постійний елемент медіаосвіти, а не її кінцева ціль [4, с. 339]. О. Вознюк наголошує, що критичне мислення не слід трактувати як процес простої критики повідомлень засобів масової інформації. Натомість, автор розглядає його як всебічний аналіз відповідної інформації за допомогою різних стратегій мислення людини, що дозволяють сприймати контент крізь призму об'єктивності, неупередженості, істинності [2, с. 11].

Використання таких платформ, як Instagram, TikTok, YouTube та Facebook, відкриває можливості для інтерактивного навчання, створення навчальних спільнот та залучення здобувачів до практики мовлення в неформальному середовищі [7, с. 398]. Однак, переконані також, що соціальні мережі зі своїм автентичним контентом є потужним ресурсом для розвитку критичного мислення та формування медіаграмотності майбутніх учителів іноземних мов, оскільки вони надають доступ здобувачам освіти до автентичних та актуальних джерел інформації, що мають не лише мовну та освітню значущість, а й емоційну, пізнавальну, соціальну та культурну цінність. Наприклад, М. Хіменес та С. Гутьєррес у своїх наукових працях підтверджують, що використання автентичних матеріалів у освітній діяльності змушує здобувачів освіти з іноземних мов думати про реальні життєві проблеми, а не лише виконувати механічні граматичні та лексичні завдання [11, с. 97].

Враховуємо твердження С. Терно, що процес розвитку критичного мислення починається з простих оцінних суджень і сягає рівня, який дозволяє здійснювати багатофакторний аналіз. Дослідниця переконана, що розв'язування проблемних задач сприяє ускладненню мислення й переходу до його самоорганізації [8, с. 188].

Вважаємо такий підхід у поєднанні із соціальними мережами ефективним засобом розвитку критичного мислення здобувачів освіти, оскільки він дозволяє працювати з реальними інформаційними ситуаціями. Наприклад, викладач може пропонувати студентам проблемні ситуації на основі дописів, коментарів, новинних повідомлень у мережі інтернет, що містять суперечливу, маніпулятивну або неповну інформацію. У процесі аналізу таких кейсів здобувачі освіти навчаються визначати достовірність джерела, виявляти ознаки фейкової інформації, аналізувати аргументацію, розрізняти факти й судження, а також формулювати власну обґрунтовану позицію.

М. Антонченко, описуючи перебіг процесу критичного розмірковування під час розв'язування проблемної ситуації, виділяє такі етапи: породження або

зіткнення з проблемою; спроба подолати складнощі за допомогою наявних предметних способів дій та знань; переструктурування способів дій та знань, вироблення нового погляду, що завершується осяянням; обґрунтування віднайденого рішення та представлення результатів дослідження, що вимагає розгортання думки на всіх рівнях [1, с. 18].

Можемо зробити висновок, що використання соціальних мереж сприяє не лише розвитку аналітичних умінь, а й формуванню медіаграмотності, інформаційної вибірковості та навичок відповідального споживання цифрового контенту. Їхній освітній потенціал полягає у можливості працювати з актуальним інформаційним контентом, оцінювати достовірність повідомлень, виявляти маніпуляцію та пропаганду. Соціальні мережі здатні забезпечити тісних зв'язок між навчанням та потребами сучасного цифрового суспільства.

Список використаних джерел

1. Антонченко М. Розвиток критичного мислення як головне завдання медіаосвіти. *Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»*. 2022. С. 10-21.
2. Вознюк О. Стратегії формування критичного мислення в контексті медіаосвіти. *Нові технології освіти*. 2023. С. 6-15.
3. Дацюк А. Вплив цифрових технологій на розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти. *Grundlagen der modernen wissenschaftlichen Forschung*. 2024. С. 317-321.
4. Лабенко О., Шакур Н., Заїка Т. Критичне мислення та медіаграмотність у цифрову епоху: виклики та можливості для української освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. С. 331-345.
5. Мельничук В., Горохова Л. Критичне мислення як складова інформаційної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2022. С. 7–13.
6. Ніколаєску І., Соловей Ю. Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти через освоєння методології наукових досліджень. *Імідж сучасного педагога*. 2025. С. 21-26.

7. Рябчун Г., Мельник Т. Соціальні медіа як платформа для практики іноземних мов учасників освітнього процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. С. 396-401.
8. Терно С. Критичне мислення: методи та стиль навчання. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2019. С. 183-189.
9. Branden T., Camarda A., Mercier M. et. al. Creativity, Critical Thinking, Communication, and Collaboration: Assessment, Certification, and Promotion of 21st Century Skills for the Future of Work and Education. *Journal of Intelligence*. 2023. <https://doi.org/10.3390/jintelligence11030054>
10. Facione P. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. *Insight Assessment*. 1998. 21 P.
11. Jiménez M., & Gutiérrez C. Engaging English as a Foreign Language Students in Critical Literacy Practices: The Case of a Teacher at a Private University. *Profile: Issues in Teachers' Professional Development*, 21(1). 2019. P. 91-105
12. López Padilla, R., Rodríguez Alegre, L., Ramos Pacheco, H., y Ramos Pacheco, R. L. Disposición al pensamiento crítico en estudiantes universitarios. *Revista Venezolana de Gerencia*, 27(98). 2022. 831-850.

Микола Солтус,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО
Науковий керівник – доц. Гарбар Ж.В.

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ У РОБОТІ АДМІНІСТРАЦІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку освіти вимагає від адміністрації закладу загальної середньої освіти оперативності та гнучкості. В умовах дистанційного навчання та воєнного стану хмарні технології стали не просто додатком, а критичною інфраструктурою для виживання та функціонування школи.

Хмарні сервіси (Cloud Computing) – це інструменти збереження та обробки даних на віддалених серверах, що забезпечують спільний доступ до інформації в режимі реального часу з будь-якого пристрою.

Р. Моцик, Н. Коломієць та О. Ящук зазначають, що хмарні сервіси в освітньому процесі – це інноваційні цифрові технології, що сприяють реалізації педагогічних концепцій конструктивізму, когнітивізму, персоналізованого навчання та відкритої освіти [1, с. 161].

М. Шишкіна розглядає хмарні технології як перспективні технології розвитку систем електронного навчання та пропонує їх використовувати для автоматизації управління певними навчальними курсами, а також для поліпшення доступності, індивідуальності та якості освітніх послуг [4].

У рекомендаціях Національного інституту стандартів і технологій (NIST) зазначається, що хмарні технології – це модель забезпечення повсюдного і зручного доступу на вимогу через мережу до спільної бази даних обчислювальних ресурсів, що підлягають налаштуванню і які можуть бути оперативно надані з мінімальними управлінськими затратами і зверненнями до провайдера [5].

Google Workspace for Education та Microsoft 365 є головними конкурентами на ринку освітніх технологій. Хоча обидва пакети пропонують хмарне сховище, інструменти для документів та відеозв'язок, вони мають різну філософію використання.

Google Workspace for Education та Microsoft 365 – це комплексні хмарні екосистеми, які повністю перекривають потреби сучасної шкільної адміністрації. Google Workspace приваблює своєю легкістю, оскільки всі інструменти працюють безпосередньо у браузері. Його ядром є Google Classroom, де завуч може контролювати освітній процес, переглядаючи завдання та матеріали вчителів. Використання спільних Google-таблиць дозволяє адміністрації створити «живий» розклад або план заходів, де зміни відображаються миттєво у всіх користувачів. Google Диск стає централізованим архівом для наказів та методичок, до яких директор має доступ навіть зі

смартфона, а Google Форми допомагають за лічені хвилини зібрати статистику від батьків чи вчителів.

З іншого боку, Microsoft 365 пропонує глибшу інтеграцію для системного менеджменту. Ключовий інструмент тут – Microsoft Teams, який поєднує в собі чати, відеоконференції та файлове сховище, створюючи єдиний цифровий простір для всієї школи. На відміну від Google, Microsoft дає можливість працювати з потужними настільними версіями програм, як-от Word чи Excel, що важливо для складної звітності та форматування офіційних документів. Система OneNote дозволяє завучу створити інтерактивну методичну книгу закладу, а інструмент Planner допомагає розподіляти завдання між працівниками та відстежувати дедлайни. Microsoft також виграє в питаннях кібербезпеки та управління обліковими записами через систему Azure, що важливо для великих ліцеїв із сотнями користувачів.

В табл. 1 наведено порівняння Google Workspace for Education та Microsoft 365 для адміністрації закладу загальної середньої освіти.

Під час карантинів чи воєнного стану хмарні платформи перетворюються на «віртуальну школу», де адміністрація виконує роль головного диспетчера. Використання Google Meet або Microsoft Teams дозволяє проводити не лише уроки, а й повноцінні педагогічні ради та наради при директорові, зберігаючи керованість колективом. Дистанційний формат потребує особливого контролю, тому завучі використовують спільний доступ до електронних журналів та планів-конспектів, щоб бачити реальний стан викладання в кожному класі, не виходячи з дому. Крім того, хмарні сховища забезпечують безперервність навчання: якщо вчитель не має світла чи зв'язку, завуч може оперативнo надати доступ до його навчальних матеріалів іншому педагогу на заміну. Це створює єдину базу знань, яка не залежить від фізичної присутності людей у будівлі закладу загальної середньої освіти.

Порівняння Google Workspace for Education та Microsoft 365 для
адміністрації закладу загальної середньої освіти

Характеристика	Google Workspace	Microsoft 365
Складність	Легка (інтуїтивна)	Середня (потребує навчання)
Головний інструмент	Google Classroom	Microsoft Teams
Робота з текстом	Google Docs (базовий)	MS Word (професійний)
Офлайн доступ	Обмежений	Повний (через встановлені програми)
Аналітика	Базова	Глибока (Power BI)

Адміністрація закладу загальної середньої освіти використовує хмарні сервіси не лише як сховище файлів, а як цілісну екосистему для стратегічного та оперативного менеджменту.

Основні напрями використання сервісів адміністрацією закладу загальної середньої освіти:

1. Організація єдиного інформаційно-освітнього простору. Це створення цифрового «двійника» школи. Адміністрація формує чітку структуру папок та прав доступу, де кожен вчитель має свій сектор, а директор – повний огляд. Це дозволяє позбутися передачі інформації на флешках чи через особисту пошту. Усі накази, положення, інструкції з охорони праці та методичні рекомендації зберігаються в актуальному стані в одному місці, що виключає ризик використання застарілих версій документів.

2. Моніторинг та контроль якості освіти в реальному часі. Адміністрація закладу загальної середньої освіти отримує можливість «невидимого контролю». Замість того, щоб фізично заходити на кожен урок, завуч може приєднатися до будь-якої відеоконференції або переглянути Google Classroom вчителя: чи вчасно викладені матеріали, чи є зворотний зв'язок із учнями, як оцінюються роботи. Аналітичні додатки (наприклад, Google Sheets із налаштованими формулами) дозволяють автоматично зводити звіти про

успішність класів, малювати графіки динаміки навчання та виявляти предмети, де результати учнів знижуються.

3. Автоматизація кадрового менеджменту та методичної роботи. Хмарні сервіси спрощують атестацію та підвищення кваліфікації. Адміністрація закладу загальної середньої освіти може створити «Електронний портфоліо вчителя» у формі спільної папки або сайту, куди педагог протягом року додає сертифікати, розробки та фото з уроків. Це робить процес атестації прозорим і менш трудомістким. Також за допомогою хмарних календарів планується графік відпусток, замін уроків та методичних нарад, що допомагає уникнути накладок у розкладі.

4. Стратегічне планування та колективна розробка проєктів. Розробка освітньої програми закладу загальної середньої освіти або плану розвитку на 5 років зазвичай потребує зусиль усієї команди. Хмарні документи дозволяють робочим групам працювати над одним файлом одночасно. Директор закладу загальної середньої освіти може залишати коментарі, ставити завдання конкретним виконавцям прямо в тексті документа та відстежувати історію змін. Це перетворює підготовку планів із бюрократичного процесу на реальну командну роботу.

5. Ефективна комунікація та зовнішні зв'язки. Адміністрація закладу загальної середньої освіти використовує хмари для побудови довіри з батьками та громадою. Через Google Forms проводяться опитування щодо якості харчування, безпеки в школі чи вибору факультативів. Хмарні сервіси також дозволяють створювати динамічні дашборди для засновників (громади) або сайту школи, де в реальному часі відображається інформація про використання коштів, наповнюваність класів чи досягнення закладу загальної середньої освіти.

6. Управління ресурсами та безпекою. За допомогою хмарних інструментів адміністрація закладу загальної середньої освіти веде облік матеріальних цінностей (комп'ютерів, підручників, кухонного обладнання). У разі будь-яких перевірок або необхідності інвентаризації, дані завжди під рукою. Більше того,

у сучасних умовах хмари є інструментом безпеки: плани евакуації, алгоритми дій під час повітряних тривог та списки учнів у сховищах доступні відповідальним особам з будь-якого пристрою.

В табл. 2 узагальнено основні напрями використання хмарних сервісів у діяльності адміністрації закладу загальної середньої освіти:

Таблиця 2

Основні напрями використання хмарних сервісів у діяльності адміністрації закладу загальної середньої освіти

Напрямок діяльності	Конкретні інструменти та дії адміністрації	Результат для закладу
Документообіг та планування	Спільне редагування річного плану, наказів та розкладу в Google Docs/Sheets. Використання Google Calendar для координації нарад	Відсутність дублювання файлів, оперативний доступ до актуальних документів 24/7
Моніторинг якості освіти	Аналіз електронних журналів, відвідування онлайн-уроків у Meet/Teams, автоматичний збір звітів про успішність у таблицях	Прозорість освітнього процесу та можливість швидкого реагування на проблеми в навчанні
Кадрова та методична робота	Створення цифрових портфоліо вчителів, спільні папки з методичними розробками, онлайн-атестація педагогів	Спрощення процедури атестації та систематизація кращого педагогічного досвіду закладу
Комунікація та зворотний зв'язок	Опитування батьків та вчителів через Google Forms. Проведення віртуальних педрад та батьківських зборів у Zoom/Meet	Швидке прийняття рішень на основі реальної думки колективу та батьківської громади
Оперативне управління (CRM)	Використання сервісів для розподілу завдань між заступниками (Microsoft Planner, Google Keep), контроль дедлайнів виконання доручень	Підвищення виконавчої дисципліни та чіткий розподіл зон відповідальності
Збереження даних та безпека	Формування хмарного архіву закладу (статут, ліцензії, особові справи) з розмежуванням прав доступу	Захист критичної інформації від втрати та можливість швидкого відновлення документів

Табл. 2 демонструє трансформацію традиційного менеджменту в цифровий формат, де ключовими перевагами є мобільність, прозорість та автоматизація.

Використання хмарних сервісів дозволяє адміністрації закладу загальної середньої освіти відійти від паперової бюрократії на користь стратегічного управління, де контроль стає не лише інструментом перевірки, а механізмом підтримки та розвитку педагогічного колективу.

Використання хмарних технологій дозволяє закладу загальної середньої освіти значно економити бюджетні кошти, оскільки школа позбавляється потреби купувати дорогі фізичні сервери та оплачувати послуги з їхнього системного адміністрування. Освітні пакети від Google та Microsoft надаються школам безкоштовно, що автоматично забезпечує заклад легальним програмним забезпеченням і знімає ризики використання піратських копій. Окрім цього, цифровізація документообігу різко знижує витрати на папір, фарбу для принтерів та ремонт копіювальної техніки, адже більшість внутрішніх наказів, звітів та оголошень переходить в електронний формат. Робочий час адміністрації закладу загальної середньої освіти також стає фінансовим ресурсом, який оптимізується завдяки автоматичному збору статистики: те, що раніше завуч робив вручну годинами, тепер зводиться у таблиці за лічені секунди.

Разом із фінансовою вигодою постає питання цифрової етики, яка є фундаментом здорового мікроклімату в колективі. Управління через хмари не повинно перетворюватися на цілодобовий контроль, тому адміністрація має впроваджувати правила «цифрової гігієни». Це включає дотримання часових меж у робочих чатах, аби повідомлення не надходили вчителям пізно ввечері чи у вихідні, та культуру конструктивних коментарів у спільних документах замість мовчазного редагування чужої роботи. Професійна етика також вимагає від директора та завучів поваги до приватності вчителів під час відеоконференцій та захисту персональних даних учнів від витоку в мережу. Лише за умови поєднання економічної доцільності з високою культурою спілкування хмарні сервіси стають ефективним інструментом розвитку, а не додатковим тягарем для освітян.

Успішна інноваційна діяльність адміністратора закладу загальної середньої освіти полягає не лише у виборі якісного програмного забезпечення, а й у вмінні передбачити ризики його впровадження. Це зумовлює потребу розглянути найбільш поширені помилки, які стають бар'єрами на шляху до цифрової трансформації закладу загальної середньої освіти.

Типовою помилкою керівників є впровадження хмарних платформ без попереднього навчання персоналу та роз'яснення переваг, що спричиняє сприйняття інновації як додаткового бюрократичного навантаження. Часто адміністрація не створює єдиної корпоративної політики, через що вчителі продовжують використовувати різні розрізнені месенджери та особисті пошти, руйнуючи цілісність цифрового простору закладу загальної середньої освіти. Серйозною проблемою стає також ігнорування питань безпеки, коли акаунти створюються хаотично, а доступ до конфіденційних даних учнів не обмежується, що створює ризики зламу системи. Крім того, директори нерідко використовують хмари лише для посилення контролю та моніторингу, забуваючи про інструменти підтримки та полегшення роботи педагогів, що в результаті демотивує колектив і викликає активний опір будь-яким подальшим змінам.

Щоб мінімізувати ризики та виправити типові помилки, керівнику закладу загальної середньої освіти варто впроваджувати конкретні управлінські рішення, що базуються на принципах поступовості та підтримки. По-перше, замість одномоментного переходу на нову платформу, доцільно запровадити пілотний проєкт для невеликої групи ініціативних вчителів («цифрових амбасадорів»), які стануть прикладом та консультантами для решти колективу. По-друге, адміністрація закладу загальної середньої освіти має розробити та затвердити єдиний «Цифровий протокол закладу», який чітко визначає, які типи повідомлень надсилаються в хмарні сервіси, а які – в месенджери, і встановлює заборону на розв'язання робочих питань у неробочий час.

Крім того, ефективним рішенням є відмова від карального контролю на користь стимулюючого моніторингу. Директор може запровадити систему

«цифрових бонусів» або враховувати активність у використанні хмарних інструментів під час щорічного преміювання чи розподілу надбавок за складність у роботі. Для подолання технічного страху доцільно організувати серію коротких практичних воркшопів за принципом «рівний-рівному», де успішні педагоги діляться лайфхаками роботи в Google Workspace чи Teams. Нарешті, важливою управлінською дією є офіційне призначення відповідального за кібербезпеку (адміністратора домену), що знімає з рядових вчителів страх зробити помилку і призвести до технічного збою в системі закладу загальної середньої освіти.

Ефективне впровадження хмарних сервісів у навчальну діяльність вимагає не лише технічної готовності, а й цілісного підходу, що охоплює педагогічні, організаційні та технічні умови. Саме збалансоване поєднання цих трьох компонентів забезпечує успішну інтеграцію хмарних технологій у систему освіти та перетворення їх з інструментів підтримки навчання на засоби повноцінної цифрової трансформації освітнього середовища [2; 3].

Впровадження хмарних сервісів у практику управління сучасним закладом загальної середньої освіти є не просто технологічною вимогою, а стратегічною необхідністю для забезпечення якості освітнього процесу в умовах турбулентності. Використання таких платформ, як Google Workspace for Education та Microsoft 365, трансформує традиційну модель менеджменту, роблячи її більш мобільною, прозорою та економічно ефективною. Основна перевага хмарних інструментів полягає у можливості створення єдиного цифрового простору, де комунікація, документообіг та контроль за результатами навчання відбуваються в режимі реального часу, незалежно від фізичного розташування учасників. Це значно спрощує аналітичну діяльність адміністрації закладу загальної середньої освіти та дозволяє оперативно приймати управлінські рішення на основі точних даних.

Водночас успіх інноваційних процесів залежить не лише від технічних характеристик обраного сервісу, а й від готовності керівника долати соціально-психологічні бар'єри та уникати типових управлінських помилок. Ефективна

цифровізація закладу загальної середньої освіти можлива лише за умови системного підходу, що включає фахове навчання педагогічного колективу, дотримання норм цифрової етики та забезпечення кібербезпеки даних.

Список використаних джерел

1. Моцик Р., Коломієць Н., Ящук О. Використання хмарних сервісів у створенні ефективного цифрового освітнього середовища. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2025. № 38. С. 157–170. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-157-170>
2. Пасічник О.М. Інструменти Google Workspace у змішаному навчанні: досвід, проблеми, перспективи. *Вісник Київського університету імені Бориса Грінченка. Серія: Педагогіка*. 2023. № 1 (45). С. 98–106.
3. Шишкіна М.П. Хмароорієнтоване освітнє середовище навчального закладу: сучасний стан і перспективи розвитку досліджень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Т. 37. № 5. С. 66–80.
4. Яремко С.І., Новицький Р.В. Розробка критеріїв захищеності інформаційних ресурсів в системах управління навчанням. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2025. № 1 (338). С. 252–258.
5. The NIST Definition of Cloud Computing. Recommendations of the National Institute of Standards and Technology (n.d.). Available from: <http://csrc.nist.gov/publications/nistpubs/800-145/SP800-145.pdf>

*Юлія Сорочан, Маша Скупа,
здобувачки ступеня вищої освіти «бакалавр» ФФВіС,
Науковий керівник – доц. Давидюк М.О.*

КОРЕКЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ПОДОЛАННЯ ВЕСТИБУЛЯРНИХ ПОРУШЕНЬ ТА РОЗВИТКУ РІВНОВАГИ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність дослідження. Потужні трансформації в освітніх системах різних країн, що відбуваються нині в глобальному масштабі, змінюють фокус

уваги дослідників педагогічного процесу: натеper особливої актуальності набуває проблема забезпечення рівного доступу до освіти усіх дітей, незалежно від особливостей їхнього розвитку. Поширення інклюзивних практик в усіх освітніх ланках спонукає педагогів до пошуку нових методів і підходів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Більшість таких методик і технологій приходять в інклюзивну освіту зі сфери корекційної педагогіки, провідним завданням якої було і залишається натеper подолання (або компенсація) психофізичних чи поведінкових порушень у дітей засобами корекційно-розвивальної роботи.

За спостереженнями вчительства, зокрема педагогів початкової ланки освіти, натеper особливу увагу варто фокусувати на сенсомоторному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Сенсомоторний розвиток – це процес поєднання чуттєвого сприйняття (зір, слух, дотик) із руховою активністю, що дозволяє дитині пізнавати світ та взаємодіяти з ним. Він формує фундамент інтелектуального розвитку, розвиває дрібну моторику та координацію. Перешкоджають нормальному сенсомоторному розвитку порушення функцій вестибулярної системи, що своєю чергою призводить до труднощів у формуванні рівноваги, координації рухів та просторової орієнтації, негативно впливає на рухову активність, навчальну діяльність і загальну адаптацію дитини до соціального середовища. Своєчасна корекція названих порушень можлива за умови впровадження таких підходів, що поєднують можливості корекційної педагогіки та фізичної терапії.

Мета статті – узагальнити й систематизувати практичні підходи до організації корекційної роботи, спрямованої на подолання вестибулярних порушень і розвиток рівноваги у дітей з особливими освітніми потребами. Матеріали нашого дослідження побудовані на теоретичному аналізі науково-методичних джерел, практики корекційно-розвивальної роботи з дітьми молодшого шкільного віку (6–10 років) з особливими освітніми потребами, серед яких основну групу складають діти з ДЦП, легкими формами інтелектуальних порушень, синдромом дефіциту уваги з гіперактивністю

(СДУГ), порушеннями координації та діти з розладами аутистичного спектра [2; 3]. Вибір цієї вікової категорії обґрунтований активним формуванням базових рухових навичок, становленням постурального контролю та координації рухів, а також інтенсивним розвитком сенсомоторної інтеграції, що робить цей період найбільш ефективним для корекційного втручання [4].

Життєдіяльність дітей з означеними проблемами розвитку характеризується наявністю комплексних вестибулярних порушень, що виявляються у:

- 1) нестійкості статичної та динамічної рівноваги, труднощах у ходьбі, підйомах і спусках сходами;
- 2) дискоординації довільних рухів, незлагодженості роботи кінцівок;
- 3) порушенні моторного планування (праксису), ускладненнях у послідовному виконанні рухових дій;
- 4) нестабільності м'язового тону (гіпотонія, гіпертонія, спастичність), що ускладнює утримання тіла у правильній позі;
- 5) порушенні сенсомоторної інтеграції — неправильне поєднання сигналів зорового, пропріоцептивного та вестибулярного аналізаторів;
- 6) проблемах із просторовою орієнтацією, недостатньому відчутті вертикалі та горизонталі;
- 7) гетерогенній реактивності — гіпореактивність або гіперреактивність до рухової стимуляції;
- 8) труднощах із тонкою моторикою та координацією око-рука або око-нога;
- 9) нестабільних психоемоційних станах: страхах рухової активності або, навпаки, потребою у постійній стимуляції через гойдання, обертання та активні рухи.

Наше дослідження зосереджене на дітях, здатних виконувати рухові завдання під контролем спеціаліста. До уваги беруться також обмеження та протипокази: заняття не проводяться при гострих соматичних захворюваннях, серйозних неврологічних станах, гострих травмах опорно-рухового апарату та тяжких формах ДЦП, де рухова активність обмежена або потребує інтенсивної медико-реабілітаційної підтримки. Корекційна робота здійснюється у спеціалізованих навчально-корекційних закладах, інклюзивних класах та фізіотерапевтичних кабінетах, обладнаних безпечним середовищем для рухових вправ: м'які покриття, балансувальні дошки, поручні, гімнастичні

мати. Заняття проводяться під наглядом корекційного педагога та фізичного терапевта, за потреби — із залученням асистента.

Враховуючи складність і системний характер вестибулярних порушень у дітей з ООП, їх корекційна робота здійснюється на основі науково обґрунтованих принципів корекційної педагогіки, адаптованих форм та спеціалізованих методів, що дозволяють максимально ефективно впливати на сенсомоторну інтеграцію, розвиток рівноваги та координації рухів.

Ми враховуємо такі принципи педагогічної корекції, як індивідуалізація (кожне заняття враховує рівень розвитку, тип порушення і сенсорну чутливість дитини); *системність та регулярність* (корекційні заняття проводяться регулярно, з поступовим ускладненням завдань); *безпека* (використання адаптованого середовища, наявність педагогів та асистентів); *ігровий та дидактичний підходи* (завдання подаються у формі гри, що мотивує дитину та стимулює активність вестибулярної системи); *комплексність впливу* (поєднання педагогічних і фізіотерапевтичних методів для розвитку рівноваги, координації та сенсомоторної інтеграції) [1].

Корекційна робота з подолання вестибулярних порушень здійснюється у формах: *індивідуальних занять; міні-групових занять; ігрових занять* (рухливі ігри на баланс, орієнтацію у просторі, координацію рук і ніг); *дидактичних вправ* (завдання на просторову орієнтацію, розвиток сенсорної інтеграції, вправи з предметами (м'ячі, обручи, балансувальні дошки)).

Корекційна робота з дітьми, які мають вестибулярні порушення, найбільш ефективна при інтегрованому підході, що поєднує педагогічну корекцію та фізичну терапію. З одного боку, педагогічна робота забезпечує мотивацію, розвиток когнітивних та соціальних навичок, ігрову активність та емоційний комфорт. З іншого – фізична терапія спрямована на сенсомоторну стимуляцію, зміцнення м'язового тону, розвиток координації, постурального контролю та адаптації вестибулярної системи до навантажень.

Практичний блок розробленої нами програми корекції вестибулярних порушень та розвитку рівноваги призначений для дітей молодшого шкільного

віку (6–10 років) з особливими освітніми потребами: ДЦП, порушення координації, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, аутизм та легкі інтелектуальні порушення. Заняття проводяться під наглядом корекційного педагога та фізичного терапевта, за потреби – з асистентом. Усі вправи адаптуються залежно від рівня порушення та фізичних можливостей дитини. Основу програми становлять такі вправи:

1. *Ходьба по балансувальній платформі* (покращення статичної та динамічної рівноваги; зміцнення м'язів тулуба та ніг; підвищення впевненості у вертикальному положенні).

2. *Балансування на одній нозі* (розвиток статичної рівноваги, зміцнення м'язів тулуба та нижніх кінцівок, покращення координації та стабільності під час ходьби).

3. *Гойдання на фітболі* (великий м'яч для фізіотерапії) (зміцнення м'язів тулуба та ніг, розвиток координації та стабільності, стимуляція вестибулярного аналізатора).

4. *Обертання в сидячому положенні на обертовому стільці* (розвиток орієнтації у просторі, покращення адаптаційних реакцій на обертання, зміцнення м'язів тулуба).

5. *Перенесення предметів по маршруту* (розвиток координації, сенсомоторної інтеграції, концентрації уваги, планування рухів).

Систематичне виконання вправ, які поєднують корекційну педагогіку та фізичну терапію, дозволяє досягнути покращення статичної та динамічної рівноваги (діти з порушеннями вестибулярного апарату (ДЦП, спастичність, гіпотонія) демонструють більш стійку позицію тулуба та контроль центру ваги під час руху), покращити координацію рухів та сенсомоторну інтеграцію (завдяки стимуляції пропріоцепторів і вестибулярного аналізатора); зміцнити м'язи тулуба та кінцівок, покращити адаптивні реакції при зміні положення тіла; загалом підвищити впевненість та самостійність дитини у виконанні повсякденних рухових завдань, стимулювати розвиток когнітивних та

пізнавальних функцій (увага, планування рухів, концентрація, спостережливість) дитини з особливими освітніми потребами.

Сутність фізіотерапевтичного втручання полягає у систематичному навантаженні на вестибулярний аналізатор через рухи різної амплітуди, темпу та напрямку, що дозволяє покращити рівновагу, просторову орієнтацію та інтеграцію сенсорних сигналів. У поєднанні з педагогічними методами, такими як ігрові завдання, дидактичні вправи, моделювання життєвих ситуацій та індивідуальна підтримка, це забезпечує комплексний розвиток дитини: від фізичного контролю до когнітивної адаптації в просторі.

Висновки. Поєднання корекційної педагогіки та фізичної терапії є ефективним підходом у роботі з дітьми, які мають вестибулярні порушення, зокрема у дітей з ДЦП, спастичністю, гіпотонією, порушеннями координації та дисбалансом. Систематичне використання спеціально підібраних вправ (балансування на платформах, фітболі, обертання, перенесення предметів) забезпечує розвиток рівноваги, координації та сенсомоторної інтеграції. Адаптація вправ під індивідуальні особливості дитини дозволяє максимізувати ефект корекційного впливу.

Список використаних джерел:

1. Таган Л. Кінезіологічні вправи в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2023. № 2(31). С. 103–108.
2. Deeva Y., Naumenko O., Tarasenko M. Сучасні методи дослідження вестибулярної функції у дітей. *Актуальні проблеми сучасної медицини*, 2022. №10. URL.: <https://doi.org/10.26565/2617-409X-2022-10-07>
3. Dumas M. Postural Control Deficits in Autism Spectrum Disorder: The Role of Sensory Integration. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2016. № 46 (3). P. 853–861. URL: <https://pureadmin>.

qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/17052054/MD_ autism_revision_final.pdf.

4. Karakoc K., Mujdeci B. Evaluation of balance in children with sensorineural hearing loss according to age. *Am J Otolaryngol*, 2021. № 42(1). P. 102830. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.amjoto.2020.102830>

*Марія Стребкова,
здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО,
Науковий керівник – ст . викл. Московчук О.С.*

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ У СФЕРІ ЗДОРОВ'Я

Сучасна стратегія державної політики у сфері соціального захисту дітей з особливими потребами в Україні, як і в усьому цивілізованому світі, передбачає забезпечення можливостей в реалізації не тільки економічних прав, а й активного використання особистісного потенціалу, можливості інтеграції в соціум. Актуалізація принципів інклюзії та забезпечення рівного доступу до якісної освіти зумовлюють нагальну потребу в комплексному дослідженні механізмів соціальної адаптації. Пріоритетною метою цього процесу є системне підвищення якості життя дитини, а також забезпечення дієвого правового захисту та представництва її інтересів у всіх сферах суспільного буття [13, с. 26].

Дослідження процесу соціальної адаптації дітей з особливими потребами в у сфері здоров'я надзвичайно важливе, адже дає можливість виявити особливості адаптації до соціальних умов та інтеграції таких осіб в суспільство. Головна проблема дитини особливими потребами полягає в порушенні її зв'язку зі світом, в обмеженій мобільності, бідності контактів з однолітками і дорослими, недоступності низки культурних цінностей, а іноді й елементарної освіти [3, с. 45].

Вивчення соціальної адаптації дітей з особливими потребами в цьому контексті стає ключовим елементом формування ефективних освітніх стратегій, спрямованих на розвиток кожної дитини, незалежно від її особливостей. Протягом останнього десятиліття вітчизняні дослідники, серед яких В. Бондар, Т. Євтухова, А. Колупаєва, В. Ляшенко, О. Савченко, В. Синьов, М. Шеремет та інші, присвятили свої дослідження проблемі залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх школах, їх реабілітації та соціалізації. Великий внесок у цей напрямок внесли вчені А. Воробець, Н. Гордієнко, О. Котормус, О. Оксенюк, М. Сорочан, М. Чайковський, В. Шевченко, І. Шишова, Т. Сак, Н. Софій та ін.

У сучасному освітньому середовищі визнання та врахування унікальних потреб кожної дитини є важливим етапом у формуванні інклюзивного освітнього середовища, що сприяє не лише навчанню, але й повноцінній соціальній адаптації кожного учня. У цьому контексті важливо досліджувати зміст та структуру соціальної адаптації таких дітей. Адаптація дитини до освітнього середовища включає в себе ряд важливих аспектів, таких як соціальна взаємодія, адаптація до навчальних програм, формування позитивної взаємодії з педагогічним колективом, батьками та однолітками. Акцент у контексті інклюзивного оточення ставиться на вивченні змісту та структури соціальної інтеграції. Зокрема, важливим є аналіз освітніх практик, що сприяють взаємодії між всіма дітьми та забезпечують оптимальні умови для навчання та розвитку кожної дитини [2, с.84].

Метою процесу соціальної адаптації є конструювання індивідуального середовища розвитку дитини з особливими потребами, що сприяє ефективному освоєнню соціального простору, адаптації та повноцінної життєдіяльності, а також навчання навичкам, що сприяють взаємодії з соціальним оточенням. Пріоритетні завдання процесу соціальної адаптації здобувачів освіти з особливими освітніми потребами [4, с. 45]:

- Проектування та імплементація індивідуальних траєкторій адаптації, що ґрунтуються на комплексному врахуванні психофізіологічного потенціалу, специфічних освітніх запитів та потенційних бар'єрів розвитку кожної дитини.

- Інституціоналізація мультидисциплінарної взаємодії між вчителями, фахівцями корекційного профілю та батьками задля забезпечення неперервного моніторингу, обміну верифікованими даними та синергії зусиль у процесі соціалізації особистості.

- Модернізація та диференціація навчально-методичного контенту, зокрема розроблення адаптивних дидактичних матеріалів та інклюзивних технологій навчання, спрямованих на повне задоволення гетерогенних потреб учнівського контингенту.

- Забезпечення архітектурної доступності та універсального дизайну освітнього середовища, що включає безперешкодне функціонування фізичної інфраструктури та застосування асистивних технічних засобів для компенсації обмежень життєдіяльності.

- Формування комплексної системи психолого-педагогічного супроводу, зорієнтованої на створення сприятливого соціоемоційного клімату та розвиток позитивної міжособистісної комунікації.

- Організувати заходи, оцінювати ефективність програми соціальної адаптації та вносити корективи для оптимізації процесу.

Адаптація досягається на основі урахування потреб дитини з особливими потребами й базується на ряді принципів: забезпечення архітектурної безбар'єрності освітнього середовища та доступність всіх форм навчання та освітніх послуг; впровадження спеціальних технологій та адаптивних технічних засобів навчання; – індивідуалізація та адаптація навчальних програм з урахуванням потреб та можливостей дитини; комбінування традиційних та інноваційних підходів до розвитку дитини з особливими потребами; створення сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації дітей [5, с. 1355].

Соціальна адаптація дитини з особливими потребами реалізується поетапно: діагностика соціального середовища дитини, діагностика навичок, необхідних для соціальної адаптації; організація корекційно-розвивального середовища, відповідного можливостям і здібностям дитини; формування у дитини максимально можливої самостійності в створених умовах; робота з батьками та педагогічним колективом з навчання взаємодії з дитиною [13]. Алгоритм соціальної адаптації дітей з особливими потребами для кожної дитини включає: визначення соціального статусу, вихідних психофізичних особливостей дитини, її творчих нахилів; постановку завдань соціальної адаптації та визначення шляхів їх досягнення за конкретний період; фіксацію досягнутих результатів і їх осмислення; складання попередньої програми наступного періоду адаптації [3, с. 112]. Методи соціальної адаптації дітей з особливими потребами включають: індивідуальні консультації, розробка індивідуальних планів адаптації, технологічна, менторська, психологічна підтримка, організація спільних заходів та проєктів, оцінка та відстеження прогресу тощо [13, с. 38].

Загалом, структура і зміст соціальної адаптації спрямовані на підвищення рівня взаємодії учнівського колективу шляхом розв'язання соціальних, соціально-педагогічних, соціально-психологічних проблем через набуття навичок, що забезпечують адаптацію дитини з особливими потребами до навчання та інтеграції у соціум.

Список використаних джерел

1. Борщевська Л.В., Зіброва А.В., Іванова І.Б. та ін. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами. Київ : Український інститут соціальних досліджень, 2018. 79 с.
2. Діти з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі. Навчально-методичний посібник /авт.: Н. Ярмола, Л. Коваль-Бардаш, Н. Компанець, Н. Квітка, А. Лапін. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с.

3. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія. За заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль : Осадца В.М., 2019. 400 с.

4. Інклюзивна освіта. Інтегроване навчання дітей з особливими потребами у ЗНЗ. Завуч. 2008. №19–20 (349-350). С. 43-57.

5. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В., Московчук О. С., Магас Л. М. Створення освітнього середовища для розвитку соціальної компетентності здобувачів освіти через проектну культурно-дозвіллеву діяльність. «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»): журнал. 2025. № 11(57) С. 1354-1366.

Марія Танадай,

здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Катерина Достовалова,

здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Науковий керівник – ст . викл. Московчук О.С.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА

СІМЕЙ ГРУПИ РИЗИКУ

Сучасний стан розвитку українського суспільства характеризується загостренням кризових явищ, що детермінують зростання тенденцій асоціальної та ненормативної поведінки серед учнівської молоді. Дана ситуація зумовлює необхідність переосмислення стійкості триєдиної системи «сім'я – школа – соціум». Одним із ключових чинників функціональної дестабілізації цієї системи є зниження авторитету інститутів родини та освіти, а також їхнє взаємне відчуження в процесі виховання [1, с. 3].

Найбільш вразливою до негативних соціальних впливів є підліткова категорія, яка формує основний масив «групи ризику». Статистичні показники свідчать про критичність ситуації: у середньостатистичному класному колективі присутні кілька здобувачів освіти з ознаками девіації, що виховується

в несприятливому сімейному середовищі. Значна кількість підлітків перебувають на профілактичному обліку, щорічно вчиняє правопорушення важкого ступеня. Це актуалізує стратегічну мету соціально-педагогічного супроводу – превенцію переходу дитини до категорії осіб зі стійкими формами девіантної поведінки [2, с. 45].

Соціально-педагогічна робота з цією категорією є пріоритетним, проте методологічно складним напрямом професійної діяльності. У науковому дискурсі існує варіативність дефініцій: «важковиховувані», «педагогічно занедбані», «соціально дезадаптовані», «діти з відхиленнями в поведінці» тощо. Найбільш інтегративним, хоча й дискусійним, залишається поняття «діти групи ризику» [3, с. 57].

Етимологія терміна «ризик» у цьому контексті вказує на високу ймовірність настання негативних наслідків. Феномен групи ризику доцільно розглядати у двох взаємопов'язаних аспектах[2, с. 142]:

- Соціоцентричний аспект: потенційна загроза для суспільної стабільності та правопорядку, яку можуть створювати представники цієї категорії.
- Антропоцентричний аспект: безпосередні ризики для самої дитини, що полягають у загрозі життю, фізичному та ментальному здоров'ю, а також у відсутності належних умов для повноцінної самореалізації та гармонійного розвитку особистості.

Патріотизм як інтегративна якість особистості охоплює емоційно-ціннісну сферу, моральні переконання та дієве ставлення до національних надбань і природних ресурсів держави. Проте ефективність патріотичного виховання корелює із соціально-економічним контекстом. Зокрема, наявність розриву між декларованими ідеалами та реальним рівнем добробуту створює певні деструктивні чинники для формування громадянської позиції [4, с. 67].

У педагогічній літературі сім'я сприймається як соціальний виховний колектив, оскільки всі зміни, які відбуваються у суспільстві, обов'язково знаходять своє відображення у сім'ї. Життя сім'ї характеризується

багатосторонніми відносинами, і кожен етап її розвитку пов'язані з виконанням певних функцій. Основними функціями сім'ї є: генеративна, соціалізація, економічна, гедоністична. Виділяють також виховну, рекреаційну та психотерапевтичну функції [5, с. 1355].

Сім'я – стійка форма взаємовідносин між людьми, у межах якої здійснюється основна частина повсякденного життя: побут, сексуальні стосунки, народження та виховання дітей та ін. [2, с. 79]. Тому соціальна практика вважає за необхідне виявляти сім'ї з несприятливим психолого-педагогічним кліматом у тому, щоб у подальшому уникнути виховання асоціальної особистості. Група ризику – група, члени якої вразливі або можуть завдати шкоди певним медичним, соціальним обставинам або впливу навколишнього середовища; група, у якій планується проведення чи впровадження програми впливу.

Також під групою ризику розуміють групу осіб, які через певні обставини свого життя більше інших схильні до негативних зовнішніх впливів з боку суспільства та його кримінальних елементів, що призводить до соціальної та психологічної дезадаптації. Оскільки сім'я – це соціальна група, вона може стати групою соціального ризику з низки певних причин чи порушення нормального функціонування, а також під впливом різних умов, що сприяють розвитку патологічних станів [2, с. 213].

До сімей «групи ризику» можна віднести: багатодітні та неповні сім'ї; сім'ї, які мають дітей із особливостями психофізичного розвитку; аморальні, створені та розлучені сім'ї; прийомні сім'ї; сім'ї, обмежені житловими умовами; сім'ї наркоманів та алкоголіків, осіб, які відбували ув'язнення у місцях позбавлення волі; сім'ї, члени яких мають відхилення у фізичному та/або психічному розвитку, та низку інших. Чинник ризику – психогенний чинник змінених (незвичних) умов існування, що характеризуються наявністю загрози життю.

До факторів соціального ризику, які негативно позначаються на функціях сім'ї, можна віднести такі фактори [3, с. 57]:

1) соціально-економічні: низький матеріальний рівень життя сім'ї, нерегулярні доходи, погані житлові умови та ін;

2) медико-соціальні: екологічно несприятливі умови, інвалідність чи хронічні захворювання, шкідливі умови роботи, нехтування санітарно-гігієнічними нормами;

3) соціально-демографічні: неповні чи багатодітні сім'ї;

4) сім'ї з неповнолітніми чи з літніми батьками, сім'ї з повторним шлюбом та зведеними дітьми;

5) соціально-психологічні та психолого-педагогічні: сім'ї з деструктивними емоційно-конфліктними відносинами, педагогічною неспроможністю батьків, деформованими ціннісними орієнтирами;

6) кримінальні: алкоголізм, наркоманія, аморальний та паразитичний спосіб життя, прояв жорстокості та садизму;

Наявність того чи іншого фактора соціального ризику в сім'ї не означає обов'язкового виникнення соціальних відхилень у поведінці дітей, воно лише вказує на велику міру ймовірності цих відхилень. При цьому така ймовірність зростає у міру збільшення кількості чинників соціального ризику сім'ї. Медичні дослідження також показують, що в міру збільшення числа факторів ризику зростає захворюваність дітей на сім'ї [1, с. 6].

Сім'ї «групи ризику» – сім'ї, які ведуть аморальний спосіб життя, що відбивається на соціальному та фізичному здоров'ї членів такої сім'ї. До сімей ризику належать сім'ї, в яких мешкають алкоголіки, наркомани, психічно неврівноважені люди [3, с. 57].

Таким чином, раннє виявлення сімей «групи ризику» та своєчасна допомога їм, а також цілеспрямована робота з неблагополуччям із покоління в покоління є найефективнішими методами профілактики сімейного неблагополуччя. Поряд із необхідністю створення матеріальних умов для виховання дітей у сім'ї – надання матеріальної допомоги малозабезпеченим, багатодітним, неповним сім'ям, створення додаткових робочих місць для підлітків, молоді, для соціального оздоровлення підростаючого покоління

особливо важливим є створення належних соціокультурних умов, що характеризують як суспільство загалом, так і кожен окрему сім'ю [4, с. 92].

Отже, соціально-педагогічна робота з сім'ями «групи ризику» має будуватися насамперед з урахуванням факторів соціального ризику, носити міжвідомчий характер, диференціюватися та координуватися залежно від характеристики сім'ї.

Список використаних джерел

1. Бею Ю. Превентивна робота соціального педагога в умовах НУШ: автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 231 «Соціальна робота». Миколаїв, 2021. 14 с.
2. Козирев М. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 352 с.
3. Козубовська І. В., Козубовський М. Р., Палкуш В. П. Організація сприятливого освітнього середовища для дітей групи ризику в США. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2023. Вип. 2 (53). С. 56–60.
4. Методи соціальної роботи: Навчальний посібник / МОН України Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини; І.Г. Гончар. Умань: ВПЦ Візаві, 2018. 117с.
5. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В., Московчук О. С., Магас Л. М. Створення освітнього середовища для розвитку соціальної компетентності здобувачів освіти через проектну культурно-дозвіллеву діяльність. «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»): журнал. 2025. № 11(57) С. 1354–1366.

Богдана Ящук,

здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр» ФПППО

Науковий керівник – проф. Герасимова І.Г.

АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Проблема адаптації особистості є особливо актуальною в умовах сучасних соціальних, економічних і культурних змін, що висувають нові вимоги до здатності людини ефективно пристосовуватися до мінливих умов життєдіяльності. У зв'язку з цим у психологічній науці зростає інтерес до дослідження адаптаційного потенціалу як сукупності внутрішніх ресурсів і можливостей особистості, які забезпечують її здатність долати стресові ситуації, приймати рішення в умовах невизначеності та підтримувати ефективну взаємодію з навколишнім середовищем.

У науковій літературі поняття «адаптація» трактується багатозначно. У загальнонауковому розумінні вона визначається як процес пристосування організму до умов існування та навколишнього середовища. Таке трактування подано у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, де адаптація розглядається як процес пристосування організмів або органів чуття до умов середовища[3]. У психолого-педагогічному контексті адаптація розглядається ширше — як здатність особистості ефективно пристосовуватися до нових соціальних умов, вимог діяльності та міжособистісної взаємодії. Зокрема, Н. Бугайова [2] визначає адаптацію як багаторівневий процес взаємодії особистості з навколишнім середовищем, що забезпечує підтримання психологічної та фізіологічної рівноваги. Таким чином, адаптація може розумітися як процес пристосування, стан рівноваги між організмом і середовищем, результат цього процесу або механізм досягнення певної життєвої мети, що відображено у працях А. Камбура [5], який підкреслює багатозначність трактувань цього поняття у різних наукових підходах.

Феномен адаптації є міждисциплінарним поняттям, яке досліджується в різних галузях науки. Біологічний підхід трактує адаптацію як пристосування

організму до умов середовища через фізіологічні та поведінкові зміни; класичним прикладом такого підходу є концепція стресу та загального адаптаційного синдрому Г. Сельє, яка описує реакцію організму на вплив стресових чинників [7]. Психологічний підхід розглядає адаптацію як процес психологічного пристосування особистості до соціальних і життєвих умов, зокрема через використання копінг-стратегій подолання стресу, що детально обґрунтовано у працях Р. Лазаруса [11]. Соціологічний і педагогічний підходи підкреслюють значення соціальної взаємодії, засвоєння норм і правил суспільства та розвитку комунікативних і емоційних компетентностей особистості, що розглядається у працях українських дослідників І. Беха [1] та О. Савченко [9], які акцентують увагу на ролі соціального середовища й освітніх умов у процесі адаптації дітей до навчальної діяльності.

Значний внесок у дослідження адаптаційних процесів зробили як українські, так і зарубіжні науковці, зокрема Д. Гоулман [4], О. Савченко [9], С. Максименко [8], Л. Карамушка [6]. У їхніх працях адаптація розглядається як складний процес взаємодії особистості з навколишнім середовищем, що супроводжується перебудовою поведінки, емоційних реакцій та способів діяльності. Науковці акцентували, увагу на ролі когнітивних і поведінкових стратегій подолання стресових ситуацій, підкреслюючи, що людина використовує різні психологічні механізми для пристосування до нових або складних умов середовища.

Звернення до цих підходів є важливим і для розуміння адаптації дітей до навчання в початковій школі, оскільки початок шкільного життя супроводжується суттєвими змінами у способі діяльності, системі вимог і соціальних ролях дитини. Перехід від дошкільного до шкільного середовища передбачає необхідність дотримання нових правил, виконання навчальних завдань, взаємодії з учителем та однокласниками, що може викликати емоційне напруження і потребує розвитку механізмів психологічної адаптації. Саме тому у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях (О. Савченко [9], С. Максименко [8], Л. Карамушка [6]) наголошується, що рівень стресостійкості,

здатність до саморегуляції, сформованість навчальної мотивації та соціальних навичок відіграють важливу роль у процесі адаптації першокласників до шкільного середовища. Таким чином, концепції психологічного подолання труднощів дозволяють глибше пояснити механізми входження дитини в нову соціальну ситуацію розвитку та обґрунтовують необхідність створення сприятливих психолого-педагогічних умов для успішної адаптації молодших школярів.

У сучасній психології адаптаційний потенціал розглядається як складне інтегративне утворення, що включає систему внутрішніх ресурсів особистості, які забезпечують ефективне реагування на змінні умови середовища. Такий підхід підкреслюють українські психологи Н. Бугайова [2], Н. Скрипник [10], Л. Карамушка [6], а також зарубіжні дослідники, які вивчали психологічні механізми адаптації та саморегуляції. Вони зазначають, що адаптація є багаторівневим процесом, що охоплює психологічні та психофізіологічні аспекти функціонування людини та спрямований на підтримання фізіологічної і психічної рівноваги.

Важливим аспектом дослідження адаптаційного потенціалу є визначення його структурних компонентів. Н. Скрипник виокремлює біопластичний, біографічний, психічний та особистісно-регуляторний компоненти, які відображають фізіологічні можливості організму, життєвий досвід адаптації, емоційно-психологічну готовність до змін, а також здатність особистості до саморегуляції та управління власною поведінкою [10].

Для першокласників ці компоненти набувають особливої значущості через вікові особливості дітей шестирічного та семирічного віку. Біопластичний компонент проявляється у здатності організму швидко пристосовуватися до нового режиму навчання та тривалого перебування у школі. Біографічний компонент залежить від попереднього досвіду дошкільної підготовки та умов сімейного виховання. Психічний компонент визначає рівень емоційної стабільності, готовність до навчальних вимог та соціальної взаємодії. Особистісно-регуляторний компонент забезпечує здатність до самоконтролю,

планування дій і керування поведінкою, що є критично важливим для успішного входження дитини в шкільне середовище. Таким чином, врахування вікових особливостей дозволяє цілеспрямовано підтримувати адаптаційний потенціал першокласників і сприяти їх успішності в навчанні та соціалізації.

Крім індивідуальних ресурсів, важливу роль у процесі адаптації відіграє соціальне середовище. Соціальні взаємодії, підтримка з боку оточення, рівень соціальної інтеграції та наявність соціально-психологічних ресурсів спільноти можуть значно впливати на ефективність адаптаційних процесів. Саме тому адаптаційний потенціал формується не лише під впливом індивідуальних особливостей людини, а й у процесі її взаємодії з соціальним середовищем.

Отже, адаптаційний потенціал виступає важливою характеристикою особистості, яка визначає її здатність ефективно функціонувати в умовах змін та долати труднощі життєдіяльності. Він має складну структуру, формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників і проявляється у здатності до саморегуляції, емоційної стійкості та конструктивної взаємодії з соціальним середовищем.

Водночас варто підкреслити, що адаптаційний потенціал не є статичним утворенням, а може розвиватися і вдосконалюватися впродовж життя людини. Особливо важливим є його формування у молодшому шкільному віці, коли закладаються основи навчальної діяльності, соціальної поведінки та особистісного розвитку. Саме в цей період своєчасна психологічна підтримка, сприятливе освітнє середовище та врахування індивідуальних особливостей дитини можуть значно підвищити рівень її адаптованості.

Таким чином, дослідження адаптаційного потенціалу має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє визначити ефективні шляхи підтримки особистості в умовах змін. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні психолого-педагогічних програм, спрямованих на розвиток адаптаційного потенціалу, зокрема у дітей молодшого шкільного віку, що сприятиме їх успішній адаптації, гармонійному розвитку та психологічному благополуччю.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Бугайова Н. Адаптивний потенціал людини та стресова резистентність: синергетичний контекст. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної АПН України. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2012. С. 33–41.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун.2005. 1728 с.
4. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Київ: Віват. 2018. 512 с.
5. Камбур А. В. Соціальна адаптація особистості. Чернівці: «Золоті литаври», 2012. 252 с.
6. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. Київ : Либідь, 2004. 424 с.
7. Радченко О. М. Теорія стресу та філософські погляди Ганса Сельє: значення для сучасної медицини. 2022. Режим доступу. URL: <https://health-ua.com/neurology/mizdisciplinarni-problemi/71356-teorya-stresu-ta-filosofsk-poglyadigansasel-znachennya-dlya-suchasno-meditsin> (Дата звернення 09.03.2026).
8. Максименко С. Д. Психологія особистості: змістовні ознаки. Наука і освіта: наук.-практ. журнал. 2014. № 5. С. 45–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_5_10 (дата звернення: 12.03.2026).
9. Савченко О. Я. Навчання і виховання учнів 1 класу : методичний посібник для вчителів. Київ : Початкова школа, 2012. 464 с.
10. Скрипник Н. Проблема особистісного адаптаційного потенціалу в сучасній психологічній науці. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 1. С. 100–104.
11. Lazarus R. S. Stress, appraisal, and coping. New York: Springer, 2004. 456 р.

Наукове видання

ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ:

збірник матеріалів IV Науково-практичної
конференції студентів і молодих учених

(м.Вінниця, 7 квітня 2026 р.)

Відповідальна за випуск *доц. Губіна С.І.*

Підписано до друку 12.05.2026 р.

Формат 60x84/16

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Ум. др. арк. 10,0

Наклад 50 прим